

kroniek van afrika

mali: de zeventiende staatsgreep

nigerië: een kanttekening

de aziaten tussen vele vuren

de guerrilla in zuidelijk afrika

rhodesië: einde van het gemenebest

**het economisch onderwijs aan
afrikaanse universiteiten**

the party supreme

**afrika—studiecentrum
leiden holland**

1969 | 1

inhoud

**Afrika van 1 november 1968 tot
1 februari 1969**

1 Algemeen

Arabische staten 1, Afrikaans-Madagassische
Gemeenschappelijke Organisatie (OCAM) 4,
Vluchtelingen 5

6 Noordelijk Afrika

Maghreb 6, Algerije 6, Marokko 6, Maure-
tanië 7, Soedan 8, Tunesië 9, Verenigde
Arabische Republiek 9

11 westelijk Afrika

Boven-Volta 11, Dahomey 11, Gambia 11,
Ghana 12, Guinee 13, Guinee (Port.) 14,
Ivoorkust 14, Liberië 14, Mali 15

16 de zeventiende staatsgreep Nigerië 18

21 Nigerië - een kanttekening Senegal 22, Sierra Leone 22, Togo 23

24 midden Afrika

Centraalafrikaanse Republiek 24, Congo-
Kinshasa 24, Equatoriaal-Guinee 25, Gaboen
25, Tsjaad 26

26 oostelijk Afrika

26 de Aziaten tussen vele vuren Boeroendi 28, Ethiopië 28, Kenia 29, Oeganda 29, Somalië 30, Tanzania 30

32 Zuidelijk Afrika conferenties 32

33 de guerrilla in Zuidelijk Afrika Angola 41, Botswana 42, Lesotho 43, Mozam- bique 43, Rhodesië 43,

45 Rhodesië: einde van het Gemenebest? Swaziland 45, Zambia 45, Zuid-Afrika 46, Zuidwest-Afrika 48

49 eilanden Kaapverdische eilanden 49, St. Helena 49, Mauritius 49

50 het economisch onderwijs aan Afrikaanse universiteiten door H.J. Duller

65 The Party Supreme door H.U.E. Thoden van Velzen en J.J. Sterken- burg.

kroniek van Afrika

voor het Afrika-Studiecentrum uitgegeven door
Koninklijke Van Gorcum & Comp. nv, Assen

redactie

drs. A.E. Bayer, hoofdredacteur
*oostelijk Afrika,
franssprekend midden-Afrika, Malawi, Rhodesië,
Zambia, Madagascar*

drs. J. van der Meulen
*noordelijk Afrika,
franssprekend westelijk Afrika, Spaanse gebieden,
Arabische Liga, OAU, OCAM*

dr. K.L. Roskam
*engelsprekend westelijk Afrika,
Portugese gebieden, Congo-Kinshasa,
zuidelijk Afrika en de eilanden*

ontwerp omslag en basislayout: Han de Vries GKF

administratie

voor abonnementen, adreswijzigingen, enz.:
Koninklijke Van Gorcum & Comp. nv te Assen
telefoon (05920) 1 56 47
postgiro 80 22 55

jaarabonnement f 15,—
studentenabonnement f 10,—
losse nummers f 4,50

verschijnt vier maal per jaar

afrika: 1 nov. '68 — 1 febr. '69

algemeen

Arabische Staten Op 7 november verlieten de Egyptische minister van buitenlandse zaken, Mahmoud Riad en zijn Jordaanse ambtgenoot, Abdel Moneim Rifai, New-York. Hiermee was een eind gekomen aan een in oktober begonnen gesprek, dat zij met Israëls minister van buitenlandse zaken, Abba Eban, voerden en waarbij de VN-afgezant, Jarring, als tussenpersoon optrad. Egypte stelde de volgende vragen: is Israël bereid de resolutie van de Veiligheidsraad van 22 november 1967 (zie *Kroniek* 1968 I, p. 11) toe te passen en wat verstaat Israël onder zekere en erkende grenzen. Hierop vroeg Israël of Egypte bereid is een akkoord over zekere en wederzijds erkende grenzen te sluiten, Israëlische scheepvaart toe te laten in het Suez-kanaal, mee te werken aan het beleggen van een internationale conferentie belast met het zoeken naar een oplossing voor het vluchtelingenprobleem en een vredesverdrag te sluiten. Het gesprek liep op niets uit omdat geen der partijen zich op specifieke punten wilde vastleggen.

In de afgelopen verslagperiode werd een aantal plannen voor een totale of gedeeltelijke oplossing van de crisis in het Midden-Oosten gelanceerd.

Omstreeks midden november werd het plan van de Israëlische vice-premier, Allon, officieel bekend gemaakt. In dit plan vormt de Jordaan de oostelijke verdedigingslinie van Israël. Deze linie zal bestaan uit een corridor met een breedte van 15 tot 25 km langs de rivier. Cisjordanie wordt gedomilitariseerd, maar niet geannexeerd, Gaza daarentegen wel. Oostelijk Sinaï blijft door Israëlische troepen bezet. Met Arabische Palestijnen zullen besprekingen worden gevoerd over de tot standkoming van een autonoom Palestijns gebied. Indien Jordanië dit wenst kan het toegang verkrijgen tot Israëlische havens.

De *Observer* van 15 december publiceerde een verklaring van de Jordaanse koning Hoessein over de mogelijke schepping van een Palestijnse staat, Cisjordanie. In Amman werd dit tegengesproken: de koning zou alleen hebben gezegd dat na de bevrijding van de westelijke Jordaanoever, Cisjordanie mogelijk een grote autonomie zal krijgen. In november deed de Amerikaanse minister van

buitenlandse zaken, Rusk, een voorstel aan Egypte dat uitging van de VN-resolutie van 22 november 1967, maar dat bovendien voorzag in een vredesverdrag met Israël en legering van VN-troepen in Sjarm el Sjeik. Egypte verwierp dit voorstel o.a. omdat het geen regeling bevatte voor alle bezette gebieden, maar alleen voor Egyptisch grondgebied.

William Scranton bezocht in de eerste helft van december als speciaal afgezant van de toen nog niet in functie zijnde Amerikaanse president Nixon een aantal Arabische staten en Israël. Hij kondigde aan dat voortaan de Midden-Oostenpolitiek van zijn land evenwichtiger zal zijn, d.w.z. rekening zal houden met de belangen van alle staten in dat gebied.

De Franse regering drong 12 december aan op gezamenlijk overleg van de vier grote mogendheden over de toepassing van de VN-resolutie van 22 november 1967. Een maand later stelde zij voor dit overleg met behulp van de secretaris-generaal van de VN over te laten aan de vertegenwoordigers der grote vier in de Veiligheidsraad. Rusland ging hiermee akkoord, Groot-Brittannië in principe ook, nadat het aanvankelijk had geweigerd, de Verenigde Staten moeten hun standpunt nog bepalen. Egypte liet weten dat het voorstander is van een dergelijk overleg, terwijl Israël, dat nog steeds de crisis wil oplossen door middel van directe onderhandelingen met de Arabische staten, zich ertegen keerde.

Ook Rusland ontwierp een plan voor de uitvoering van de VN-resolutie van 22 november 1967. Dit plan, vervat in een memorandum, dat in de tweede helft van december naar de Amerikaanse, Britse en Franse regeringen werd gezonden, behelsde o.a. het volgende:

- 1 De Israëlische troepen dienen zich etappesgewijze terug te trekken achter de grenzen van voor 5 juni 1967. Iedere etappe wordt beantwoordt met het voldoen aan een verplichting, die de VN-resolutie de Arabische staten oplegt.

2. Aan beide zijden van de grens moeten gedomilitariseerde zones worden ingesteld, waar VN-troepen zullen worden gelegerd.

- 3 De oude stad van Jeruzalem moet onder het voogdschap van de VN komen.

4 De Arabieren die sedert de juni-oorlog zijn gevlucht moeten naar hun land kunnen terugkeren. De vluchtelingen uit de periode daarvoor moeten door Israël schadeloos worden gesteld en het moet bij wijze van symbolisch gebaar een aantal van hen in eigen land opnemen.

Bij monde van Abba Eban wees Israël het Sovjet-plan, omdat het zou leiden naar herstel van de explosieve situatie van juni 1967, van de hand. Londen en Washington verzochten Moskou een nadere toelichting op het plan te geven.

Op 4 november braken gevechten uit tussen het gepelde Jordaanse leger en Palestijnse commando's. Er zouden op zijn minst 25 doden zijn gevallen. Mede op aandrang van president Nasser sloten de Jordaanse regering en de Palestijnse bevrijdingsbewegingen de volgende dag een akkoord dat de commando's in het grensgebied met Israël een grote mate van bewegingsvrijheid gaf. Als antwoord op dit akkoord en als vergeldingsmaatregel tegen een aantal sabotagedaden en bomaanslagen (de ernstige werd op 22 november in Jeruzalem gepleegd; hierbij vielen 12 doden en 50 gewonden) bliezen in de nacht van 1 op 2 december Israëlische commando-troepen 160 km ten zuiden van Amman en 60 km ten oosten van de bestandslijn twee bruggen op, die van essentieel belang zijn voor de verbindingen in Jordanië.

Op 26 december beschoten twee leden van het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina (VBP) op een vliegveld bij Athene een Israëliisch passagiersvliegtuig. Een der inzittenden werd gedood. De daders waren in het bezit van een Libanees paspoort. Israël beschuldigde Libanon ervan de VBP te steunen en stelde daarom dat land verantwoordelijk voor deze daad. De Libanese regering ontkende dat zij steun verleende aan de VBP. Naar aanleiding van een tiental incidenten had de Israëlische minister van defensie, Moshe Dayan, al op 18 november in het parlement verklaard dat Israël de Libanese regering aansprakelijk stelt voor iedere terreur- of sabotage daad die vanaf Libanees grondgebied wordt gepleegd. Twee dagen na het voorval in Athene vernietigden Israëlische commando's op het vlieg-

veld van Beiroet, zonder bloedvergieten, 13 Libanese verkeersvliegtuigen.

Israël en Libanon dienden elk een klacht in bij de Veiligheidsraad. De 31ste december nam de Raad een resolutie aan, waarin Israël wordt veroordeeld en waarin dat land wordt gewaarschuwd dat de Raad bij herhaling van dergelijke daden andere maatregelen zal nemen om zijn beslissingen te doen naleven. Rusland en de Arabische staten hadden aangedrongen op het nemen van sancties tegen Israël.

Een week later werd bekend dat de Franse regering naar aanleiding van de aanval op Beiroets vliegveld, had besloten een totaal embargo op wapenleveranties aan Israël in te stellen. Sinds de juni-oorlog gold er al een Frans embargo, maar dat had alleen betrekking op offensieve wapenen en niet op reserve-onderdelen daarvan. Het embargo zal gelden totdat Israël de VN-resolutie van 22 november heeft uitgevoerd. Tot dat tijdstip zal Israël ook niet kunnen beschikken over de \$ 100 mln, die het voor te leveren oorlogsmateriaal (o.a. 50 Mirage-straaljagers) naar Frankrijk heeft overgemaakt. President de Gaulle zou vooral ontstemd zijn geweest over het feit dat Israël bij de aanval op een land, waarmee Frankrijk speciale banden onderhoudt, gebruik heeft gemaakt van door Frankrijk geleverde helikopters. In december werd een akkoord ondertekend dat voorziet in de levering tussen eind 1969 en eind 1970 van 50 Phantom-straaljagers aan Israël door de Verenigde Staten.

De bewering, geuit tijdens een televisie-uitzending in Amerika, als zou Israël in het bezit zijn van een eigengemaakt atoomwapen, werd op 9 januari door de Israëlische regering ontkend. Israël zal nooit als eerste dergelijke wapens in het Midden-Oosten introduceren, aldus een regeringsverklaring uit Tel-Aviv.

Een woordvoerder van El Fatah verklaarde 4 januari dat na drie maanden van onderhandeling de Palestijnse verzetsbewegingen tot overeenstemming waren gekomen over samenbundeling van hun militair potentieel onder een bevel en over gemeenschappelijke politieke acties. Vermoedelijk betekent dit laatste dat de verzets-

bewegingen zullen streven naar de stichting van een Palestijnse staat, waarin Joden en Arabieren gelijke rechten zullen bezitten. Deze doelstelling is althans een der programmapunten van El Fatah. Onderhandelingen met de staat Israël worden uitgesloten; wel wordt aanbevolen contacten te leggen met individuele progressieve Joden.

Een week later werd bekend gemaakt dat de Palestijnse verzetsbewegingen een akkoord hadden bereikt over de zetelverdeling in de Nationale Palestijnse Raad, die zijn eerste zitting in juli 1968 in Kairo hield. De nieuwe Raad telt 105 inplaats van 100 zetels. De verdeling is als volgt: El Fatah 33 (was 38), Volksfront voor de Bevrijding van Palestina 12 (was 10), Voorhoede voor de Bevrijding van Palestina 12 (was geen), Palestijns Bevrijdingsleger 5 en Palestijnse Bevrijdingsorganisatie 11 (was samen 50), andere niet-militaire organisaties 4 (was geen) en onafhankelijken 28 (was 2). (Voor de juni-oorlog was de Palestijnse Bevrijdingsorganisatie met haar militaire afdeling, Palestijnse Bevrijdingsleger, de enige Palestijnse organisatie die door de Arabische Liga was erkend.) De nieuwe Raad zou aanvankelijk 18 januari in Kairo bijeen komen, maar door onenigheid over de zetelverdeling – het Volksfront voor de Bevrijding van Palestina zou zich zelfs om deze reden helemaal hebben teruggetrokken – werd de zitting verdaagd naar 1 februari.

President Nasser verklaarde op 20 januari in het Egyptische parlement dat hij het recht van de Palestijnse organisaties de VN-resolutie van 22 november 1967 te verwerpen, erkende. Met de toepassing van deze resolutie kan de Israëlische agressie van juni 1967 ongedaan worden gemaakt, maar niet het Palestijnse probleem worden opgelost, aldus Nasser. Hij zegde de Palestijnse verzetsbewegingen toe hulp te geven zonder voorwaarden en zonder limiet. Deze toezegging wordt in Israël opgevat als feitelijke verwerping van de VN-resolutie door Egypte.

Van 25 tot 28 januari werd te Kairo de tweede solidariteitsconferentie voor de Arabische volken gehouden. De ongeveer 400 deelnemers uit 75 landen, vertegenwoordigden bijna alle bestaande politieke stromingen. Er waren progressieve Joden, Britse conservatieven en pro-Chinese

communisten. Rusland was vertegenwoordigd met een 80 man sterke delegatie, waaronder een lid van het Presidium van de Opperste Sovjet. Het motto van de conferentie was: vrede en recht in het Midden-Oosten. De bedoeling van de initiatiefnemers, voornamelijk Russen en Egyptenaren, was steun te verkrijgen voor de VN-resolutie van 22 november 1967. Maar de conferentie, hoewel zij de VN-resolutie niet officieel verwierp, bleek in meerderheid van mening te zijn dat deze resolutie geen oplossing geeft voor het vraagstuk van de Palestijnse vluchtelingen en geen garanties biedt voor de legitieme rechten van het Palestijnse volk.

Overeenkomstig de resolutie van de Veiligheidsraad van 27 september 1968, benoemde de secretaris-generaal van de VN op 13 januari een commissie van onderzoek naar de levensomstandigheden van de Arabische bevolking in de door Israël bezette gebieden. De commissie zal zich niet ter plaatse op de hoogte kunnen stellen. De Israëlische regering verbindt hieraan de voorwaarde dat ook het lot van de Joodse minderheden in de Arabische staten wordt onderzocht en deze voorwaarde is door de Veiligheidsraad niet aanvaard. In Egypte leven ongeveer 2500 Joden, in Irak 3000 en in Syrië 4000. De joden in Irak en Syrië zijn onderworpen aan strenge restrictieve maatregelen.

Veertien Irakezen, waaronder negen Joodse burgers van het land, die wegens spionage voor Israël ter dood waren veroordeeld, werden op 27 januari in het openbaar opgehangen. Radio en pers hadden de bevolking opgeroepen de terechstelling bij te wonen. Het proces was achter gesloten deuren gevoerd en de gang van zaken, waarbij de beklagden niet van rechtskundige bijstand waren verzekerd, deed ernstige twijfel ontstaan aan de juistheid van het vonnis. Vele landen, waaronder Frankrijk, hadden er bij de Iraakse regering op aangedrongen de vonnissen niet ten uitvoer te brengen. Op het gevaar af beschuldigd te worden van inmenging in de binnenlandse aangelegenheden van een lid-staat – wat de Iraakse regering dan ook prompt deed – veroordeelde de secretaris-generaal van de VN in een verklaring de terechstellingen.

Afrikaans-Madagassische Gemeenschappelijke Organisatie (OCAM) De vierde jaarlijkse topconferentie van de OCAM-staten, waar met uitzondering van Mauretanië, Mali, Guinee en Boeroendi, alle franssprekende landen ten zuiden van de Sahara toe behoren, vond in Kinshasa van 27 tot 30 januari plaats. Zij werd voorafgegaan en voorbereid door de vergadering van ministers van buitenlandse zaken. Tien van de veertien lid-staten werden door hun staatshoofden vertegenwoordigd, Kameroen en Rwanda door ministers, terwijl Congo-Brazzaville en de Centraalafrikaanse Republiek afwezig waren. Brazzaville had in oktober 1968 de betrekkingen met Kinshasa verbroken naar aanleiding van de kwestie Mulele (zie *Kroniek* 1968, 4 p. 253 e.v.) en de Centraalafrikaanse Republiek had door uit de in april 1968 gevormde Unie van Centraalafrikaanse Staten (UEAC) te treden en zich op 9 december 1968 weer bij de Centraalafrikaanse Economische en Douane-Unie (UDEAC) aan te sluiten, de woede van Congo-Kinshasa en Tsjaad op de hals gehaald. Kort voor de conferentie begon, reisden de Nigerijnse president, Diiori Hamani, die tevens voorzitter van de OCAM is en de Gaboense president, Bongo, naar de Centraalafrikaanse Republiek en Congo-Brazzaville om de staatshoofden van deze landen over te halen naar Kinshasa te komen. De poging mislukte, maar wel wisten zij te bereiken dat de onderlinge radio- en persoorslog werd gestaakt en dat de Centraalafrikaanse Republiek de grens met Tsjaad weer openstelde. Bangui en Brazzaville gaven duidelijk te verstaan dat hun afwezigheid in Kinshasa niet mocht worden opgevat als bewijs dat zij de OCAM ontrouw waren geworden. De bereikte ontspanning weerhield de Centraalafrikaanse Republiek er overigens niet van haar betrekkingen met Congo-Kinshasa op 24 januari te verbreken. De staatshoofden zonden 29 januari de Togolese president Eyadema en de president van Boven-Volta, Lamizana, ter bemiddeling naar, achtereenvolgens, Bangui en Brazzaville. Bij hun terugkeer konden zij de conferentie meedelen dat de toestand spoedig zou worden genormaliseerd. De Centraalafrikaanse Republiek kondigde officieel aan dat het in haar bedoeling lag de betrekkingen met Kinshasa te herstellen en de blokkade

van goederen bestemd voor Tsjaad te beëindigen. De twee Congo's zullen de pontverbinding en hun telefoon- en telegraafverkeer weer herstellen. Tijdens de conferentie werd ook bekend dat de betrekkingen tussen Congo-Kinshasa en Rwanda, die ten gevolge van de huurlingen-affaire (zie: *Kroniek* '67, 4. p. 260 e.v.) waren verbroken, zullen worden hervat.

De conferentie hield zich uitvoerig bezig met de oorlog in Nigerië, hoewel deze zaak niet op de agenda stond. Vooral de Ivoorkuster president, Houphouët-Boigny drong aan op een initiatief van de zijde der OCAM. In het slotcommuniqué van de conferentie wordt met geen woord gesproken over Nigerië, maar het schijnt dat besloten werd de OCAM-leden van de consultatieve commissie voor Nigerië van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid, Ahidjo, Diiori Hamani en Mobutu naar Lagos en de twee OCAM-staatshoofden, Houphouët Boigny en Bongo, die Biafra hebben erkend, naar Umuahia te zenden. Deze missies hebben tot doel de strijdende partijen te bewegen tot een staakt het vuren en tot vredesonderhandelingen zonder voorwaarden vooraf.

De staatshoofden keurden de resoluties van de ministersvergadering goed. De resoluties hadden voornamelijk betrekking op de werking van bestaande en oprichting van nieuwe OCAM-organen, alsook op de onderhandelingen voor een nieuw associatieverdrag met de Europese Economische Gemeenschap en op de samenwerking tussen OCAM en internationale organen, zoals Wereldbank en Internationaal Monetair Fonds. De bestaande OCAM-organen zijn de luchtvaartmaatschappij, *Air Afrique*, de Afrikaans-Madagassische Post- en Telecommunicatie-Unie (UAMPT), het Afrikaans-Madagassische Bureau voor Industrieel Eigendom (OAMPI) en het Afrikaans-Madagassische Suikerakkoord.

Besloten werd tot een nauwere samenwerking tussen *Air-Afrique* enerzijds, *Air-Congo* en *Air-Madagascar* anderzijds. De conferentie deed een beroep op de leden aan de financiële verplichtingen die uit het Suikerakkoord voortvloeien, te voldoen. De mogelijkheden de suikermarkt uit te breiden tot niet-leden van de OCAM zullen worden onderzocht. De staatshoofden spraken ook over op-

richting van een gemeenschappelijke markt voor vlees, waarbij Mauretanië en Mali zich zouden moeten aansluiten. Mauretanië heeft hierin al toegestemd. Het slotcommuniqué vermeldde dat, 'de conferentie op het gebied van de samenwerking de instelling van een Afrikaans Cultureel Instituut heeft aanvaard en dat zij nauwere betrekkingen eist tussen de verschillende gespecialiseerde organen van de OCAM'.

In het communiqué spraken de staatshoofden zich uit voor de vorming van een verenigd front van de met de EEG geassocieerde Afrikaanse staten gedurende de onderhandelingen voor een nieuw associatieverdrag, 'teneinde de preferenties te behouden en te versterken, ondersteuning van de prijzen te verkrijgen en het Europese Ontwikkelingsfonds te doen aanvaarden dat verzekering van een rationele industrialisering van de geassocieerde staten noodzakelijk is'. Unaniem werd besloten Diori Hamani voor het derde achtereenvolgende jaar als voorzitter te handhaven. Dit uitzonderlijke besluit – normaal wisselt het voorzitterschap ieder jaar – werd genomen omdat de Nigerijnse president wordt beschouwd als de best geplaatste man de OCAM te vertegenwoordigen bij de onderhandelingen met de EEG over het nieuwe associatieverdrag. De afgelopen twee jaar heeft hij in zijn functie als voorzitter van de OCAM een belangrijk aandeel gehad in de voorbereiding tot deze onderhandelingen. Een andere reden af te wijken van het gebruik de gastheer, in dit geval generaal Mobutu, het voorzitterschap te verlenen, zou wel eens kunnen zijn veroorzaakt door de vele conflicten met andere Centraalafrikaanse staten waarin het Congolese staatshoofd is verwickeld.

De premier van het eiland Mauritius, Sir Seewoosagur, was op de conferentie aanwezig. Mauritius, dat bij het Britse Gemenebest is aangesloten, maar waarvan een groot deel der bevolking Frans-talig is, staat officieel kandidaat voor het lidmaatschap van de OCAM.

De conferentie werd verder bijgewoond door waarnemers uit Marokko, Tunesië en de Verenigde Arabische Republiek. Mali en Mauretanië, die hiertoe wel waren uitgenodigd, hadden geen waarnemers gezonden. Ook een aantal internationale Organisaties, o.a. de EEG en de Verenigde

Naties, lieten zich vertegenwoordigen. Diallo Telli, hoewel uitgenodigd, was niet naar Kinshasa gekomen. Zijn afwezigheid houdt mogelijk verband met het feit dat in september 1968 dertien OCAM-landen tegen zijn herbenoeming als algemeen secretaris van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid hebben gestemd.

De staatshoofden zullen volgend jaar januari in Jaoundeé bijeenkomen.

Vluchtelingen De Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen, prins Saddrudin Aga Khan, verklaarde op 7 november op een persconferentie in Genève, dat 900 000 vluchtelingen door de VN en zijn gespecialiseerde organisaties waren geholpen en dat nog slechts 70 000 afhankelijk waren van hulp door de VN, terwijl meer dan 750 000 voorzien waren van nieuwe woningen en werkgelegenheid in hun land van toevlucht. De UNHCR kon weinig doen voor Biafraanse vluchtelingen buiten Nigerië, i.v.m. de volkenrechtelijke opvatting, dat het hier om de gevolgen van een burgeroorlog gaat. Van de door het bestuur goedgekeurde uitgavenbegroting voor 1969 van \$ 5.6 miljoen, zal Congo-Kinshasa \$ 876 000 ontvangen voor vestiging van de Angolese vluchtelingen in de provincies Midden-Congo, Bandundu en Katanga; van de Soedanese vluchtelingen in de Oostprovincies van de Zambiasse leden van de Lumpasect in Katanga. Soedan ontvangt \$ 820 000 waarvan \$ 170 000 bestemd is voor de vestiging van Congolese vluchtelingen in de Evenaarsprovincie en \$ 650 000 voor Ethiopische in de Kassala provincie. Oeganda krijgt \$ 500 000 voor de verbetering van lagere scholen in de vestigingsplaatsen van Congolese, Rwandese en Soedanese vluchtelingen.

Volgens Gilbert Jaeger, directeur van de Afrikaanse en Aziatische afdeling van de UNHCR wonen meer dan 450 000 (de helft van het totale aantal) vluchtelingen in Congo-Kinshasa, waar zij minstens vijftig kilometer van de grens van het land waar zij vandaan kwamen, worden gevestigd. Jaeger, die dit op 20 december meedeelde, maakte een rondreis door midden-Afrika waar hij ook besprekingen voerde in Loesaka in verband met vluchtelingen uit Angola en Mozambique in Zambia.

noordelijk afrika

Maghreb Van 11 tot 16 januari bracht premier Boumedienne van Algerije een officieel bezoek aan Marokko. Het grensconflict dat in oktober 1963 tot oorlog leidde, rustte tot voor kort als een zware hypotheek op de goede betrekkingen tussen de twee landen. De in november 1963 door de Organisatie van Afrikaanse Eenheid ingestelde commissie *ad hoc* voor regeling van dit conflict heeft tot nog toe weinig resultaten geboekt. Boumedienne's bezoek bracht het conflict niet tot een oplossing, maar het betekende wel dat de scherpe kanten ervan waren afgesleten. Ook de territoriale aanspraken, die Marokko laat gelden op Mauretanië en Spaans Sahara hebben niet de steun van Algerije. Al deze geschillen vormden geen beletsel om op 15 januari een solidariteits- en samenwerkingsverdrag te sluiten. Het verdrag garandeert de twee landen gunstige voorwaarden voor hun economische en sociale ontwikkeling, aldus het slotcommuniqué. In dit communiqué uitten koning Hassan en premier Boumedienne hun tevredenheid over hetgeen bereikt is in de totstandkoming van de Maghreb en zwaaien zij lof toe aan president Bourguiba en koning Idris voor de Tunesische en Libische bijdrage hieraan. Wat betreft de crisis in het Midden-Oosten, eisen de twee staatslieden onmiddellijke terugtrekking van de Israëlische troepen uit de bezette gebieden. Zij juichen de strijd van het Palestijnse volk toe en verheugen zich in de steun, die de Moslim-landen geven aan het recht der Arabieren.

Algerije Op 1 november, de herdenkingsdag van de Algerijnse opstand van 1954, werden een honderdtal personen, voornamelijk studenten en vakbondsleden, uit gevangenschap ontslagen. Twaalf dagen later kreeg een aantal geïnterneerde leiders van de oppositiepartij, de *Organisation de la Résistance Populaire* (ORP), thans de *Parti de l'Avant-garde Socialiste* (PAGS) geheten, beperkte bewegingsvrijheid. Zij kregen een verblijfplaats toegewezen en zij mogen niet in Algiers komen. Met uitzondering van ex-president Ben-Bella zouden er nu geen politieke gevangenen meer in Algerije zijn.

De ORP verenigde na de staatsgreep van Boumedienne (juni 1965) de linkse aanhangers van Ben Bella. Vanaf begin 1967 zoekt ORP/PAGS toenadering tot het huidige Algerijnse bewind. In de eerste helft van december publiceerde zij een aantal voorstellen, die de vorming van een gemeenschappelijk front van PAGS en het *Front de Liberation Nationale* (FLN) zouden kunnen bevorderen. Zij wensten o.a.: de vrijlating van Ben Bella; de mogelijkheid voor progressieve ballingen naar Algerije terug te keren; amnestie voor vrijheidsstrijders en garanties voor de vrijheid van de vakbeweging. Eind januari publiceerde de PAGS een door haar aan Boumedienne gezonden brief waarin hem wordt voorgesteld gezamenlijk een onderzoek in te stellen naar de mogelijkheid van samenwerking.

Op 7 november werd bij dekreet de Nationale Sociaal-Economische Raad opgericht. De Raad zal ongeveer 190 leden tellen, die deels worden gekozen, o.a. door de Provinciale Sociaal-Economische Assemblees, deels worden benoemd. De taak van de Raad is: de uitvoering van het ontwikkelingsplan te onderzoeken; de lonen en prijzen te volgen en te letten op de efficiëntie in staats- en zelfbesturende bedrijven.

De handels- en economische besprekingen die 4 december in Parijs begonnen, werden vijf dagen later afgebroken. Dit is de derde achtereenvolgende maal dat deze besprekingen mislukken. Evenals in november 1967 en maart 1968 vormden ook nu weer de Franse invoerbepalingen op Algerijnse wijn het struikelblok. Verder was sprake van onenigheid over de procedure: Frankrijk wilde in tegenstelling tot Algerije een aantal problemen aan elkaar koppelen.

De regering keurde 24 december de begroting 1969 goed. Voor de gewone dienst werd 3890 mln dinar uitgetrokken tegen 3539 mln. in 1968, terwijl op de buitengewone dienst een bedrag staat van 6115 mln. tegen 3610 mln. in 1968. (1 dinar is ongeveer f 0,75.)

Marokko Spanje en Marokko ondertekenden 4 januari in Rabat een verdrag, waarbij Ifni aan

Marokko wordt overgedragen. De overdracht zal geleidelijk geschieden, maar de Marokkaanse regering verwacht dat het gebied in maart onder haar bestuur zal zijn gebracht. Het verdrag voorziet ook in een akkoord, dat nog ondertekend moet worden, waarbij Spanje visrechten krijgt in Marokkaanse territoriale wateren.

Door dit verdrag te sluiten voldoet Spanje aan het verzoek, dat de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties neerlegde in haar resolutie van 20 december 1966 en herhaalde in haar resolutie van 18 december 1968.

Op grond van het vredesverdrag, dat in 1860 werd gesloten na de Spaans-Marokkaanse oorlog, meende Spanje rechten op Ifni te kunnen laten gelden. Van deze al of niet vermeende rechten maakte Spanje pas in 1934 gebruik, nadat Frankrijk het zuiden van Marokko onder zijn bestuur had gebracht. Volgens de Marokkaanse interpretatie verkreeg Spanje door het verdrag van 1860 alleen het recht een visserij-station in Ifni op te richten.

In november gingen studenten aan instellingen van hoger onderwijs in Rabat en Fez tweemaal in staking. Zij eisten: betere materiële voorwaarden; handhaving van de beurs, wanneer de kandidaat voor de eerste maal zijn examen niet haalt; medezeggenschap in het bestuur en geen achteruitstelling van studenten die het arabisch-talige onderwijs volgen.

De minister van financiën, Mamoun Tahiri, deelde 31 december op een persconferentie mee dat de begroting 1969 2770 mln. dirham bedraagt, dat is 4,5 % meer dan vorig jaar. Het geraamde tekort is 150 mln. (1 dirham is ongeveer f 0,75.)

Op 15 januari werd door een rechtbank in Rabat vonnis gewezen in een zaak tegen 15 personen, die ervan waren beschuldigd in oktober 1963 een complot te hebben gesmeed tegen het leven van de koning, zijn toenmalige kabinetschef, Reda Guédira en de toenmalige directeur van de veiligheidsdienst, Oufkir. Vier verdachten, waarvan er drie voortvluchtig zijn, werden ter dood veroordeeld, de elf overigen kregen gevangenisstraffen.

De nationale raad van de Istiglalpartij, de in religieus opzicht traditionele partij, kwam 9 tot 10 november bijeen. De raad formuleerde de volgende eisen: opheffing van de uitzonderings-

toestand, die in juni 1965 werd ingesteld; een nieuwe grondwet en een democratisch landsbestuur. Mahjoub Ben Seddik, de algemeen secretaris van het linkse vakverbond, de *Union Marocaine du Travail*, werd 1 december, een maand voordat hij zijn straf zou hebben uitgezeten, uit de gevangenis ontslagen. Hij was in juli 1967 veroordeeld wegens 'aantasting van het respect voor het gezag', op grond van een telegram, dat hij aan de koning zond en waarin hij schreef dat sleutelposities in het Marokkaanse staatsapparaat werden beheerst door Zionisten.

Mauretanië Bij een decreet van 10 december besloot de regering tot een andere bestuursindeling van het land. Vanaf 1 januari zal Mauretanië zijn verdeeld in zeven gewesten en een district (Noeaksjot) die zullen worden bestuurd door de gouverneurs. De gouverneur is verantwoordelijk voor de openbare orde, maar heeft ook tot taak de economische en sociale ontwikkeling van zijn gewest te bevorderen. Hij is verantwoordig schuldig aan het staatshoofd. Een gewest is verdeeld in departementen (de oude bestuurs-eenheden) die geleid worden door prefecten. De prefect is onder het gezag van de minister van binnenlandse zaken geplaatst. Met hetzelfde decreet kregen de steden Fort-Gouraud, Fort-Trinquet en Port-Etienne hun oorspronkelijke namen terug.

De bestuurshervorming zal gepaard gaan met een reorganisatie van de enige partij, de *Parti du Peuple Mauritanien* (PPM). Het doel hiervan is de partij een stevige basis op gewestelijk niveau te geven.

Op 10 december werd het kabinet gewijzigd. Het aantal ministerszetels werd van 14 op 13 gebracht en verschillende ministers wisselden van portefeuille. Bakarould Sidi Haiba, die het departement van defensie beheerde, was de enige die het kabinet verliet. Hij werd benoemd tot burgemeester van de hoofdstad en gouverneur van het district Noeaksjot.

De Nationale Assemblée keurde 30 december de begroting 1969 van ruim 7 mld. frank CFA goed. (100 frank CFA is ongeveer f 1,50.) De uitgaven worden vrijwel geheel gedekt uit eigen middelen,

alleen de buitengewone dienst van de begroting, die 435 mln. bedraagt, wordt met een bedrag van 100 mln. gesteund door het Franse *Fonds d'aide et de coopération*.

In de eerste helft van december vonden in Mauretanië gezamenlijke Frans-Mauretaanse legeroefeningen plaats. Hierbij waren 2000 militairen betrokken.

Van 27 oktober tot 12 november bracht president Moktar oud Daddah bezoeken aan Tanzania, Zambia, Somalië, Egypte en Syrië. In de twee laatstgenoemde landen sprak hij voornamelijk over de toestand in het Midden-Oosten. Met president Kaunda van Zambia besprak hij de toestand in Zuidelijk Afrika. Tijdens zijn bezoek aan Tanzania verklaarde hij onder de indruk te zijn van de politiek van de *Tanganyika African National Union* (TANU) en van de wijze waarop de massa de partij steunt. Hij zei te overwegen voor de PPM dezelfde politiek te volgen. De Somalische president, Shermake, vroeg Ould Daddah aandrang op Frankrijk uit te oefenen. Afar- en Issa-land het recht op zelfbeschikking en onafhankelijkheid te verlenen. Daddah's antwoord was enigszins ontwijkend: 'Wij zijn er niet op uit een rol te spelen in deze zaak. Niettemin hebben wij altijd geprobeerd om afwijkende standpunten nader tot elkaar te brengen bij iedere gelegenheid waarbij de omstandigheden dit toelaten, zeker wanneer zulke vriendschappelijke landen als Frankrijk en Somalië erin betrokken zijn'.

Soedan De minister van binnenlandse zaken, Hassan Awadallah, gaf op 6 november in de Constituante enige bijzonderheden over de situatie in Zuid-Soedan. Hij zei dat de toestand er nu stabiel was en dat de omstandigheden zich verbeterden, waardoor de burgers weer een normaal leven konden leiden. Er zullen maatregelen genomen worden om het tekort aan kerken en priesters op te vangen. Sommige kerken hebben toestemming verkregen om seminaries op te richten. Tot nog toe hebben zich 1833 Zuidsoedanese vluchtelingen weer in hun land gevestigd. Begin januari besloot de Constituante delegaties uit haar midden naar de buurstaten te zenden. De delegaties moeten de daar aanwezige Zuidsoedanese

vluchtelingen proberen over te halen naar Soedan terug te keren.

De Zuidsoedanese strijdorganisatie, Anya Nya, verspreidde een in het Engels gestelde gedrukte brief, met als datum november 1968 en drie postkaarten. In de brief werd de ontvanger verzocht de tekst van de kaarten te ondertekenen en twee ervan te zenden naar de secretarissen-generaal van de Verenigde Naties en van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid. De derde kaart kon men zenden aan wie men wilde. Als voorbeeld werd genoemd het staatshoofd van het eigen land of een Afrikaans ambassadeur in het eigen land. De tekst van de kaarten luidt als volgt: 'Ik protesteer krachtig tegen het immorele, door de Soedanese regering voorbereide plan, om het Zuidsoedanese volk uit te roeien. Volgens dit plan... zal het Zuidsoedanese leger volledige vrijheid worden gegeven om dorpen te vernietigen, mannen, vrouwen en kinderen te vermoorden, dit alles in een poging een einde te maken aan het bestaan van het Zuidsoedanese Afrikaanse volk. Het is bekend dat de Soedanese regering bij de voorbereiding van dit genocide plan rekent op de onwetendheid van de wereld. Dit zal niet gebeuren. Wij zullen geen tweede Biafra-bloedbad toestaan. De Soedanese regering zal de volle verantwoordelijkheid dragen voor de misdaden die zij nu in het geheim voorbereidt.'

Op 7 november braken in Chartoem gevechten uit tussen communistische studenten en studenten die lid zijn van de Moslimse Broederschap. Vijf dagen later vond, ondanks een verbod van de overheid, een demonstratie plaats van communistische studenten. Zij eisten de ontbinding van de Moslimse Broederschap. De volgende dag liet de regering de universiteiten voor onbepaalde tijd sluiten. Als gevolg van onenigheden in de Communistische Partij werd omstreeks midden oktober een nieuwe partij, de *Workers' and Peasants' Party*, opgericht. De partij baseert zich op de beginselen van het wetenschappelijk socialisme. Ismael El Azahri, president van de Opperste Raad, het lichaam dat de functie van staatshoofd vervult, bracht begin november een officieel bezoek aan Niger, waar hij ontmoetingen heeft gehad met de staatshoofden van Niger, Mali, Nigerië, Boven-

Volta en contacten heeft gelegd met de staats-hoofden van Togo en Dahomey. Zij allen stemden toe in steun aan de bevrijdingsbewegingen en aan de Afrikaanse eenheid, aldus Azahri na terugkeer op 6 november. Hij voegde eraan toe dat zijn bezoek een nieuwe fase in Soedans relatie tot haar Afrikaanse burens had ingeluid.

In de tweede helft van januari kwam in Chartoem de Afro-Aziatische conferentie van solidariteit met de volken van de Portugese koloniën, van Zuid-Afrika en van Rhodesië bijeen. De conferentie verzocht alle regeringen ter wereld de bevrijdingsbewegingen van Angola, Guinee-Bissao, Mozambique, Zuid-Afrika, Zuidwest-Afrika en Rhodesië te erkennen. Zij vroeg van haar nationale comité's de rol van de NATO in kolonialistische en rassistische activiteiten te veroordelen. Zij verklaarde o.a. dat het kolonialisme van Portugal en de blanke rassenregimes, die de steun van het internationale imperialisme genieten, dezelfde agressieve rol spelen als Israël in het Midden-Oosten en dus een bedreiging vormen voor de veiligheid en de vrede van de onafhankelijke Afrikaanse landen.

Tunesië De directeur van de nationale veiligheidsdienst, Tahar Belkhdja, werd begin december van zijn functie ontheven en uit het centrale comité van de *Parti Socialiste Destourien* (PSD) gestoten. Hem werd machtsmisbruik verweten. In zijn toespraak van 31 december preciseerde president Bourguiba dit door te zeggen dat Belkhdja aan machts-honger leed en dat hij zelfs regeringspersonen had laten bespioneren. Volgens een communiqué van het 'internationale comité voor het behoud van de rechten van de mens in Tunesië' zou Belkhdja zijn ontslagen omdat hij verantwoordelijk was voor het martelen van studenten, die in maart 1968 waren gearresteerd. Bij de opening van de eerste zitting van het congres van de *Union nationale de la coopération* op 24 januari, verklaarde president Bourguiba dat hij tegen onteigening van groot-grondbezit is, omdat de praktijk heeft uitgewezen dat dit leidt tot daling in de produktie. De bezitters moeten zelf de grond bewerken op voorwaarde dat zij de aanwijzingen

van de door de staat benoemde deskundigen opvolgen.

Bij de openingsplechtigheden op 27 januari van een landbouwcoöperatie in Oardanine, 200 km ten zuiden van Tunis, kwam een aantal boeren in opstand tegen de landbouwhervormingen. De politie moest ingrijpen. Vier boeren werden gewond; een ervan is later aan zijn verwondingen overleden. De boeren schenen er vooral bezwaar tegen te hebben dat de coöperatie de heggen omkapte die hun eigendommen afgrensden.

In de eerste helft van november kwam tussen Nederland en Tunesië een akkoord tot stand dat voorziet in Nederlandse hulp ter waarde van 1 mln. gulden aan een landbouwopleidingscentrum, dat in Saïda (Medjerda-vallei) zal worden gevestigd. Van 5 tot 8 januari bracht de Nederlandse minister van buitenlandse zaken, Luns, een bezoek aan Tunesië. De voornaamste onderwerpen van de besprekingen die hij voerde met Tunesische autoriteiten waren: de betrekkingen tussen de beide landen; de crisis in het Midden-Oosten en de burgeroorlog in Biafra. Hij gaf de verzekering van Nederlandse steun voor het streven van Tunesië naar associatie met de Europese markt.

Van 4 tot 9 december vergaderde in Parijs de Frans-Tunesische gemengde commissie, die in januari 1968 was ingesteld. De belangrijkste resultaten van de vergadering waren: Frankrijk zal voor een aantal Tunesische goederen het invoercontingent verruimen en Tunesië zal een crediet ontvangen van 125 mln. frank.

Verenigde Arabische Republiek Op 21 nov. opende politie in Mansourah het vuur op demonstrerende studenten. Er vielen 4 doden en 39 gewonden. De studenten protesteerden tegen een nieuwe onderwijswet die de toelating tot universiteiten zodanig regelt dat het een daling van het aantal studenten tot gevolg zal hebben. Jaarlijks moet de regering aan 25 000 afgestudeerden werk geven, terwijl zij er eigenlijk maar 10 000 tot 15 000 kan plaatsen. Van 23 tot 25 november kwamen studenten in Alexandrië in beroering. Zij eisten het ontslag van de minister van binnenlandse zaken, het instellen van een strafvervolgning tegen diegene die verantwoordelijk zijn voor de dood van de vier

studenten in Mansourah, vrijheid van pers en meningsuiting, de beëindiging van de onderdrukking, die de eenvoudige burgers moeten ondergaan en deelneming van de studenten aan de planning van de universiteiten.

Tijdens de onlusten in Alexandrië werden 14 mensen gedood en 440 gewond. De politie arresteerde 491 personen, merendeels studenten, 446 van hen werden in december en begin januari vrijgelaten, de overgeblevenen zullen vermoedelijk terecht moeten staan. De regering sloot tot nader order alle instellingen van hoger-onderwijs in het gehele land.

Een correspondent van *le Monde* schreef in de aflevering van 30 november dat een deskundige inzake de Egyptische politiek (er werd geen naam genoemd) hem had verteld dat de studentenmanifestaties het werk was geweest van agitatoren – vermoedelijk leden van de Moslimse Broederschap – die voor politieke doeleinden gebruik hebben gemaakt van de bestaande ontevredenheid onder de studenten.

Van 2 tot 4 december kwam het congres van de Arabisch-Socialistische Unie (ASU), de enige legale partij, in buitengewone zitting bijeen om de situatie te bespreken. President Nasser verklaarde op het partijcongres dat de onregelmatigheden in Alexandrië waren veroorzaakt door een Israëliëse geheime agent, die inmiddels door de politie was gearresteerd. Hij beschouwde de gebeurtenissen als een aanval van de vijand op het binnenlandse front.

Het congres legde o.a. de volgende uitspraken in resoluties neer:

1 Teneinde het binnenlandse front en de verworvenheden van de revolutie veilig te stellen, moet krachtig worden opgetreden en moeten de onruststokers ter zijde worden geschoven.

2 De politieke actie op scholen moet worden gereorganiseerd en versterkt. Studentenactiviteiten moeten worden gecoördineerd met die van de partij.

3 Het programma van 30 maart 1968 blijft de grondslag van de Egyptische politiek, d.w.z. dat alle nadruk ligt op de bevrijding van de bezette gebieden.

President Nasser tekende 1 november het decreet, waarbij het volksdefensieleger werd opgericht. Dit leger wordt gewestelijk georganiseerd. Een raad, gevormd door politieke en militaire personen uit het gewest, voert het bevel. De taken van dit leger zijn: bescherming van de achterhoede van de Egyptische troepen en bescherming van belangrijke installaties.

Op 14 november, een paar maanden voor zijn mandaat was geëindigd, ontbond president Nasser het parlement. De verkiezingen voor het nieuwe parlement met 338 afgevaardigden, werden 8 januari gehouden. Voor het eerst sinds de revolutie van 1952 konden de kiezers uit meer kandidaten, die overigens wel allen lid waren van de ASU, kiezen. Op 20 januari kwam het parlement in eerste zitting bijeen om zijn voorzitter te kiezen. Het Egyptische bureau voor de statistiek publiceerde in november enige bevolkingscijfers. Egypte telde op 31 juni 1968 31,8 mln. inwoners. Het geboortecijfer stijgt nog steeds, ondanks het feit dat van overheidswege gebruik van geboortebepurende middelen wordt gesubsidieerd en gepropageerd.

Onlangs werden in de buurt van de westelijke oever van het Suez-kanaal twee oliebronnen ontdekt.

Van 21 tot 24 december bracht de Russische minister van buitenlandse zaken, Gromyko, een bezoek aan Egypte. Vermoedelijk sprak hij met Egyptische regeringsautoriteiten over het Russische plan voor een oplossing van de crisis in het Midden-Oosten (zie: chronologisch overzicht van de Arabische staten). In een communiqué aan het eind van zijn bezoek uitgegeven, wordt meegedeeld dat de Sovjetregering opnieuw heeft bevestigd dat zij de rechtvaardige strijd van Egypte en de andere Arabische staten steunt.

westelijk afrika

Boven-Volta In zijn nieuwjaarsboodschap zei de president, generaal Lamizana, dat 'het jaar 1969 ons zal brengen naar een keerpunt, van waaruit de politieke aspecten en de electorale kaart een belangrijke plaats zullen hervinden' en dat 'de versterking van onze interne economie een noodzakelijke voorwaarde vormt voor de terugkeer naar een civiel politiek leven'. Volgens de president zou in het laatste kwartaal van 1969 aan deze voorwaarde zijn voldaan.

Begin november werd de begroting 1969 bekend gemaakt. De begroting, die een omvang heeft van ruim 9 mld. frank CFA – dat is 8,8% meer dan vorig jaar – is in evenwicht. (100 frank CFA is ongeveer f 1,50.)

Van 28 tot 30 oktober kwam het zevende congres van de Hoofdenvereniging (*Syndicat des chefs coutumiers*) van Boven-Volta in Wagadoegoe bijeen. De Moro Naba, keizer der Mossi, dankte als voorzitter van het congres in zijn slotwoord de militaire regering 'voor haar goede begrip van de publieke vrijheden en de vrijheden van de beroepsverenigingen'. Hij dankte ook de 'beroepsorganisaties van Boven-Volta die zich er rekenschap van hebben gegeven dat de Hoofdenvereniging niet een feodaal organisme, ontstaan uit het kolonialisme, is, maar een beroepsvereniging als andere, die vastbesloten is te werken voor de sociale en economische ontwikkeling van de natie'. Het congres nam een aantal moties aan, waarin het o.a. eiste dat de regering het hoofdenschap erkent en dat de hoofden uit de schatkist worden betaald.

Op 16 december brak onder de leerlingen van een school voor voorbereidend hoger-onderwijs in Wagadoegoe een staking uit. De leerlingen eisten eenzelfde vergoeding als hun jaargenoten die in het buitenland studeren. De regering stelde een compromis voor, dat door leerlingen werd afgewezen. President Lamizana ontmoette 25 november zijn Togolese ambtgenoot, Eyadema, in Dapango (Noord-Togo). Zij spraken over de wederzijdse handel, over de wegverbindingen tussen hun landen en het gemeenschappelijk gebruik van de haven van Lomee. De twee staatslieden besloten

een paritaire commissie in te stellen, die zich met deze zaken zal bezig houden.

Dahomey De minister van financiën, Stanislas Kpognon, hield 3 januari een persconferentie over de begroting van 1969. Hij wees erop dat Dahomey nog het enige Franssprekende land is, dat bij Frankrijk om hulp moet aankloppen om zijn begrotingstekort te dekken. De minister zei dat in 1971 de begroting in evenwicht moest zijn. Voor 1969 zijn de uitgaven geraamd op f 124,5 mln. en het tekort op f 13 mln. dat is de helft van vorig jaar. Bij terugkeer op 21 januari van zijn privébezoek aan Frankrijk, waar hij door premier Couve de Murville en president de Gaulle was ontvangen en waar hij contact opgenomen had met het bedrijfsleven, deelde president Zinsou mee dat de Franse regering financiële steun voor de begroting heeft toegezegd.

De zogenaamde solidariteitsbelasting van 25% op het loon, wordt in 1969 tot 20% verlaagd. De protesten tegen deze belasting en de sociale onrust die daaruit ontstond, hebben bij de twee laatste staatsgrepen in Dahomey een belangrijke rol gespeeld.

Midden december gingen leerlingen van middelbare scholen in staking, voornamelijk uit protest tegen het beurzenbeleid. De regering zegde enkele verbeteringen toe en droeg de leerlingen op zich opnieuw bij de scholen in te laten schrijven, waarbij zij moeten verklaren zich aan bepaalde regels (geen stakingen) te zullen houden. Leerlingen die dit weigeren zullen niet worden toegelaten.

Eind januari sloot het Rode Kruis een overeenkomst met de Dahomeyse regering, waarbij het toestemming kreeg om vanaf Dahomees grondgebied voedselvluchten naar Biafra te organiseren.

Gambia De regering heeft zijn 'verbazing' uitgesproken over de officiële Senegalese beschuldiging, dat goederen uit Gambia naar Senegal gesmokkeld worden, zo verklaarde, naar verluidt, minister-president Sir Dawda Jawara aan Senegals Hoge Commissaris Babacar N'Diaye. Deze beschuldiging, die op 11 januari was geuit door

Senegals president Leopold Sédar Senghor moet volgens de premier besproken worden op de volgende bijeenkomst van de Gambia-Senegal commissie van 2 februari. De smokkel zou zijn uitgelokt door de lagere invoertarieven in Gambia. Aan het eind van het officiële bezoek van Sir Dawda Jawara aan Taiwan, in november, werd bekend gemaakt, dat formele diplomatieke betrekkingen tussen beide landen zullen worden aangeknoopt.

Ghana Krachtens decreet van 7 november moet de bijeen te roepen Constitutionele Assemblée bestaan uit tien door de NLC benoemde en 140 indirect gekozen leden. Deze CA heeft krachtens decreet volledige bevoegdheid gekregen om de voorstellen van de constitutionele commissie zoals neergelegd in de ontwerp-constitutie te behandelen. Anders dan oorspronkelijk bepaald, moet de CA rechtstreeks rapport uitbrengen aan de NLC, waarna de CA ophoudt te bestaan zodra de constitutie in werking treedt. De *Ghana Bar Association* verklaarde de samenstelling van de CA niet representatief en te willekeurig. Een jurist uit Takoradi, Saki Scheck, die lid was van de constitutionele commissie en vroeger deel uitmaakte van de oppositie, achtte de samenstelling van de CA niet voldoende representatief en eiste een nationaal referendum. Van de 140 indirect gekozen leden van de CA moeten er 49 gekozen worden door kiescolleges die de 133 administratieve districten vertegenwoordigen en 91 door een groot aantal organisaties en instellingen, zoals de vakbeweging, de rechterlijke macht, de strijdkrachten, de hoofdmannen, de vroedvrouwen, de boeren, de markt-vrouwen (later werden deze aantallen gewijzigd in 87 indirect gekozen en 14 benoemde leden). Op 30 december kwam de CA bijeen in *Parliament House* om de *Speaker* en andere functionarissen te kiezen, waarna de eed van trouw werd afgelegd. De eerste formele zitting van de CA werd op 6 januari geopend. Vijf commissies werden gevormd (*Standing Orders, Privileges, Selection, House, en Business committee*). Daarna werd de CA verdaagd tot 21 januari.

De secretaris-generaal van het TUC, Benjamin Bentum, heeft geweigerd zich verkiesbaar te stellen

als een van de negen TUC afgevaardigden naar de CA.

Op 17 november werd Komla Gbedemah, de vroegere minister van financiën, door de Apaloo-commissie ontheven van het verbod openbare functies uit te oefenen. Verwacht wordt, dat Gbedemah, die tien jaar lang Nkrumah's rechterhand was en als hoofdorganisator van de CPP een actief aandeel in het politieke leven had, opnieuw een belangrijke rol zal gaan spelen zodra de macht is overgedragen aan een burgerregering. De vrijstelling van Gbedemah werd bekritiseerd door Joe Appiah, voormalig lid van de oppositie, maar op een persconferentie van 11 november kritiseerde de commissaris van financiën, A.A. Afrifa het Diskwalificatie Decreet nr. 223 dat volgens hem herroepen moet worden, aangezien het volk zelf bepalen kan wie openbare functies moet bekleden. Afrifa, die steun vond in de *Pioneer* van Kumasi meende dat het decreet ook in verband stond met de slechte resultaten van de campagne voor de kiesregistratie. Tot 9 november hadden 1.373.147 personen zich laten registreren. De *Electoral Commissioner* heeft de tijdslimiet voor registratie in vijf kiesdistricten in het noorden en twee in midden-Ghana verlengd tot 6 januari.

De 42 jarige luchtmaarschalk M. A. Otu werd op 20 november gearresteerd wegens samenzwering in subversieve activiteiten, gericht tegen de staat. Otu werd ontheven van zijn functie als GOC-opperbevelhebber van de strijdkrachten, die hij als opvolger van Kotoka sinds 1 maart 1968 vervulde. Otu, die zich in een petitie aan de NLC het slachtoffer noemde van een zorgvuldig voorbereide samenzwering met tribale ondertonen, weigerde op 7 januari te getuigen of vragen te beantwoorden voor de commissie van onderzoek naar de vermeende samenzwering. Ook zijn eveneens gearresteerde aide-de-camp, marine-luitenant Benjamin O. Kwapong weigerde dit. Aangezien zij beschuldigd waren van gedrag, dat neerkomt op hoogverraad, zagen zij geen noodzaak voor de commissie van onderzoek. De samenzwering zou hieruit hebben bestaan dat Otu van plan was om de regering omver te werpen en Nkrumah tegen de Kerst aan de macht te brengen, zo verklaarde J.W.K. Harlley, de commissaris

van binnenlandse zaken, op 17 december. Hierbij zouden de samenzweerders waaronder Kwesi Armah, geholpen zijn door de Russische trawlers, die nog steeds in Takoradi werden vastgehouden wegen de 'recalcitrante houding van bemanning en kapiteins', die niet meewerkten met de politie (deze verklaring werd op 16 november door de Sovjetambassade van de hand gewezen). De commissie van onderzoek werd verdaagd tot 21 januari. Het onafhankelijke weekblad *Echo* berichtte dat de kantoren van de redactie waren doorzocht nadat Otu's eerste eis voor een proces in zijn petitie aan de NLC in het blad was afgedrukt. Op 15 november werd de universiteit van Legon, die twee weken eerder was gesloten nadat studentendemonstraties door de politie waren uiteengeslagen, weer geopend en begonnen drie dagen later de colleges weer.

Per 1 januari worden bedelaars geweerd uit de straten van Accra door de *Management Committee* van de *Accra-Tema City Council*, die ook maatregelen aankondigde tot beperking van de straatverkoop.

In de tweede helft van november werd in Accra een regionale VN-conferentie gehouden over 'Civil and Political Education for Women', die op 2 december werd besloten met een aantal resoluties, die betrekking hadden op de verbetering van de status van de vrouw. Aan de conferentie werd door afgevaardigden uit 24 landen deelgenomen.

De Britse directeur van de *Ghana Airways Corporation* is ontslagen wegens het nalaten om een Ghanees VC-10 vliegtuig tegen oorlogshandelingen te verzekeren. Het toestel in tijdelijke leen aan *Air Liban* werd op 28 december in Beiroet tijdens de Israelische aanval vernield.

Guinee De hoogste partij-instantie, de Nationale Revolutionaire Raad, kwam van 9 tot 11 januari in Konakry onder voorzitterschap van de algemeen secretaris van de *Parti Démocratique de Guinée* (PDG), president Sékou Touré, bijeen. De belangrijkste onderwerpen die de agenda vermeldden waren: wijzigingen in de structuur van het leger, de toevoeging van 12 nieuwe artikelen aan de kaderwet van de revolutie en de functionering van de volksmilitie.

De Raad besloot de generale staf in drieën te splitsen: een voor elk krijgsmachtonderdeel (leger, luchtmacht en marine). Deze staven gevoegd bij die van politie en gendarmerie, worden gecoördineerd door een Hoge Defensieraad, voorgezeten door het staatshoofd. In elk legerkamp zal een basiscomité van de PDG worden gevestigd. De krijgsmacht krijgt een taak bij de agrarische, ambachtelijke en industriële productie. De arbeidsdienst wordt aan de krijgsmacht verbonden met het oog op de militaire en technische vorming van de jeugd, die op deze wijze beter deel kan hebben aan de ontwikkeling en de verdediging van het land. De militairen krijgen de status van ambtenaar.

De raad keurde de twaalf artikelen goed, die president Sékou Touré op 8 november, de datum waarop de kaderwet van de revolutie 4 jaar geleden was uitgevaardigd, aan deze wet had toegevoegd. De meeste van de artikelen hebben tot doel een einde te maken aan smokkelhandel, fraudeleuze handelingen in overheidsdiensten en financiële tekorten van staatsbedrijven. De twee laatste artikelen houden een verbod in voor buitenlanders om handel te drijven in Guinee en voor buitenlandse instellingen en bedrijven, woonruimte of bedrijfspanden te huren en gebruik te maken van Guinese arbeidskrachten buiten de staat om. Buitenlandse bedrijven en instellingen moeten voor 1971 eigen woon- of bedrijfsruimten hebben gebouwd. Buitenlandse handelaren hebben, indien zij in het land willen blijven, de keus tussen het verwerven van de Guinese nationaliteit of het veranderen van beroep.

President Sékou Touré wilde het voortbestaan van de volksmilitie (het partijleger) niet in het geding brengen. De volksmilitie speelt een belangrijke rol in de bestrijding van fraudes en smokkelhandel, aldus de president. De Raad besloot tot een aantal maatregelen die de controle van de partij op de volksmilitie zullen vergroten.

In een toespraak tot de Raad betoogde Sékou Touré dat strijd tegen imperialisme en neokolonialisme het doel is van de Guinese buitenlandse politiek. De meeste Afrikaanse regeringen zijn volgens hem door deze twee krachten aangetast. In dit verband zei hij persoonlijk veront-

rust te zijn over de toekomst van de Organisatie der Oeverstaten van de Senegal en over de West-afrikaanse landengroep. Frankrijk verweet hij dat het niet was ingegaan op zijn voorstel tot het openen van diplomatieke betrekkingen.

President Sékou Touré riep op 14 januari de Nationale Revolutionaire Raad opnieuw bijeen om de Raad op de hoogte te brengen van inlichtingen die hij had gekregen over de voorbereiding tot een staatsgreep in Guinee. De conferenties van de Afrikaans-Madagassische gemeenschappelijke Organisatie (OCAM), bieden bepaalde figuren de gelegenheid in het geheim bijeen te komen. Op deze wijze is het geval Mali geregeld (staatsgreep 19 november). Op de laatste OCAM-conferentie (Kinshasa, 27 tot 30 januari) was het de beurt voor Guinee. Het nieuwe regime in Mali zou hulp verlenen bij het plan een staatsgreep in Guinee te organiseren. Ook een aantal Franse autoriteiten en een huurling zouden erbij betrokken zijn. Sékou Touré zei: 'Wij willen niet te veel geloof hechten aan deze inlichtingen, hoewel zij afkomstig zijn van een gekwalificeerde autoriteit binnen de OCAM.' Hij riep zijn landgenoten op waakzaam te zijn.

Twee weken eerder, tijdens een massale bijeenkomst van partij-aanhangers, onthulde de president, dat er in Konakry een contra-revolutionaire betoging was gehouden. Over de omvang, de aard en de datum deed hij geen mededeling.

Guinee (Port.) De troepen van brigade-generaal Spinola zullen met ongeveer zeven bataljons worden versterkt, hetgeen een toeneming van de mankracht betekent van 30 000 tot 37 000, aldus berichtte de *Guardian* van 21 november. Op een persconferentie in Stockholm in december verklaarde Amílcar Cabral, secretaris-generaal van de PAIGC, dat de voorlichting in het buitenland zal worden verbeterd om de internationale publieke opinie te mobiliseren tegen de 'genocide', die Portugal volgens de PAIGC in Afrika bedrijft. Volgens Portugese oorlogscommuniqué's en persberichten zijn tussen 29 juni en 1 november 89 militairen gesneuveld. Volgens een militair communiqué van 29 januari hebben Portugese troepen tussen 20 en 26 januari 28 nationalisten gedood,

waarvan 26 bij Sambaia, waar tien ton wapens in beslag werden genomen. Aan Portugese zijde waren drie man gesneuveld. Op 30 januari verklaarde Amílcar Cabral in Algiers, dat van de Portugese strijdkrachten die in 1968 in Guinee en de Kaapverdische eilanden opereerden, 1700 man waren gedood en 23 gevangen. In datzelfde jaar waren 200 militaire voertuigen, 62 schepen en 7 vliegtuigen vernietigd.

Ivoorkust De begroting 1969, die een omvang heeft van 73,7 mld. frank CFA, is in evenwicht. Voor de gewone dienst is 46,5 mld. voor de buitengewone dienst 27,2 mld. uitgetrokken (100 frank CFA is ongeveer f 1,50.)

Op 20 december verleende de regering, de Amerikaanse maatschappij, *Pickands Mather International Co*, exploitatie-rechten in een gebied in West-Ivoorkust ter grootte van 10000 km². De maatschappij zal in dat gebied een ijzermijn exploiteren, die naar schatting op den duur 5 mln. ton erts zal produceren. De basis-investeringen zullen ongeveer \$ 185 mln. vergen.

Liberië President Tubman heeft in een radio-toespraak op 8 november de vlugschriften, ondertekend door 'inheemsen' en gericht tegen de Americo-Liberianen veroordeeld. Tubman noemde de anonieme auteurs 'cowards of the first magnitude', die agenten waren van 'the basest kind of communism, which the centre of communism itself has rejected'. Tubman zei de uitdaging aan te nemen af te treden zodra één *country of territory* in Liberïë deze vlugschriften steunt. Wanneer de schrijvers hiertoe niet binnen een maand kunnen overgaan, maken zij zichzelf tot 'public mendacious renegades', aldus Tubman. De pamfletten, die o.a. verspreid werden onder de ambassades bevatten ideeën, die identiek worden geacht met die van Henry Fahnbulleh.

Tijdens het proces tegen de vroegere *County Superintendent*, Robert H. Kennedy, verklaarden getuigen in november, dat burgers uit Loffa-county zes miljoen dollar bijeen hadden gebracht in een ontwikkelingsfonds dat gebruikt zou zijn om wapens te kopen in China en Frankrijk met het doel de regering van Tubman omver te werpen.

Half december kondigde Tubman voor honderd dagen de noodtoestand af in Sodoke-district van de Maryland-county bij de grens met Ivoorkust in zuidoost-Liberië, wegens de ontvoering van een lid van de Liberiaanse Nationale Garde. Deze was gestuurd om belastingen te innen, maar werd ontwapend en zes dagen gevangen gehouden.

Tijdens de eerste week van januari werd feestelijk herdacht dat Tubman vijftig jaar geleden voor de eerste maal als president werd geïnaugureerd. Ter gelegenheid hiervan kregen alle politieke gevangenen amnestie, behalve zij, die al veroordeeld waren. Tijdens een True Whig partijontvangst te zijner ere zei de 73 jarige Tubman dat een oppositiepartij 'onpraktisch' is. Weliswaar zou hij nooit wetgeving goedkeuren die van Liberïe een éénpartij-staat zou maken (want het volk zou dit niet verdragen) maar evenmin zou hij er aan meewerken om een oppositiepartij om deszelfs wil in het leven te roepen, aldus Tubman. Generaal Ankrah van Ghana was de enige buitenlandse regeringsleider die bij de feestelijkheden aanwezig was.

Mali Aan het bewind van Modibo Kéita is op 19 november door een staatsgreep van jonge officieren een eind gemaakt. Kéita, evenals de meeste van zijn naaste medewerkers, werd gevangen genomen en zal naar later werd megedeeld, worden berecht. Ook een aantal officieren, waaronder de chef-staf, kolonel Sékou Traoré, werden gearresteerd, omdat zij weigerden de staatsgreep te steunen. De macht werd overgenomen door een comité, het *Comité militaire de libération nationale* (CMLN), gevormd door jonge officieren – de hoogste in rang is kapitein – en geleid door de 32-jarige luitenant, Moussa Traoré. In een communiqué deelde het CMLN mee dat het aan de macht zou blijven totdat het tijdstip was aangebroken waarop vrije en algemene verkiezingen konden worden gehouden.

Het comité verklaarde dat het de politiek van niet-verbonden-zijn zou voortzetten en dat het zou voldoen aan de internationale verplichtingen die het vorige bewind had aangegaan. Met name noemde het de verplichtingen jegens de Verenigde Naties,

de Organisaties van Afrikaanse Eenheid en de Organisatie der Oeverstaten van de Senegal (OERS).

Het CMLN gaf zijn vice-voorzitter, kapitein Yoro Diakité, de opdracht een voorlopige regering te vormen. Op 22 november werd de samenstelling ervan bekendgemaakt. Behalve Diakité zelf, die premier is, hebben slechts twee andere militairen zitting in de regering die 16 leden telt, namelijk kapitein Charles Cissoko als minister van defensie en de gendarmerie-officier Balla Koné, als minister van voorlichting, belast met de nationale veiligheid. Jean-Marie Koné en Louis Nègre, die onder Kéita respectievelijk de departementen van het plan en van financiën beheerden, zijn in de nieuwe regering teruggekeerd. Koné kreeg de portefeuille van buitenlandse zaken en Nègre die van het plan, financiën en economische zaken.

Bij een ordonnantie van 6 december verving het CMLN de grondwet van 22 september 1960 door een basiswet (*loi fondamentale*). Volgens de wet behoort de soevereiniteit aan het gehele volk: niet aan een volksdeel of een individu. Het volk oefent zijn soevereiniteit uit door vertegenwoordigers en in sommige gevallen door middel van een referendum. Verkiezingen zijn algemeen en geheim. Politieke partijen en groeperingen kunnen vrij worden opgericht. De basiswet omschrijft de bevoegdheden van de twee voorlopige instellingen van de republiek, het *Comité militaire de libération nationale* en het Opperste Hof. Het CMLN bestaat uit 14 leden, maar het kan zich uitbreiden. Zijn taak is de algemene politiek van de republiek te definiëren, te richten en te controleren. Het wijst de kandidaat voor het premierschap aan. Zijn voorzitter neemt de functie van staatshoofd waar, hij is opperbevelhebber van de strijdkrachten. De premier is verantwoording schuldig aan het comité en de ministers aan hem.

Direct na de staatsgreep ontbond het CMLN de volksmilitie, het partijleger, dat Kéita in 1966 had opgericht. Een week later trof de enige politieke partij, de *Union Soudanaise*, hetzelfde lot.

De staatsgreep die zonder bloedvergieten is voltoerd, werd, naar op te maken valt uit verslagen van ooggetuigen, met vreugde door de bevolking begroet. De enige pro-Kéita-mani-

festatie (Bamako, 21 november) werd door studenten en scholieren georganiseerd.

De reactie van de Afrikaanse staatshoofden op de gebeurtenissen in Mali was zeer gematigd. Alleen president Sékou Touré van Guinee, die na de val eerst van Nkrumah in 1966 en nu van Kéita, als enig revolutionair staatshoofd in West-Afrika overblijft, was bijzonder verontrust. In zijn kwaliteit van voorzitter van de OERS, waarbij Guinee, Mali, Mauretanië en Senegal zijn aangesloten, nodigde hij de staatshoofden van Mauretanië en Senegal voor een bespreking in Konakry uit. Het overleg vond op 25 november plaats. De volgende dag vertrok in opdracht van de staatshoofden een missie onder leiding van de Guinese minister van buitenlandse zaken naar Bamako. Over bevindingen en resultaten van de missie is niets bekend gemaakt. Van hun kant zonden de Malische autoriteiten in december een minister naar de OERS-landen en een andere naar de Entente-landen (Boven-Volta, Dahomey, Ivoorkust, Niger en

Togo). De ministers hadden tot taak de gebeurtenissen in hun land toe te lichten.

Met eenzelfde opdracht vertrok de minister van buitenlandse zaken, Jean-Marie Koné, naar Europa, waar hij achtereenvolgens Frankrijk, België, Rusland, West-Duitsland en wederom Frankrijk bezocht. In al deze landen scheen hij weinig moeite te hebben de autoriteiten te overtuigen van de ernst waarmee het nieuwe Malische bewind een aantal zaken, speciaal de economische en financiële, zal aanpakken. Zelfs in Moskou werd hij vriendelijk ontvangen en dat terwijl de verjaagde Malische president toch een van de trouwste bondgenoten van Rusland was. Zo was Kéita het enige staatshoofd van een Zwart-Afrikaans land dat de Russische interventie in Tsjecho-Slowakije goedkeurde. Het nieuwe bewind heeft deze interventie afgekeurd. Na zijn terugkomst in Mali maakte Kone bekend dat hij ook bezoeken zal brengen aan Communistisch China, Zuid-Slavië en de Verenigde Staten.

De zeventiende staatsgreep

Het bewind-Kéita werd 19 november het slachtoffer van de zeventiende staatsgreep, die sinds januari 1963 in zwart-Afrika is voorgekomen. Bij al deze staatsgrepen speelde het leger een belangrijke rol en bij de meeste was het initiatief en de uitwerking van militaire origine. De militairen ontvouwen overal waar zij de macht hebben hetzelfde programma: herstel van orde en rust; afschaffing van de dictatuur en de willekeur van hun voorgangers; het gezond maken van de economie en de staatsfinanciën, het uitwerken van een nieuwe grondwet, die meestal aan een referendum wordt onderworpen, daarna terugkeer tot het normale politieke leven en overheveling van de macht naar een burgerregering. De gang van zaken in Mali was niet anders.

De vraag is natuurlijk, was de situatie in Mali van dien aard dat het leger moest ingrijpen, m.a.w. was er sprake van onrust, dictatuur en een slechte economische en financiële toestand?

Het laatste anderhalf jaar vertoonde de politiek van Kéita een opvallende tweeslachtigheid. Op economische en monetaire gronden was hij gedwongen aansluiting te zoeken aan Frankrijk en de Westafrikaanse Monetaire Unie, waar nu niet bepaald de meest progressieve landen van Afrika toe behoren. Deze noodzakelijke beknotting van het revolutionaire élan naar buiten toe werd naar binnen toe gecompenseerd door maatregelen die de revolutie juist moesten versterken. In augustus 1967 ontbond Kéita het politieke bureau van de *Union Soudanaise*, omdat het niet eensgezind was en tekort schoot in beginselvastheid aan de revolutionaire beginselen. De jeugdbeweging en de volksmilitie werden ingezet in de strijd tegen corruptie en tegen verslapping in het revolutionaire idealisme. Op de scholen werd het onderwijs in het wetenschappelijk socialisme verplicht.

De actie tegen corruptie, bekend onder de naam 'operatie taxi' eiste veel slachtoffers. De rijken moesten tegenover de partij-jongeren en de volksmilitie verantwoording afleggen over hun bezittingen. Viel die verantwoording niet naar genoegen uit dan werden bezittingen geconfiscieerd en als het een partij- of staatsfunctionaris betrof dan kostte het hem ook nog zijn baan. Een aantal hoge partijfunctionarissen en parlementariërs werden op deze manier aangepakt. Van de parlementariërs heette het in zo'n geval dat zij het vertrouwen van de kiezers hadden verloren. Hoe groot hun aantal was, is niet bekend, maar wel werd het parlement in januari 1968 om die reden naar huis gezonden.

Leden van de jeugdbeweging en de volksmilitie hebben ook wel eens officieren van het leger aangehouden. Achteraf blijkt dit een grove fout te zijn geweest. Het leger had er toch al moeite mee zich neer te leggen bij het bestaan van de volksmilitie. Een van de eerste daden van het militaire regime was dan ook de volksmilitie te ontbinden. En ook hierin volgde Mali het patroon dat in Afrika gebruikelijk is: overal waar de partij een volksmilitie in het leven roept, ontstaat spanning tussen het leger aan de ene, de militie en de partij aan de andere kant. Het moet niet uitgesloten worden geacht dat het leger zich bedreigd voelde door de volksmilitie, waarvan de omvang, overeenkomstig een partijbesluit in maart 1967 op 10000 man zou worden gebracht, terwijl volgens schattingen het leger 3500, de gendarmerie 1000 en de politie 600 man telt.

Economisch en financieel verkeert het land in een benarde situatie. In juli 1962 trad Mali uit de Westafrikaanse Monetaire Unie en schiep een eigen munt. De gevolgen waren: een kapitaalvlucht en een omvangrijke smokkelhandel. De druk op de munt werd zo groot dat Kéita gedwongen was tot fors ingrijpen. In februari 1967 sloot hij met Frankrijk een overeenkomst, die uiteindelijk moest leiden tot de terugkeer van Mali in de Westafrikaanse Monetaire Unie. Mali moest hiervoor bij Frankrijk zijn, omdat de Franse schatkist de munt van de Unie (de frank CFA) garandeert. De Malische munt werd in juli 1967 met 50% gedevalueerd en op 1 april 1968 kwam de vrije inwisselbaarheid van deze munt tot stand.

Het kan niet worden ontkend, dat politiek gezien, deze maatregelen van moed getuigden. Tenslotte had Kéita uit overwegingen van nationaal prestige in 1962 besloten tot een eigen munt; nog geen vijf jaar later moest hij het fiasco van het toen genomen besluit erkennen.

Met dat al zit het nieuwe bewind nu opgescheept met een buitenlandse schuld van 85 mld. Malische frank (100 Malische frank is 1 Franse frank) terwijl de jaarlijkse staatsinkomsten ongeveer 17 mld bedragen.

Bedenklijk is ook dat de laatste jaren in de industriële en agrarische produktie weinig vooruitgang valt te ontdekken. In sommige gevallen is er zelfs sprake van een rampzalige achteruitgang. Zo bij de aardnoten: in 1962/63 was er een produktie van 70000 ton, in 1966/67 van 40000 en in 1967/68 van 27000 ton. De slechte produktiecijfers zijn waarschijnlijk veroorzaakt door te snelle en niet goed voorbereide nationalisaties.

Uit alles blijkt – we keren terug tot de vraag of het ingrijpen van de militairen noodzakelijk was – dat de situatie waarin het land verkeerde een verandering van bewind rechtvaardigde. Het is nog te vroeg om de militairen op hun daden te beoordelen, hun bedoelingen, althans in zover deze in de

basiswet (zie: chronologisch overzicht) zijn vastgelegd, lijken in ieder geval goed. Maar uit de praktijk blijkt dat basis- of grondwetten nu eenmaal die wetten zijn die het gemakkelijkst opzij worden geschoven. Niet de intenties, maar alleen datgene dat tot stand wordt gebracht, kan achteraf een staatsgreep rechtvaardigen.

Jvd/M

Nigerië 2 november Tijdens het bezoek van het Soedanese staatshoofd, Ismael El Azhari, aan Niger kwam generaal Yakubu Gowon naar Maradi om met initiatiefnemer Azhari en Niger's president Diori Hamani te overleggen over de mogelijkheid om de consultatieve commissie van de OAU bijeen te roepen.

4 november Tijdens de viering van zijn 35ste verjaardag verklaarde kolonel Ojukwu dat de Biafraanse regering bereid bleef om te onderhandelen over een rechtvaardige en eervolle vrede en dat Nigerië's eenheid alleen zou kunnen worden gehandhaafd door onmiddellijke beëindiging van de oorlog en niet door een militaire nederlaag van Biafra. Brigade-generaal Hassan Usman Katsina, chef-staf van het Nigeriaanse leger, verklaarde in een interview dat de federale troepen belemmerd worden door ernstige logistieke moeilijkheden.

8 november Chief Anthony Enahoro, federale commissaris van voorlichting, overhandigde aan de Britse premier Wilson een persoonlijk schrijven van Gowon, naar verluidt over de Britse wapenleveranties. Enahoro, die daags tevoren een bespreking had met de Britse minister van buitenlandse zaken, Stewart, over de mogelijkheid van vredesbesprekingen, noemde het overleg vruchtbaar en harmonieus.

10 november President Bongo van Gaboen ontkende in Parijs dat Franse wapens via zijn land naar Biafra worden gestuurd. Hetzelfde werd ontkend door de minister van buitenlandse zaken van Ivoorkust, die in Londen besprekingen voerde met de Britse regering. Ojukwu ontsloeg acht blanke vrijwilligers, o.a. wegens verduistering van hulpgoederen. Ojukwu verklaarde vier dagen later, dat buitenlandse vrijwilligers, die geen salaris wilden, toch de Biafraanse strijd niet begrijpen, en dat het dus onjuist zou zijn als huurlingen de strijd zouden leiden.

13 november De wereldbank maakte een nieuwe lening aan Nigerië bekend van 51 miljoen gulden voor de voltooiing van de Kainji-dam.

21 november In Lagos werd door de Sovjet-Unie een verdrag ondertekend voor technische en economische samenwerking, waaronder de bouw van een ijzer- en staalcomplex en de exploitatie van mineralen.

24 november Het Rode Kruis maakte in Umuahia bekend dat begonnen zal worden met het afwerpen van voedsel bij nacht.

25 november Het Internationale Rode Kruis maakte bekend dat per maand zeven en een half miljoen gulden nodig zijn voor transport- en distributiekosten. Het gevaar voor algemene hongersnood neemt toe door het ontbreken van koolhydraten.

26 november Volgens de federale regering maken Caritas, de Italiaanse Christen-democratische partij, de Italiaanse staatsmaatschappij Eni en Fiat, zich schuldig aan hulpverlening aan Biafra door huurlingen over te vliegen uit Gaboen.

In Ibadan werden enkele regeringsgebouwen door een menigte van ruim tweeduizend betogers tegen de belastingverhoging, bestormd. Militairen en politie openden het vuur en doodden volgers berichten, minstens tien betogers. Ook in Ishara werd tegen de belastingverhoging gedemonstreerd en werd het paleis van de Odemo in brand gestoken.

28 november De Zwitserse Oerlikon-Buehrle wapenindustrie heeft illegaal wapens aan Nigerië geleverd, waaronder anti-luchtdoelgeschut, dat eens verkocht was aan de Duitse weermacht, maar door beëindiging van de tweede wereldoorlog niet kon worden afgeleverd.

30 november Gowon verklaarde in Zaria, dat Nigerië niet, zoals oorspronkelijk beloofd was, in 1969 weer een burgerregering zou krijgen.

5 december De regering van de vs heeft Biafra's weigering om het vliegveld Uli open te stellen voor vluchten overdag onbegrijpelijk genoemd.

10 december Terwijl de Britse minister van staat, Lord Shepherd, in Lagos besprekingen voerde, raadpleegde Maurice Folley, de Britse onderstaats-

secretaris voor Afrikaanse aangelegenheden van het ministerie van buitenlandse zaken, als speciale afgezant van Wilson, in Addis Abeba de OAU. Nigeriaanse vliegtuigen wierpen bij daglicht zes bommen op een ziekenhuis van het internationale Rode Kruis op vier kilometer afstand van het vliegveld Uli-Ihiala, aldus werd in Geneve bekend gemaakt.

12 december De Biafraanse commissaris van voorlichting, Dr. Ifeagwu Eke, verklaarde dat Biafra niet gediend is van nutteloze besprekingen die afkomstig zijn uit Groot-Brittannië, de VS, de Sovjet-Unie of Nigerië.

De Britse regering bevestigde opnieuw in het lagerhuis dat een eenzijdige overeenkomst om de wapenzendingen aan Nigerië te staken, geen wapenstilstand tot gevolg zou hebben. De Franse minister van buitenlandse zaken, Michel Debré, verklaarde in Parijs naar verluidt, dat onderhandelingen voor een beëindiging van de oorlog afhankelijk waren van de erkenning van Biafra's recht op zelfbeschikking.

13 december Volgens de Britse Lord Brockway heeft Ojukwu in beginsel een staakt-het-vuren aanvaard, dat gevolgd wordt door de instelling van een internationale controlecommissie, onderhandelingen na een afkoelingsperiode en grootscheepse voedselhulp.

17 december Na terugkeer van de Britse onderhandelaars naar Londen, bleek dat de Britse en Nigeriaanse regeringen van opvatting blijven dat alleen via een landcorridor afdoende hulp kan worden verleend.

20 december Gowon kondigde een tweedaags Kerstbestand af ter gelegenheid van Id-al-Fitr en het Kerstfeest. De luchtmacht kreeg opdracht tijdens het bestand alleen te controleren of er geen ongeautoriseerde wapentransporten naar Biafra plaatsvinden.

21 december De regering van Equatoriaal-Guinee heeft verdere Rode Kruisvluchten van Fernando Po zonder opgaaf van redenen verboden.

22 december Ojukwu kondigde een achtdaagsbestand af tot 1 januari.

23 december Het twee dagen eerder genomen startverbod werd door de regering van Equatoriaal-Guinee opgeheven. Volgens Lord Brockway wor-

den zowel aan Nigerië als aan Biafra via de sluikehandel wapens geleverd afkomstig uit Groot-Brittannië, Frankrijk, de Verenigde Staten, Italië, Spanje, Zwitserland, Nederland en België.

24 december Gowon verwierp het voorstel van Haile Selassie voor een bestand van acht dagen, aangezien dit een illusie en valse hoop zou wekken. Het Amerikaanse departement van defensie heeft acht C-97G Globemaster transportvliegtuigen beschikbaar gesteld voor de hulpverlening aan Biafra. Ojukwu heeft verklaard mankracht beschikbaar te zullen stellen voor de aanleg van een vliegveld uitsluitend bestemd voor voedselvluchten. Hij beschuldigde de Britse en Nigeriaanse regering ervan de hulpvluchten overdag te willen gebruiken om het voornaamste vliegveld van Biafra te vernietigen.

Kolonel Benjamin Adekunle verbood alle vluchten van het Rode Kruis van Lagos naar Port Harcourt, Calabar en Enugu. De vliegtuigen werden gevorderd voor wapentransporten. In vier Westnigeriaanse steden werd een avondklok ingesteld nadat demonstraties waren gehouden tegen de belastingverhoging.

In Ibadan werden honderden personen gearresteerd. Bij botsingen met de politie zouden sinds de ongeregeldeheden m.b.t. de belastingverhoging in november begonnen, ongeveer 35 mensen gedood zijn.

27 december Volgens Radio Biafra hebben federale troepen herhaaldelijk het Kerstbestand geschonden. De Nigeriaanse regering heeft de Rode Kruisvluchten binnen Nigerië weer toegestaan.

29 december De Biafraanse regering verklaarde dat Nigerië geen oprechte belangstelling heeft voor de hulpacties voor Biafra. Ieder voorstel voor hulp moet grondig worden onderzocht om te voorkomen dat Nigerië er militair voordeel uit kan putten, aldus deze verklaring. De Biafraanse regering is van mening dat voedselzendingen op hun best een lapmiddel zijn, want pas door de terugkeer van de bewoners naar hun boerderijen zal de noodzakelijke voedselproductie weer op gang kunnen komen. Die terugkeer is afhankelijk van een staakt-het-vuren. Vluchten bij daglicht, zouden de Nigeriaanse luchtmacht in staat stellen zich onder de voedselvluchten te mengen. Biafra bleef bereid

land en mankracht beschikbaar te stellen voor de aanleg van een vliegveld voor vluchten overdag. Landcorridors zijn, aldus de verklaring, onbruikbaar want de bruggen zijn vernield en de kanalen geblokkeerd. Aangezien geen van zulke routes onder de volle controle van de Nigeriaanse troepen staan, zouden de landcorridors aanzienlijk militair voordeel voor Nigerië opleveren.

30 december In Egba-Obafemi in West-Nigerië zijn ongeveer duizend personen gearresteerd, die demonstreerden tegen de belastingverhogingen, aldus maakte de plaatselijke militaire commandant bekend. Op de Westnigeriaanse minister van financiën, Alhaji D.S. Adegbenro, werd, zonder succes, een aanslag gepleegd. Gowon heeft aan de Amerikaanse ambassadeur in Lagos meegedeeld, dat de lening van de acht Amerikaanse transportvliegtuigen ernstige gevolgen kan hebben.

31 december De Amerikaanse regering verklaarde dat de levering van de transportvliegtuigen voor hulpacties in geen enkel opzicht directe of indirecte Amerikaanse steun voor de afscheiding van Biafra betekent.

1 januari In zijn nieuwjaarstoespraak heeft Gowon de mogelijkheid van een algemene mobilisatie bekend gemaakt. Gowon verklaarde verder bezorgd te zijn over de onlusten in West-Nigerië.

In zijn nieuwjaarstoespraak verklaarde Ojukwu zich voorstander van een onvoorwaardelijk staakt-het-vuren, waarna onderhandelingen over een grote mate van economische samenwerking zouden kunnen beginnen. Volgens Ojukwu zou een deel van de Niger geneutraliseerd kunnen worden voor de aanvoer van hulpgoederen.

4 januari Enahoro verklaarde dat de federale regering geen bezwaar heeft tegen voedselvluchten overdag naar Biafra.

6 januari De regering van Equatoriaal-Guinee heeft het Rode Kruis verboden benzine naar Biafra te vliegen, waarna de Rode Kruisvluchten werden gestaakt.

13 januari Het Internationale Rode Kruis maakte bekend dat blijvende verhinderende van zijn werk in Biafra zou kunnen leiden tot stopzetting van de hulpverlening in Nigerië.

16 januari Chief Obafemi Awolowo, vice-voorzitter van de federale uitvoerende raad, commissaris van financiën en delegatieleider naar de Gemenebest-conferentie, die van 7 tot 16 januari in Londen werd gehouden, verklaarde op een persconferentie, dat er geen sprake kon zijn van een onvoorwaardelijke wapenstilstand en dat de enige basis voor besprekingen de beëindiging van de rebellie was, door overgave van of overwinning op de Biafranen. Na herroeping van de afscheiding zou amnestie kunnen worden verleend, maar tot het eind toe doorvechten moet worden afgestraft.

17 januari Ojukwu verklaarde dat de jeugd, tussen twaalf en zeventien jaar oud, opgeroepen wordt om voedsel te planten ter bestrijding van de honger, welke volgens Ojukwu door Nigerië beschouwd wordt als een legitiem oorlogswapen.

22 januari Volgens Unicef stierven in 1968 anderhalf miljoen mensen van de honger ten gevolge van de oorlog, waarvan het merendeel kinderen. Volgens de Unicef, die deze oorlog 'one of the most appalling of our time' noemde, zullen vroeg in 1969 meer dan twee miljoen mensen, voornamelijk kinderen, van honger zijn omgekomen.

25 januari Ojukwu verklaarde opeens persconferentie, dat Biafra zich niet verzette tegen de landen zeeroutes, maar bevreesd was, dat eenmaal voor humanitaire organisaties geopende landcorridors misbruikt zouden worden door de federale troepen. Volgens Ojukwu zou erkenning van Biafra, vooral door Europese landen, Nigerië aan de conferentietafel dwingen.

29 januari Een Rode Kruisvliegtuig kwam aan in Cotonou (Dahomey), waarvandaan een nieuwe luchtbrug op Biafra zal worden geopend.

30 januari De eerste van de twee nachtelijke vluchten van Cotonou naar Biafra begon met drie Rode Kruis vliegtuigen. Ongeïdentificeerde vliegtuigen hebben Calabar, waarvandaan Ilyushinbommenwerpers Biafra aanvallen, bestookt.

31 januari Ongeïdentificeerde vliegtuigen hebben Obagie, twaalf mijl ten zuiden van Benin (waarvandaan Nigeriaanse straaljagers Biafra bestoken) aangevallen.

Nigerië - een kanttekening

Het bleek onmogelijk om in bovenstaand chronologisch overzicht melding te maken van alle berichten en communiqués (zowel van Nigeriaanse als van Biafraanse zijde) over de wijzigingen van de frontlijnen, de gevechtshandelingen, de bombardementen, de verlieslijsten en het voedselgebrek. Tijdens de verslagperiode vonden de gevechtshandelingen op de gebruikelijke wijze, op enkele onderbrekingen na, voortgang. Opvallend was de kennelijke toeneming van Biafra's militaire kracht, die zich niet alleen manifesteerde in het vertragen en in tot staan brengen van de Nigeriaanse opmars, maar ook in het hier en daar terugdringen van enkele Nigeriaanse formaties. Naar algemeen wordt aangenomen is deze (enigszins ten voordele van Biafra werkende) wijziging in de militaire krachtsverhouding veroorzaakt door de Franse hulp aan Biafra, waardoor via Gaboen en Ivoorkust wapens konden worden aangevoerd. De Franse wapenleveranties worden door de betrokken partijen ontkend, en de Biafraanse regering houdt vol dat de wapens op de zwarte markt worden gekocht. Van Nigeriaanse zijde wordt niet alleen Frankrijk verdacht van wapenleveranties aan Biafra, maar ook wordt beweerd dat wapens bestemd voor de bevrijdingsbewegingen in zuidelijk Afrika, dagelijks van Dar es Salaam naar Libreville worden gevlogen, hetgeen door Biafra wordt ontkend. Internationale waarnemers stelden in enkele rapporten tijdens de verslagperiode, dat er geen bewijzen waren voor mishandeling van burgers door Nigeriaanse troepen. Volgens Ojukwu zou echter gezocht moeten worden naar aanwijzingen van mishandeling, de uithongering en de bewijzen van intentie. Tijdens de verslagperiode werden de bombardementen voortgezet en bleef de Nigeriaanse houding tegenover het hulpverleningswerk, ook aan de eigen zijde van het front, ambivalent; terwijl openlijk werd geprobeerd een eind te (doen) maken aan de voedselvluchten op Biafra. Deze vluchten bleken, ook tijdens deze verslagperiode, niet in staat om de honger in Biafra afdoende te bestrijden, maar partijen bleven van mening verschillen op welke wijzen de voedselaanvoer verbeterd moet worden. Nigerië is van mening dat de voedselhulp via Nigeriaanse controle moet lopen, hetgeen neerkomt op aanvoer via landroutes. Deze methode wordt door Biafra afgewezen als technisch onuitvoerbaar in verband met het feit, dat bruggen opgeblazen zijn en wegen vernield terwijl het benodigde wagenpark bovendien ontbreekt. Niet alleen wijst Biafra de landcorridors af, wegens de militaire voordelen, die er voor Nigerië mee verbonden zijn, maar ook wegens de Biafraanse vrees voor vergiftiging van voedsel, dat via Nigerië aankomt. Als enig alternatief voor de onuitvoerbaar geachte landcorridors wordt beschouwd uitbreiding van de hulp door de lucht, zowel met dagvluchten en nieuwe vliegvelden als met voedseldrops.

Het wordt intussen duidelijk dat de enige lange-termijn oplossing gezocht moet worden in de richting van een onvoorwaardelijk staakt-het-vuren, zodat de normale voedselverbouwning kan worden hervat. Met andere woorden: het is nauwelijks meer voor bestrijding vatbaar dat het conflict tussen Nigerië en Biafra te ver is uitgroeid om met militaire middelen te kunnen worden opgelost. Hieruit volgt dat onderhandelingen onvermijdelijk zijn, hetgeen impliceert, dat een onvoorwaardelijk staakt-het-vuren, bereikt moet worden.

Senegal Op 11 januari kwam de nationale raad van de *Union Progressiste Sénégalaise*, de enige politieke partij, in Dakar bijeen. De raad hoorde de rapporten aan van president Senghor en de minister van financiën, Collin. Een groot deel van Senghors rapport was gewijd aan de smokkelhandel met Gambia, die de Senegalese schatkist sterk benadeeld en aan de veelvuldig voorkomende fiscale fraudes en verduistering van openbare middelen. Minister Collin schetste de financiële moeilijkheden waarin het land verkeert. In zijn rapport zegt hij dat in de laatste vijf jaar de gewone staatsuitgaven zijn toegenomen met 14,5%, terwijl in diezelfde periode de gewone inkomsten met 3,7% stegen.

De raad nam een resolutie aan waarin het o.a.:

- de totale steun van de partij aan president Senghor hernieuwt;

- maatregelen goedkeurt, die de waakzaamheid van de partij vergroten en de orde en discipline in de partij verstevigen;

- de regering gelukwens met haar fiscale aanbassingsmaatregelen;

- de regering uitnodigt onderhandelingen te beginnen met de Gambiaanse autoriteiten om een einde te maken aan de smokkelhandel en aan de fraude met douaneheffingen.

Naar aanleiding van een bericht van *Associated Press* dat in verband met een militair complot twee officieren waren gearresteerd, deelde de staatssecretaris van voorlichting op 10 januari mee dat inderdaad twee officieren waren aangehouden, maar dat er geen sprake van een militair complot was.

De voorzitter van de studentenbeweging van de OCAM, de *Mouvement des Etudiants de l'Organisation Commune Africaine et Malgache* (MEOCAM), de Senegalees Khouriachi Thiam, die in de MEOCAM de Senegalese studentenbond, de *Fédération des Etudiants Sénégalais*, vertegenwoordigde, werd op 6 november door het politieke bureau van de UPS uit de partij gestoten. Volgens het politieke bureau voert Thiam een persoonlijke politiek die geen weerspiegeling vormt van de door de partij gedefinieerde beginselen. Thiam studeert rechten in Parijs.

Van 15 tot 24 januari bracht president Senghor

een officieel bezoek aan Congo-Kinshasa. In Kinshasa ondertekenden de staatshoofden van de twee landen een vriendschapsverdrag en twee conventies voor samenwerking, de een op economisch, de ander op cultureel gebied.

Komend vanuit Libië bracht de Nederlandse minister van buitenlandse zaken, Luns, van 12 tot 16 december een bezoek aan Senegal. In een gezamenlijk communiqué wensen de twee landen elkaar geluk met de gunstige ontwikkeling van hun vriendschaps- en samenwerkingsbetrekkingen, die zullen worden versterkt. Minister Luns verzekerde de Senegalese president dat zijn regering de vernieuwing van de akkoorden van Jaoundee (het associatieverdrag met de EEG) steunt.

Sierra Leone De voortdurende wanordelijkheden in Bo, Kenema, Kailahun en Pendembu noodzaakten de regering van Siaka Stevens op 20 november de noodtoestand af te kondigen. Een speciale zitting van het parlement werd bijeengeroepen voor de goedkeuring die met overweldigende meerderheid (twee stemmen tegen) werd verkregen. Stevens verklaarde dat de noodtoestand onvermijdelijk was om levens en eigendommen van vreedzame burgers te beschermen. Hij stelde leden van het geheime Poro-genootschap in het Mende-gebied verantwoordelijk voor de wanordelijkheden. Ook waarschuwde hij voor huurlingen, die met name in Groot-Brittannië (waar de vroegere minister-president Sir Albert Margai verblijft) actief zijn met vergaderen en het verspreiden van anti-regeringspropaganda. Onder de vele arrestanten bevindt zich ook Jusu Sheriff, de leider van de SLPP, maar berichten als zou de vroegere SLPP-minister van buitenlandse zaken, Maigore Kallon, ook zijn gedetineerd op beschuldiging het leger aan te zetten tot ongehoorzaamheid, bleken onjuist. Bij de tussentijdse verkiezingen die op 8 november werden gehouden heeft de SLPP vier zetels gewonnen (Kallon behield de zijne), waardoor de SLPP nu tien zetels heeft, de APC 42 en onafhankelijken zes. (Op 4 januari meldde *West Africa* dat de SLPP 8 zetels had en dat er nog tien vakante zetels zijn. Voor deze zetels zouden op 26 november verkiezingen zijn gehouden, maar i.v.m. de ongeregelde

werden deze uitgesteld.) Op 28 november werd een commissie van onderzoek ingesteld naar het gedrag van zes provinciale *paramount chiefs*, die verdacht worden van subversieve activiteiten tegen de staat. Zij zouden, naar verluidt, verantwoordelijk zijn voor de reeks gewelddaden die geleid hebben tot het uitroepen van de noodtoestand. Volgens een openbare kennisgeving van januari zijn er 151 personen gedetineerd (en niet over de 500 zoals Sir Albert Margai in een verklaring t.g.v. de ministersconferentie van het Gemenebest beweerde). Het Hoogverraadsproces tegen Juxon-Smith en zes anderen begon op 21 januari voor het *Supreme Court*. Van de legerofficieren, die sinds april vastgehouden werden, zijn er 36 vrijgelaten, waarvan er 19 weer opgenomen zijn in het leger. (De politieofficieren waren allen al vrijgelaten).

Het hooggerechtshof van Accra heeft op 28 november geweigerd om de regering van Sierra Leone vergunning te verlenen beroep aan te tekenen tegen het vonnis, dat uitlevering van majoor Sandi Jumu weigerde. Kort hierna werd in Freetown gedemonstreerd door de plaatselijke vissers en visverkopers tegen de Ghanese vissers, die zich in Sierra Leone hebben gevestigd en 'huurlingen voor Sir Albert Margai' werden genoemd. De regering besloot op 7 december 104 pas aangekomen Ghanese vissers uit te wijzen, maar ontkende, dat deze maatregel een represaille was tegen het Ghanese besluit Jumu niet uit te leveren. Voor het eind van het jaar 1968 moesten krachtens regeringsbesluit de ruim 7000 Ghanese vissers het land hebben verlaten. De regering, die van plan is om inreisvergunningen te eisen van alle vreemdelingen en onderdanen uit Gemenebest-landen, verklaarde tot uitwijzing van de Ghanese vissers te zijn overgegaan, omdat deze eigen inwoners van Sierra Leone uit hun beroep stootten, geen belasting betaalden, de stranden met hun vestigingen ten detrimente van het toerisme bevolkten en bovendien een veiligheidsprobleem vormden i.v.m. pogingen om Sierra Leone vanuit zee binnen te dringen. Op 5 december vertrok Stevens naar Guinee voor een twee-uur durend gesprek met Sékou Touré. Verondersteld werd dat gesproken was over de uitzetting uit Sierra Leone van Foulahs over Guinee's deelneming in de olieraffinaderij van

Freetown en over de staatsgreep in Mali. Vlak voor Kerst bezocht Stevens in een dag Liberïë, want Tubman zou geklaagd hebben over een voor Liberïë kritisch artikel, dat verscheen in Sierra Leone's *Unity*, dat niet direct door de regering wordt gecontroleerd. Ook werd gesproken over Lansana, die na uitlevering in staat van beschuldiging werd gesteld voor misdrijven, waarvoor volgens Liberïë zijn uitlevering niet werd gevraagd. (Behalve het SLPP-parlementslid Brimah Combey, die waarschijnlijk zal worden uitgeleverd, bevindt zich nu ook Kallon in Liberïë, zo werd door Liberïë's president, Tubman, op 25 januari op een persconferentie in Monrovia bevestigd.)

Krachtens een motie in het Huis van Afgevaardigden vlak voor Kerst unaniem aanvaard, zal een einde komen aan de 'nationale' regering, die oorspronkelijk vier SLPP-ministers bevatte en drie onafhankelijken, maar nu wegens de verkiezingspetities nog maar één.

Tegen het eind van 1969 zal Sierra Leone een republiek zijn, verklaarde Stevens op een persconferentie in London, waar hij t.g.v. de ministersconferentie van het Gemenebest van 7 tot 16 januari verbleef.

Na langdurige ziekte overleed in Londen op 70 jarige leeftijd, Sir Henry Lightfoot Boston, de eerste inwoner van Sierra Leone die (in juli 1962) Gouverneur-generaal en opperbevelhebber werd. Voordien was hij bij de rechterlijke macht en later *Speaker* van het huis van afgevaardigden.

Togo Op 12 januari, aan de vooravond van de dag waarop het feit werd herdacht dat 2 jaar geleden het leger de macht overnam, deelde de president, generaal Eyadema, mee dat hij besloten had dat van nu af aan de politieke activiteiten zich weer vrijelijk zouden kunnen uiten. Hij meende dat hij hiertoe kon overgaan, omdat tijdens zijn bewind de financiële en economische situatie sterk was verbeterd en omdat het land nu politieke stabiliteit en sociale rust kende.

Ongeveer een week later herriep de regering dat besluit, vanwege, zoals het heette, de omvangrijke protestbetogingen onder het volk tegen de spoedige terugkeer van een burgerregering.

Op 15 november keurde de ministerraad de be-

grotting 1969 goed. De begroting, die een omvang heeft van ruim 6,3 mld. frank CFA – dat is een groei van 7.6% in vergelijking met vorig jaar – is in evenwicht (100 frank CFA is ongeveer f 1,50.)

midden-Afrika

Centraalafrikaanse Republiek De leden van de Centraalafrikaanse stichting voor hoger onderwijs zijn van 11 tot 13 december bijeengekomen te Bangui. De landen die hier waren vertegenwoordigd – Congo-Kinshasa, Gaboen, de Centraalafrikaanse Republiek en Tsjaad – zijn overeengekomen, het Franse 'baccalauréat' aan te passen voor Midden-Afrika. Samen met Franse vertegenwoordigers zal in februari een nieuwe bijeenkomst worden gehouden.

Congo-Kinshasa De regering van de Centraalafrikaanse Republiek heeft de diplomatieke betrekkingen met Congo-Kinshasa verbroken, aldus werd op 25 januari in Bangui bekendgemaakt door de Centraalafrikaanse minister van buitenlandse zaken, Maurice Gouandjia. Aan het eind van de driedaagse topconferentie maakte president Diiori Hamani van Niger op 29 januari bekend dat overeenstemming was bereikt tussen Congo-Kinshasa enerzijds en anderzijds Congo-Brazzaville en de Centraalafrikaanse Republiek om te zijner tijd de diplomatieke betrekkingen te hervatten. Volgens het communiqué zouden ook met Rwanda de diplomatieke betrekkingen, die sinds januari 1968 waren verbroken, weer worden hervat (zie verder OCAM).

Op 24 november werd de derde verjaardag van de tweede republiek gevierd waarbij niet aanwezig was generaal Bokassa, president van de Centraalafrikaanse Republiek, i.v.m. de verslechtering van de betrekkingen tussen beide landen, (o.a. tot uitdrukking komend door CAR's uittreding uit de UEAC-unie van Centraalafrikaanse staten op 11 december). Begin december werd het marinevaartuig COMINES van de CAR door een commando-vaartuig van de Congolese marine aangehouden in internationale wateren van de Congo-rivier 60 km

Eind november gingen leerlingen van middelbare scholen en studenten in staking uit protest tegen de vermindering van het aantal beurzen voor universitaire opleidingen.

stroomopwaarts van de hoofdstad en opgebracht naar Kinshasa. Het grootste deel van de bemanning werd de volgende dag vrijgelaten, maar het schip werd vastgehouden. Volgens radio Kinshasa was hier geen sprake van confiscatie maar van het terugnemen van eigendom, want het vaartuig was op credit aan de CAR geleverd maar nooit betaald. Op 19 december beschuldigde president Mobutu in Kinshasa Frankrijk ervan de Franse hegemonie over een verdeeld Afrika na te streven en de CAR tot uittreding geprest te hebben. President Diiori Hamani van Niger kwam op 13 januari in Kinshasa aan ter bestudering van Congo's beschuldiging dat zeventien Congolese staatsburgers in de naburige Centraalafrikaanse Republiek waren vermoord.

Ministers van twaalf van de veertien OCAM-landen vergaderden van 21 tot 26 januari voor de topconferentie, die van 27 tot 29 januari werd gehouden. Congo- Brazzaville en Centraalafrikaanse Republiek waren afwezig. Dit is de vierde conferentie sinds OCAM's oprichting op 12 februari 1965. De eerste twee agendapunten van de veertig waren de herziening van het verdrag van Jaoundee en de herziening van het Afrikaanse universitaire onderwijs.

Bijna 30 000 vroegere 'Mulelisten'-opstandelingen waren te voorschijn gekomen uit de bossen van Kwilu in de provincie Bandunu en hadden Mobutu om clementie gevraagd, aldus maakte radio Kinshasa op 11 november bekend. De vroegere opstandelingenleider 'generaal' Ngalo, die zich sinds 1965 had schuilgehouden werd bij Kisangani gearresteerd, door een krijgsraad ter dood veroordeeld en onmiddellijk terechtgesteld, aldus werd op 15 januari bekendgemaakt.

Het Katholieke weekblad *Afrique Chrétienne* werd met ingang van 10 januari verboden (aldus

werd op 16 januari bekend gemaakt) wegens een redactioneel commentaar dat beschouwd moest worden als tendentiekus en dat mogelijk opstand uitlokte. De hoofdredacteur, Cyrille Momte, werd gedetineerd. Het onderwerp van het redactionele commentaar was de tegenstelling van de armoede van de massa en de weelde van de heersers. Ook het onafhankelijke weekblad *Présence Africaine* is voor twee jaar verboden, wegens de publikatie van 'tendentieuze en subversieve artikelen, die de bevolking misleiden en verwarring scheppen'.

De Congoese regering is van plan een hogere school voor de journalistiek in Kinshasa te openen, waar alle Afrikaanse staten gebruik van kunnen maken, aldus maakte de minister van voorlichting, M. Kande, bekend bij de opening van de vierde algemene vergadering van de Unie van Afrikaanse Nationale Persbureaus op 17 december. Afgevaardigden van Algerije, Congo-Kinshasa, Ethiopië, Ghana, Ivoorkust, Kameroen, Libië, Marokko en Tunesië behandelden de ontwikkeling van telecommunicatie-verbindingen in Afrika en de opleiding van journalisten. De volgende bijeenkomst is in Addis Abeba in december 1970.

Van 12 tot 18 januari werd in Kinshasa geconferreerd door de ministers van onderwijs uit de franssprekende Afrikaanse landen. Een experiment in de aanpassing van het te duur geacht huidige onderwijsstelsel zal worden uitgevoerd in Tsjaad. Mobutu bezocht op 13 en 14 november op uitnodiging van president Kenneth Kaunda Zambia. In een gezamenlijk communiqué, verklaarden beide regeringsleiders te verlangen dat Groot-Brittannië geen economische steun meer geeft aan Rhodesië. Ook werd gesproken over middelen om de bilaterale samenwerking uit te breiden. President Léopold Senghor van Senegal kwam, vergezeld van zijn minister van buitenlandse zaken en van zijn minister van financiën, op 15 januari in Kinshasa aan voor een tiendaags bezoek.

Op 3 januari maakte de minister van financiën, Victor Nendaka, bekend, dat de begroting voor de eerste maal in elf jaar in evenwicht was, dank zij wijs beleid en stricte controle van de staatsuitgaven. Op 9 januari werd bekendgemaakt dat met presidentiële goedkeuring was opgericht de SODIMICO (*Société pour la Développement Indu-*

striel en Minier du Congo), een gemeenschappelijke onderneming van de regering en een aantal Japanse maatschappijen, zoals de *Nippon Mining Co* uit Tokio, de *Mitsui Mining and Smelting Co* en *Sumitomo Metal Industries*. Het doel is om vanaf 1972 jaarlijks ongeveer 50 000 ton koper naar Japan te verschepen. De concessie geldt voor het kopergebied van Katanga aan de grens met Zambia.

Equatoriaal-Guinee De regering besloot 22 december de nachtelijke voedselvluchten die het Rode Kruis vanaf Fernando Poo op Biafra uitvoert, te verbieden. In een verklaring van de minister van transport, Oyono, wordt gezegd: 'Equatoriaal-Guinee is lid van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid, een organisatie die alleen de regering van Lagos erkent. Welnu, Nigerië geeft alleen toestemming voor dagvluchten'.

De vertegenwoordiger van het Rode Kruis op Fernando Poo werd op 22 december tot *persona non grata* verklaard.

Een paar dagen later wist Auguste Lindt, de algemeen commissaris van het Internationale Comité van het Rode Kruis in West-Afrika van de regering gedaan te krijgen, dat de vluchten voorlopig mogen doorgaan.

President Francesco Macias Nguema verklaarde 20 januari in een toespraak tot de Nigeriaanse kolonie op Fernando Poo, waarvan velen uit Biafra afkomstig zijn, dat zijn land een nieuwe overeenkomst met het Rode Kruis zal sluiten. Hij herinnerde eraan dat de vorige overeenkomst door Spanje was gesloten. Daarom moet deze worden gewijzigd, evenals alle wetten, door de Spaanse regering gemaakt, die niet in overeenstemming zijn met de Guinese politiek, aldus de president. Hij waarschuwde de Biafranen geen contact op te nemen met separatistische elementen van Fernando Poo.

Gaboen President Bongo van Gaboen heeft op 21 december de eerste steen gelegd voor een radiozender met een vermogen van 100 kilowatt, die met hulp van de Franse regering nabij Libreville zal worden gebouwd. De programma's van deze zender, die in 1970 zal zijn voltooid, zullen, be-

halve in Gaboen, ook te beluisteren zijn in Zuid-Kameroen, Congo-Kinshasa, Equatoriaal Guinea en het westelijk deel van Congo-Brazzaville.

Tsjaad President Tombalbaye is op 5 november in Parijs aangekomen voor besprekingen met president de Gaulle. Naar aanleiding van de Franse hulp bij het onderdrukken van een opstand in Tsjaad in september van het vorig jaar,

zei president Tombalbaye o.a.: 'Met vreugde maak ik opnieuw de pelgrimstocht naar het Elysée om generaal de Gaulle te danken voor zijn spontane reactie op het beroep, dat wij op hem hebben gedaan. Het Frankrijk van generaal de Gaulle heeft het defensieve verdrag tussen onze landen prompt gehonoreerd, waardoor Tsjaad de orde snel kon herstellen.' De Franse troepen hebben Tibesti, de haard van de onrust, inmiddels al weer verlaten.

oostelijk afrika

De Aziaten tussen vele vuren

Het lot van de meer dan 400 000 Aziaten in oostelijk Afrika en Zambia is in de laatste weken weer actueel geworden. Van de beslissingen die in het komende half jaar zullen vallen – of uitblijven – zal het goeddeels afhankelijk zijn of een nieuwe dramatische minderheidscrisis ontstaat, ofwel dat aan een uiterst ingewikkeld maar niet onoplosbaar probleem met koel overleg en buiten de emotionele sfeer wordt gewerkt, om een voor alle partijen redelijke oplossing te vinden. Voor alle partijen, want de problemen der Aziatische minderheid bestaan niet alleen tussen Aziaten en het gastland – om het even of dit nu Oeganda, Kenia of Zambia is. Verdere betrokkenen zijn nog Groot-Brittannië (een aanzienlijk deel van de Aziaten-in-moeilijkheden hebben nog altijd de Britse nationaliteit) en India, hun uiteindelijke land van herkomst. Dat zij zich in zo groten getale in Afrika hebben gevestigd, is een uitvloeisel van welbewuste Britse koloniale politiek in het laatste deel van de vorige eeuw. Zij werden de buffer klasse tussen de blanke meesters en de zwarte bevolking. De vaardigheden en kennis die hun werden bijgebracht om geschoolde handarbeid te verrichten, bazen, werkmeesters en handelaars te worden, waren voor de blanke bovenlaag geen potentieel gevaar. Overal ter wereld, waar koloniale stelsels bestonden, werd zoveel mogelijk vermeden, de onderworpen volken al te veel vakkennis en technische vaardigheden bij te brengen, want dezen zijn het, die in een denkbare revolutie voor de zelfstandigheid gelijkwaardige wapens kunnen smeden aan die van de overheerser. De Aziaten waren tweedeklas mensen in de ogen van de Europeanen en het voorwerp van wantrouwen en jaloezie voor de Afrikanen. Hun positie was in sommige punten vergelijkbaar met die van de kleurlingen in Nederlands Indië. In hun betrekkelijk isolement vormden zij een hechte culturele eenheid, zoals overal ter wereld groepen doen die van alle kanten onder druk staan. Toen Nehru omstreeks 1952 de Afrikaanse Aziaten de raad gaf, vooral niet op India te rekenen en zich liever hecht te verankeren in en zich te identificeren met de Afrikaanse meerderheid, was dit makkelijker gezegd dan gedaan. Het is niet eenvoudig banden aan te knopen als dat van de andere kant niet gewenst wordt. Bovendien voelden zij in het koloniale tijdperk, dat hun positie door de Engelsen min of meer beschermd was, terwijl ze dat voor een

toekomstige zelfstandige Afrikaanse regering maar moesten afwachten. Daarbij werd hun positie gevaarlijker naarmate de economische successen van velen hunner toenamen. In de laatste decennia bezetten zij tal van monopolieposities in Oost-Afrika. Velen waren in staat hun kinderen naar de universiteiten te sturen, waardoor weer nieuwe carrières voor de groep open kwamen. In de ogen van veel Afrikanen kennen de *Wahindi* maar één ding: geld verdienen. Hun loyaliteit ten aanzien van de Afrikaanse cultuur wordt maar heel laag aangeslagen en in vele gevallen niet ten onrechte. Ook de Afrikanen is moeilijk euvel te duiden dat zij de harde middenlaag in de sociale opbouw van hun maatschappij wensen open te breken om een grotere doorstroming van de massa naar boven mogelijk te maken. Sociale beweeglijkheid is ook hier zo al niet een voorwaarde dan toch een begeleidend verschijnsel voor een krachtige economische ontwikkeling. Is het de Afrikaanse politicus kwalijk te nemen dat hij niet zelden speculeerde op het ressentiment van de talloze Afrikaanse have-nots tegen de minderheid met het geld, de mogelijkheden en zeker in de laatste jaren het goede leven? Het opdringen van de Afrikanen naar boven tot binnen de rangen van de Aziaten en het ruimte maken in die rangen van bovenaf door de politici voor hun beschermelingen, was na de onafhankelijkheid een voorspelbaar verschijnsel. Daar komt bij dat de ontwikkeling van de Afrikaanse economie veelal een bepaald plafond heeft bereikt en nu stagneert bij gebrek aan nieuwe mogelijkheden. Nu er zo weinig plaatsen zijn waar te verdienen valt voor zo veel mensen, is het dubbel moeilijk dat zo weinig mensen – en dan nog van een vreemde minderheid – zo veel plaatsen innemen. Dat India niet erg verlangend is deze – naar Indiase maatstaven – vaak verwerende minderheid zonder meer op te nemen, is ook niet te verwonderen. India is oververzadigd van eigen mensen met hun eigen problemen. Dan blijft Groot-Brittannië de laatste en misschien wel meest onwillige speler in dit drama. Op de in begin januari gehouden conferentie der Gemenebest-staten ontstond de langverwachte en onvermijdelijke botsing als gevolg van de Britse houding ten aanzien van houders van Britse paspoorten, die niet van Britse origine zijn. Weigering van de Britse regering de afgevaardigden van Tanzania, Kenia, Oeganda en Zambia te verzekeren dat de *Common-Wealth-Immigrants-Act* van 1968 zou worden veranderd, heeft geleid tot een aanvankelijk afbreken van de besprekingen binnen een Gemenebest-commissie, waarin 17 naties waren vertegenwoordigd. Het waren vooral de Britse minister van Binnenlandse zaken, James Callaghan en Kenia's minister van planning en ontwikkeling, Tom Mboya, beide choleriche naturen, die op een gegeven ogenblik als kempfanen tegenover elkaar stonden in Marlborough-House. Mboya noemde de Britse houding tegenover Aziatische Britten 'racistisch' en verzocht Callaghan het recht van deze Aziaten te erkennen, terug te keren naar Engeland. Callaghan wees de beschuldiging van racisme af en noemde het 'oneerlijk' te zeggen dat mensen naar huis moeten terugkeren, als ze dat huis nooit gezien hebben'. De onwil van de Britse regering om de verantwoording voor de Oostafrikaanse Aziaten op zich te nemen berustte voornamelijk op de duidelijke en door Enoch Powels redevoering nog versterkte tegenzin, nog meer gekleurde immigranten toe te laten. Het is, zoals zo dikwijls, op historische ogenblikken: iedereen heeft gelijk, maar iedereen zal toch iets van zijn recht moeten prijsgeven, om chaos te vermijden. **aeb**

Boeroendi Zes voormalige leden van de regering en vooraanstaande parlementariërs werden op 26 december veroordeeld tot gevangenisstraffen van 10 jaar voor het schrijven en verspreiden van een open brief aan president Micombero. Onder de veroordeelden bevond zich de voormalige voorzitter van de wetgevende vergadering, Thadde Siryuyumusi.

Ethiopië Koningin Juliana, prins Bernhard, prinses Beatrix en prins Claus zijn op 23 januari te Addis Abeba aangekomen voor een staatsbezoek, het eerste bezoek van koningin Juliana aan Afrika. De keuze van Ethiopië hiervoor was geen toeval: tussen beide landen bestaan sinds tientallen jaren zeer vriendschappelijke betrekkingen. De eerste contacten dateren al van 1930, toen een diplomatieke missie in Addis Abeba aankwam om koningin Wilhelmina te vertegenwoordigen bij de kroning van Ras Tafari Makonnen tot keizer Haile Selassie I. Tijdens de tweede wereldoorlog waren koningin Wilhelmina en keizer Haile Selassie beide in Londen. Officiële diplomatieke relaties werden echter eerst aangeknoopt in 1948. Van dit jaar dateert ook het handelsverdrag dat nog steeds van kracht is. De samenwerking op economisch gebied is met de jaren gegroeid. Te Wongi, 90 kilometer ten Z.O. van Addis Abeba heeft de HVA een suikerplantage annex raffinaderij gebouwd waarin meer dan 125 miljoen gulden is geïnvesteerd. Dit complex is in de laatste jaren aanzienlijk uitgebreid. In de toekomst zal de Nederlandse staat fondsen van omstreeks anderhalf miljoen gulden ter beschikking stellen voor de bouw van een andere industriële onderneming in Ethiopië. Op het gebied van de scheepvaart werken Ethiopië en Nederland zeer nauw samen in de *Ethiopian Shipping Company*. Samenwerking op toeristisch gebied wordt eveneens overwogen. Op 6 februari hoopt het koninklijk gezelschap terug te reizen naar Nederland.

Tussen 8 juni en 7 juli 1969 zal de vierde verkiezing voor de Kamer van Afgevaardigden worden gehouden. De directeur van het verkiezingsbureau, Gebre Yesus, heeft meegedeeld dat de fouten en

tekortkomingen van de drie vorige verkiezingen zijn hersteld en opgeheven. Er wordt intensief propaganda gemaakt door middel van een wekelijks radioprogramma, vlugschriften en aanplakbiljetten. In de 135 verkiezingsdistricten waarin het land is verdeeld, zijn 890 verkiezingsbureaus ingericht. Op grond van al deze maatregelen mag verwacht worden dat het electoraat 30% groter zal zijn dan bij de vorige algemene verkiezingen in 1965.

Een congres over de functie van werknemersorganisaties in de economische en sociale ontwikkeling van Afrika is op 3 december in Addis Abeba geopend. In een document dat is opgesteld door de *International Labour Organisation* (110) wordt erop gewezen dat Afrikaanse vakverenigingen in enkele opzichten belangrijk verschillen van soortgelijke organisaties in geïndustrialiseerde landen. De opkomst van de vakbeweging in Afrika stond in het teken van de ongunstige positie waarin de Afrikaanse arbeiders zich bevonden tegenover arbeiders van Europese afkomst. De laatste genoten aanzienlijke privileges t.a.v. lonen, en arbeidsvoorwaarden. Ook hun opleiding was beter. 'De koloniale autoriteiten' aldus dit document, 'trachtten de functie van de vakverenigingen tot het strikt economische vlak te beperken'. In de laatste jaren hebben de vakverenigingen van Afrika een actief beleid gevoerd door bevordering van coöperaties. In Madagascar bijvoorbeeld heeft de vakbeweging coöperaties gesticht, zowel op het gebied van productie en distributie als van de consumptie. Ook Tunesië en Kenia kunnen in dit opzicht worden genoemd. In Tanzania heeft de vakvereniging een *Workers Development Corporation* in het leven geroepen, die op vele economische gebieden actief is. Zij heeft zich belangen bij fabrieken verworven, exploiteert boerderijen, maar ook restaurants. Schaarste aan geldmiddelen wordt genoemd als een van de chronische hinderpalen voor de ontwikkeling van de meeste Afrikaanse vakverenigingen, aldus dit overzicht. Aan de conferentie is deelgenomen door 18 Afrikaanse landen. Er waren 8 vertegenwoordigers van werkgeversorganisaties, 8 van werknemersverenigingen, verder deelnemers van de *African Trade Union Confederation* (ATUC) de

All Africa Trade Union Federation (AATUF) en de *Pan-African Union of Christian Workers*. Het in de Engelse taal verschijnende weekblad *Manen Magazine*, een uitgave van de *Patriotic Association* in Ethiopië, dat 14 jaar bestaat, zal onder de naam *Addis Reporter* worden voortgezet.

Kenia De leider van de oppositie in Kenia, Oginga Odinga, heeft in antwoord op een beroep van president Jomo Kenyatta, het verleden te vergeten, en samen te werken voor de ontwikkeling van Kenia, geantwoord, dat hij de KPU niet wenste te ontbinden. In zijn aanbod tot samenwerking had president Kenyatta eraan herinnerd, dat Odinga en hij wapenbroeders waren, die 'de imperialisten uit het land hadden geschopt'. Kenyatta verklaarde niet te kunnen begrijpen wat Odinga ertoe had bewogen, de regering de rug toe te keren. 'Vergeet deze satan die je heeft bedrogen', heeft de president in zijn oproep op 1 november gezegd. Odinga had zijn afwijzing gemotiveerd door te zeggen dat hij voelde, dat de hele machinerie van de regering tegen zijn partij was gemobiliseerd. Odinga moedigde alle KPU-leiders aan, 'standvastig te blijven ondanks bedreigingen'. De waarnemende secretaris-generaal van de KPU, Z.M. Anyieni, heeft deze functie op 27 november neergelegd en zich bij de regeringspartij KANU aangesloten.

De eerste jaarlijkse conferentie van de reeks 'Afrikaans-Amerikaanse dialogen' is op 19 november door President Kenyatta in Nairobi geopend. Van beide zijden namen vooraanstaande figuren uit het openbare en culturele leven aan deze samenspreking deel. Het onderwerp van een der eerste dialogen was: '*The Myths and Realities in African-American Understanding*'. Tot de Afrikaanse afvaardiging behoorden de premier van Somalië Egal, President Zinsou van Dahomey en vertegenwoordigers van Botswana, Congo-Kinshasa, Marokko, Nigerië en Tunesië. Amerikaanse deelnemers waren o.m. de voorzitter van het African-American Institute, W.A. Nielsen, de president van het Metropolitan Museum of Art, A.A. Houghton en de uitgever van News Day Magazine, D. Moyers.

Agence France Presse melde tegen het einde van

de conferentie dat, hoewel de gedelegeerden het op vele punten eens waren, zij moesten toegeven dat er tussen Afrikanen en Amerikanen grote gebieden bestonden waarop men elkaar niet begreep. Beide delegaties waren het zonder meer eens dat 'Zuid-Afrika's rasverhoudingen een corrosieve invloed hadden, niet alleen op de relaties tussen de rassen in de wereld maar ook op Afrikaans-Amerikaanse betrekkingen.'

De Keniase procureur-generaal, Charles Njonjo, heeft op 1 december instructie gegeven, voor een uitgebreid onderzoek naar gevallen van corruptie bij ambtenaren en politici.' Kenia is na grote moeilijkheden onafhankelijk geworden' aldus de procureur-generaal. 'We zijn niet van plan ons land te laten ruïneren door enkele corrupte individuen. De oppositionele KPU verwelkomde dit initiatief als 'iets dat al lang had moeten gebeuren.'

Oeganda President Obote heeft begin november voorspeld dat Oeganda zich in politieke zin geleidelijk naar links zou bewegen in het komende jaar en dat 'de mensen zo langzaam aan hun ware indentiteit zouden verkrijgen'. 'Beslissingen van Moskou of Washington zullen geen enkel effect hebben in Oeganda' aldus lichte Obote zijn woorden toe. 'En ook de verbintenis met het Verenigd Koninkrijk, die 60 jaar geduurd heeft, kan niet ongedaan worden gemaakt. Daartegenover staat echter dat de invloed van de Oostelijke landen in de laatste 6½ jaar zeer belangrijk is geweest'. Het blad van de regeringspartij UPC (*Uganda People's Congress*) heeft een dag na de verklaring van Obote aangekondigd dat begin 1969 voorstellen zullen worden ingediend 'om van Oeganda een socialistische staat in de volle zin van het woord te maken'. Op 1 november is een nieuwe wet op de noodtoestand, die in oktober door de nationale vergadering was aangenomen, door de president bekrachtigd. Dit betekent dat iedere wet kan worden veranderd of opgeschort, dat iedere *District council* of plaatselijke autoriteit kan worden ontslagen of vervangen, dat stakingen kunnen worden verboden en gebieden van het land kunnen worden afgesloten. Het parlementslid Abu Mayanja en Rajat Neogy, hoofdredacteur van het maandblad

Transition, hebben zich op 22 november moeten verantwoorden voor, zoals het in de dagvaarding heette, 'het drukken en uitgeven van een oprijende publikatie'.

Officieel is bekendgemaakt, dat de commandant der strijdkrachten van Oeganda, Generaal-majoor Idi Amin, een onderzoek heeft ingesteld naar berichten over botsingen tussen twee gewapende groepen Soedanezen aan de grens tussen Oeganda en Soedan. Er werd aan toegevoegd dat de regeringspolitiek van non-interventie nog van kracht was en dat alle vluchtelingen uit Soedan zich onmiddellijk bij de autoriteiten van Oeganda moesten melden. Over de gevechten tussen de twee Soedaneze groepen zijn geen bijzonderheden bekend gemaakt.

Somalië In een uitzending van *All-India-Radio* op 30 november is gemeld dat in een gemeenschappelijk communiqué dat na het bezoek van president Shermarke aan India is uitgegeven, wordt melding gemaakt van de vaste wil van India en Somalië, de politiek van niet-verbondenheid voort te zetten.

Tanzania Het uitvoerende comité van de *East African Muslim Welfare Society* is op 14 november in Dar es Salaam bijeengekomen om de kwestie van de 13 (Tanzaniaanse) afdelingen van deze vereniging die zich hebben teruggetrokken, te bespreken. De afdelingen hebben hun uittreden gemotiveerd met de verklaring dat de statuten van de vereniging totaal verouderd waren en niet ingesteld op moderne behoeften. Deze statuten, in 1935 opgesteld, zijn nog steeds van kracht. De afgescheiden afdelingen hadden ook hun ontevredenheid betuigd over het beleid van de vereniging met 'betrekking tot de aspiraties van het volk van Tanzania dat het pad van zijn ontwikkeling had gekozen'. Voorts waren er problemen van het leiderschap over het hoofdkantoor van de vereniging te Dar es Salaam aan de orde en onduidelijkheden in het financiële beleid. Vertegenwoordigers van de afgescheiden afdelingen noemden de bijeenkomst in strijd met de statuten. Zij kondigden aan op 12 december hun eigen bijeenkomst in Iringa te houden om een oplossing voor de scheu-

ring te vinden. De eerste vice-president van Tanzania, Abeid Karume, verklaarde hier op 19 november dat de *East African Muslim Welfare Society* er op gericht was de Islamitische godsdienst te gebruiken als instrument voor economische uitbuiting van het volk van Tanzania. Op 10 december heeft de Aga Khan in Parijs bekend gemaakt dat hij zijn beschermheerschap van de *East African Muslim Welfare Society* had opgegeven. 'Mijn connecties met deze vereniging zijn nooit meer dan nominaal geweest. Noch ik, noch mijn grootvader die haar heeft gesticht, heeft ooit getracht haar werk te beïnvloeden, een werk, dat werd gedaan door lokale Moslems in Kenia, Tanzania en Oeganda'. De Aga Khan zei, dat, toen de vereniging financiële hulp had aangevraagd, hij deze had gegeven om plaatselijke contributies met persoonlijke schenkingen aan te vullen. In de laatste maanden echter 'is mijn naam in het openbaar gebruikt in kwesties van persoonlijke belangenstrijd. Dit was niet alleen schadelijk voor mijzelf en de gemeenschap van Ismaili in Oost-Afrika, maar vooral voor de zaak van de eenheid en vooruitgang der Moslems'. Op 12 december hebben de 13 Tanzaniaanse afdelingen van de vereniging hun congres in Iringa gehouden. Vice-president Karume zei, dat de vereniging gekant was tegen de TANU en de Afro-Shirazi-partij. Over het terugtreden van de Aga Khan zei vice-president Karume dat al die intriges van de vereniging nu aan het licht zijn gebracht en dat hun beschermheer zijn functie daarom heeft neergelegd. Ter plaatse werd een nieuw lichaam opgericht, de *National Muslim Council of Tanzania*. Dadelijk daarop heeft de regering van Tanzania de afdeling Tanzania van de *East African Muslim Welfare Society* tot een onwettige vereniging verklaard. Tezelfdertijd verkreeg de nieuwe organisatie, waarvan Adam Nasib algemeen secretaris is, zijn erkenning.

De eerste vice-president van Tanzania en regeringsleider van Zanzibar, Abeid Karume, heeft gezegd dat alle Comorianen van 15 november af geen staatsburgers van Tanzania meer zullen zijn. De enige manier voor deze inwoners van Zanzibar, die oorspronkelijk van de Comoren afkomstig zijn, om deze gang van zaken te vermijden, is, hun

Frans staatsburgerschap op te geven en officieel als Tanzaniaans staatsburger te worden aanvaard. Dit geldt ook voor ministers en parlementsleden, die automatisch hun post zullen verliezen als ze niet aan deze voorwaarden voldoen. De commissaris van politie van Zanzibar, E. Kisasi, heeft medegedeeld, dat onderzoek naar politieke samen-zweringen zowel op Zanzibar als op het vaste land aan het licht had gebracht, dat de betrokkenen bijna altijd afkomstig waren van de Comoren.

Op 18 december werd bekend gemaakt dat alle inwoners van Zanzibar die afstamden van landen die nu of in het verleden onder Portugees bestuur stonden, eveneens uit openbare diensten zullen worden ontslagen. Het betreft hier mensen uit Goa en leden van het volk der Wamakonde. Vreemdelingen die staatsburger van Zanzibar willen worden, moeten daartoe een verzoek tot nationalisatie indienen dat door de secretaris van de Revolutionaire Raad kan worden ingewilligd.

Op 29 december heeft de voorzitter van het Centrale Comité van de TANU Youth League (TYL), L.N. Sijaona, aangekondigd dat 500 leiders van zijn organisatie op 1 januari 1969 de 'Operatie Vijana' (cultuur) zouden beginnen. Het doel hiervan is, alle disloyale praktijken af te schaffen, de nationale cultuur te bevorderen en de revolutie van Tanzania te helpen verwezenlijken. Hij noemde 'Operatie Vijana' een permanent ideologisch instrument 'dat een onverbidelijke oorlog zou voeren tegen alle vreemde mensontwaardige praktijken, waarvan het eindresultaat is dat mensen tot karikaturen zouden worden'. De secretaris voegde hieraan toe dat al een aantal mensen die zich eens hadden overgegeven aan dit 'schadelijk wangedrag' zoals het dragen van pruiken, nauwe broeken, minirokken en het bleken van de huid, gevolg hadden gegeven aan de oproep van de TYL voor culturele emancipatie.

Ook de eerste aankondiging van TYL, in oktober gedaan, dat een grote actie zal worden ondernomen ter verdediging van Tanzania's cultuur en ter bevordering van de doeleinden van de Arusha-declaratie, een actie die zich voornamelijk zal richten tegen pruiken, bleekmiddelen voor vrouwen, nauwe broeken voor mannen en mini-rokken, heeft in de pers aanleiding gegeven tot adhesie-

betuigingen zowel als uitingen van kritiek. De belangrijkste kritiek kwam wel van de *Umoja wa Wanawake wa Tanganyika*, de vrouwenbond van Tanganyika, en wel bij monde van haar vice-presidente Mrs. S. Kisusi, die in het parlement zitting heeft voor Geita South. Mevrouw Kisusi was van mening dat de TYL een opvallend gebrek aan respect aan de dag heeft gelegd voor de vrouwen en haar organisatie, door niemand daarvan uit te nodigen voor de bespreking van een kwestie die de vrouwen toch in de eerste plaats raakte. Mevrouw Kisusi zei dat de UWT geen bezwaar had tegen de kleding die de meisjes dragen. In gesprekken met meisjes en vrouwen was haar duidelijk geworden dat dezen de kledingskwestie zien als een zaak van de vrouwenbond en niet van de TYL. Zij noemde het onbehoorlijk dat een groep mannen eenvoudig zou beslissen wat vrouwen moeten dragen. De meisjes vinden de moderne kleding goedkoop en geschikt voor het leven in de stad. Een meisje vertelde dat ze als secretaresse veel moest lopen en dat korte rokken dit gemakkelijker maakten. Ook was het uiterst moeilijk, zich in de nationale dracht een plaats te veroveren op overvolle bussen, waar zij iedere dag op aangewezen was. Een ander meisje wees de beschuldiging 'een koloniale mentaliteit te hebben' nadrukkelijk af. 'Als ik mannen zie die wijde en slobberige broeken dragen weet ik dat we gedwongen zijn voor het Oostblok te kiezen'.

Het partijblad van TANU, *The Nationalist*, heeft op 20 december een wederwoord gepubliceerd op het hoofdartikel in de te Dar es Salaam verschijnende *Standard*. Deze wordt ervan beschuldigd, 'tegen het volk te zijn, racistisch en ondermijnd'. De *Standard* had in het gewraakte hoofdartikel kritiek geoeffend op de 'Operation Vijana', door te waarschuwen tegen bepaalde methoden die het van de operatie *Vijana* verwachtte, nl. dat meisjes met kleding die de demonstranten niet zou bevallen, zouden worden gemolesteerd en uitgekled. Het partijblad noemde het hoofdartikel van de *Standard* een 'zinnebeeld voor de beruchte campagne van deze krant tegen het volk van Tanzania'. Het noemde het doel van het hoofdartikel, de Operatie *Vijana* in discredit te brengen en verwarring te zaaien, daar de *Standard* gekant was tegen de

culturele verheffing van het volk van Tanzania. 'De *Nationalist* schreef verder dat de *Standard* niet op de zaak van de culturele emancipatie zelf was ingegaan en alleen had geschreven over de strategie van de Operatie *Vijana*.' Dit betekent dat de *Standard* bepleit dat men in Tanzania ermee voortgaat, Westerse gewoonten na te apen en dat Tanzanianen moeten blijven verlangen blank te zijn door hun huid te bleken daar ze een blanke

huid mooier vinden dan een zwarte. Hieruit blijkt 'aldus de *Nationalist* dat de *Standard* zich te buiten gaat aan racisme in zijn meest ruwe vorm'. Duizenden Tanzanianen, meest jongeren hebben op 2 januari een demonstratie gehouden voor het gebouw van de *Standard* te Dar es Salaam. Zij beschuldigden het blad van 'actie tegen de *Tanganyika African National Union Youth League* (TYL) en tegen Tanzanianen in het algemeen.

zuidelijk afrika

conferenties In het slotcommuniqué van de Gemenebestconferentie die van 7 tot 16 januari in Londen werd gehouden, luidde de paragraaf over Zuidelijk Afrika: 'Some Heads of Government felt that the situation in Southern Africa, if continued, would endanger peace and security and pointed to the threats which they felt were posed to their countries by the armed forces of South Africa and Portugal'. Vanaf 19 december werd in Morogoro bij Dar es Salaam geheim overleg gepleegd tussen de bevrijdingsbewegingen van Zuidelijk Afrika (ANC, ZAPU, SWAPO, FRELIMO, MPLA en uit West-Afrika: PAIGC) om onder auspiciën van de Organisatie van Afrikaanse Eenheid te komen tot een verenigd opperbevel en tot coördinatie van de guerrilla-opleiding. Van 18 tot 20 januari werd in de Soedanese hoofdstad Chartoem de 'International Conference in Support of the Liberation Movements of the Portugese colonies and Southern Africa' gehouden onder auspiciën van de *Afro-Asian Peoples' Solidarity Organisation* (AAPSO) en de Wereldvredesraad. In zijn openingstoespraak verklaarde de permanente voorzitter van de opperste raad van Soedan, Ismael El Azhari, dat zijn land geen moeite zou sparen om zoveel mogelijk materiaal en hulp beschikbaar te stellen aan de bevrijdingsbewegingen. Op 19 januari aanvaardde de conferentie (waaraan werd deelgenomen door ongeveer 200 afgevaardigden uit meer dan vijftig landen) een Soedanees voorstel

om te komen tot de vorming van een Afrikaans leger. Een Belgische afgevaardigde deelde in de politieke commissie mee, dat ongeveer honderd organisaties in België en West-Duitsland huurelingen recruterende om de Afrikaans bevrijdingsbewegingen te bestrijden. De driedaagse conferentie besloot met resoluties, die opriepen tot een boycot en isolering van Rhodesië en Zuid-Afrika. Ook werd bij resolutie besloten campagne te voeren voor de vrijlating van alle politiek gevangenen, terwijl geëist werd dat gevangengenomen guerrilleros beschouwd worden als krijgsgevangenen. Beviende mogendheden werd gevraagd om reisdocumenten aan leden van bevrijdingsbewegingen niet te weigeren, dan wel te erkennen. Op 21 januari zou, voor het eerst in het nieuwe hoofdkwartier in Dar es Salaam het Bevrijdingscomité van de OAU bijeenkomen om met name over Rhodesië te overleggen, maar deze veertiende zitting die al van 3 januari in Dakar was verdaagd werd opnieuw tot 8 februari verdaagd. Na 54 vergaderingen in verschillende landen, waarbij 95 getuigen werden gehoord, werkt de speciale VN-commissie terzake van de behandeling van politieke gevangenen in zuidelijk Afrika aan twee rapporten, een over de politieke gevangenen voor de Commissie van de rechten van de mens in Genève en een over vakbondsrechten voor de ECOSOC.

de guerrilla in zuidelijk Afrika

Uit de conferenties van Morogoro en Chartoem¹ blijkt dat de bevrijdingsbewegingen, evenals de OAU, er toe neigen de strijd tegen de blanke minderheidsregeringen in zuidelijk Afrika (een gebied van bijna vijf en een kwart miljoen vierkante kilometer, waarop ruim 37 miljoen mensen wonen, waarvan iets meer dan vier miljoen blank zijn) als een gemeenschappelijke taak te zien. De voorkeur van de bevrijdingsbewegingen voor gemeenschappelijk optreden boven afzonderlijke operaties met een beperkt nationaal doel wordt in de hand gewerkt door de verhoogde defensie-inspanning van de regeringen in zuidelijk Afrika.

Weliswaar ontkennen Zuid-Afrika, Portugal en Rhodesië dat er verdragen van wederzijdse militaire bijstand zijn gesloten, maar er zijn aanwijzingen voor het bestaan van een 'phantom coalition'² (uitwisseling van militaire gegevens, gezamenlijke militaire operaties, economische samenwerking e.d.). Ondanks de onderlinge staatkundige en structurele verschillen zijn de blanke regeringen van zuidelijk Afrika naar elkaar toegegroeid op basis van de erkenning dat hun machtsposities op gelijksoortige wijze bedreigd worden en alleen effectief kunnen worden verdedigd door grotere onderlinge samenwerking. Uit dit eensgezinde optreden van bevrijdingsbewegingen enerzijds en de blanke groepen in zuidelijk Afrika anderzijds, blijkt dat het minder om een reeks afzonderlijke problemen gaat dan om één ondeelbaar probleem.³ Al wordt met name tot nu toe de guerrilla in Rhodesië en Zuidwest-Afrika op beperkte schaal gevoerd en in Zuid-Afrika nog vrijwel niet, toch wordt, ook in Zuidafrikaanse regeringskringen, gesproken van 'oorlog'⁴. Het gebruik van de term 'rassenoorlog' lijkt overdreven, temeer daar de bevrijdingsbewegingen zich niet principieel-racistisch opstellen, zoals o.a. blijkt uit de radiotoespraak in juni 1968 door MPLA's president, dr. Agostinho Neto, die benadrukte dat niet tegen de blanken maar tegen het kolonialisme wordt gevochten.⁵ Zo ook ANC's president Oliver R. Tambo in zijn nieuwjaarsboodschap van januari 1968⁶. Maar in de praktijk zal waarschijnlijk toch de scheiding der geesten zich meestal langs de kleurscheidslijn voltrekken⁷.

En het principiële, theoretisch non-racistische karakter van de bevrijdingsbewegingen zal uit de aard der zaak een steeds kleinere rol gaan spelen, naarmate de guerrilla zich ontwikkelt en de blanke reactie daarop krachtiger wordt.

de bevrijdingsbewegingen en hun militaire operaties

In Angola opereren sinds 1961 de MPLA en de UPA welke laatste in 1962 in Congo-Kinshasa een regering in ballingschap heeft gevormd⁸. Deze GRAE wordt door de regering van Congo-Kinshasa erkend, maar is min of meer uit de gratie bij het OAU-Bevrijdingscomité. Maar op de topconferentie van de OAU in Algiers in september 1968 werd besloten zowel GRAE als de MPLA te blijven steunen. De GRAE, onder leiding van Holden Roberto, opereert met een leger van naar schatting tussen de 7000 en 15 000 man, voornamelijk in het noorden van Angola. De MPLA, onder leiding van dr. Agostinho Neto en Mario Pinto de Andrade, heeft met een leger van naar schatting 10 000 (niet allen bewapende) mannen sinds 1964 gebiedsdelen in noordelijk Cabinda op de Portugezen veroverd en opereert sinds mei 1966 ook in Oost- en Noordoost-Angola. Volgens

de MPLA zijn de gehele Moxico-provincie en gedeeltes van de Cuando-Cubango en Lunda-provincies veroverd, terwijl ook in een gebied rondom de hoofdstad Loeanda het MPLA-bestuur zich uitbreidt⁹. Eén-derde deel van Angola (met één-vijfde van de bevolking) is volgens de MPLA op Portugal veroverd. In Mozambique zijn volgens FRELIMO (dat tot aan zijn gewelddadige dood op 3 februari 1969 onder leiding stond van dr. Eduardo Mondlane en daarna onder leiding kwam van Uria T. Simango) sinds oktober 1964 de noordelijke districten Niassa en Cabodelgado groten-deels op Portugal veroverd (met uitzondering van enkele versterkte Portugese militaire posten). Portugal geeft toe dat er gevochten wordt bij de Lugenda-rivier, bij Mitete-Nagololo en bij Muidumbe. In juli 1968 werd in Niassa het eerste FRELIMO-congres op het grondgebied van Mozambique gehouden. Het FRELIMO-leger dat naar schatting tussen de achtduizend en enkele tienduizenden mannen sterk is, opereert sinds vorig jaar ook in de Tete-provincie bij de Zambesi, waar de Cabora Bassadam wordt aangelegd¹⁰.

Dergelijke territoriale resultaten hebben de bevrijdingsbewegingen van SWAPO, ANC en ZAPU nog niet geboekt. In september 1965 infiltrerden guerrilleros van SWAPO (dat onder leiding staat van Sam Nujoma) in Zuidwest-Afrika (door de Verenigde Naties omgedoopt tot Namibië), waar zij in Ovamboland een opleidingskamp oprichtten, dat pas een jaar later, op 26 augustus 1966 door Zuidafrikaanse veiligheidstroepen werd ontdekt. Sindsdien zijn gevechten (volgens de SWAPO twaalf) gemeld bij Tsumeb, Grootfontein, en de Caprivistroom (o.a. bij de luchtmachtbasis Mpacha, ongeveer 25 kilometer van Katima Mulilo)¹¹.

Op 13 augustus 1967 begon de guerrilla van ZAPU in Rhodesië¹² met gevechten bij Wankie in noordelijk Matabeleland. Op 25 oktober 1967 maakte de Rhodesische minister Desmond Lardner-Burke (Law and Order) bekend, dat van de circa honderd (tussen juli en oktober geïnfiltreerde) guerrilleros de helft gesneuveld was of gearresteerd en dat ongeveer dertig ontsnapt waren naar Botswana. Begin januari 1968 werden opnieuw¹³ gevechten gemeld in de Zambesi-vallei, waar volgens een regeringsverklaring van 18 maart meer dan honderd zwaargewapende guerrilleros opereerden, waarvan elf waren gedood. Drie dagen later maakte de ZAPU-ANC-alliantie bekend dat gevochten werd bij Mangula (ruim 130 kilometer ten noorden van Salisbury), Karoi, Sinoia en Miami¹⁴. In het tweede kwartaal van 1968 werd de guerrilla-activiteit uitgebreid: gevechten vonden plaats bij de Mazoe-rivier; ten zuiden van Plumtree; in het Hartley-Gatoomagebied (120 kilometer van Salisbury); bij Urungwe, Sipolilo en Tjolutjo. De *Rand Daily Mail* van 25 april 1968 berichtte zelfs over gevechten van 32 km ten noorden van Salisbury, en volgens *Dagbreek* van 14 april was bij toeval een guerrilla-kamp ontdekt in een door infanterie en luchtmacht gepatrouilleerd gebied. (Later werd bekend gemaakt, dat er nog twee kampen op Rhodesisch grondgebied waren ontdekt). Het aantal gedode guerrilleros en Rhodesiërs is moeilijk te bepalen, want de cijfers die beide partijen opgeven, zijn weinig betrouwbaar. De bevrijdingsbewegingen doen waarschijnlijk een te hoge opgave van door hen gedode troepen uit propagandistische overwegingen. Terwijl de officiële Rhodesische verliescijfers om soortgelijke redenen wel te laag zullen zijn, in verband met de pogingen om de omvang van de guerrilla te minimaliseren.

De guerrilleros die vanuit Zambia in Rhodesië infiltreren, behoren tot de alliantie van ANC (onder

leiding van Oliver R. Tambo) en ZAPU (onder leiding van Joshua Nkomo en James Chikerema) die op 20 augustus 1967 officieel werd geproclameerd¹⁵. Zij worden opgeleid in trainingskampen in Zambia, Tanzania, Algerije, Congo-Brazzaville en Congo-Kinshasa¹⁶. Ook werden tot voor kort guerrilleros opgeleid in de Sovjetunie, Cuba, China en Noord-Korea¹⁷, maar op de Morogoro-conferentie van december 1968 zou besloten zijn de opleiding uitsluitend plaats te doen vinden op Afrikaans grondgebied. Wel zullen nog instructeurs uit de niet-Afrikaanse gebieden worden aangetrokken, maar niet voor politiek en ideologie¹⁸.

De sterkte van de guerrilla-strijdkrachten is moeilijk te bepalen. De Zuidafrikaanse politie verklaarde in augustus 1967 te weten dat twee duizend Afrikanen opgeleid werden als 'terroristen' (waarvan 900 afkomstig waren uit Ovamboland)¹⁹. Drie maanden later schatte Natal's administrateur, T.J.A. Gerdener, de guerrilla-sterkte tussen de 20000 en 30000 getrainde mannen²⁰. Volgens *Jeune Afrique* van 18 tot 24 november 1968 waren er voor infiltratie beschikbaar 2500 goedgetrainde guerrilleros. De Bevrijdingsbewegingen berekenen zelf een jaarlijkse versterking van hun strijdmacht met 4000 man²¹. De militaire commissie van het OAU-Bevrijdingscomité heeft de bevoegdheid om eventueel een beroep te doen op Afrikaanse landen met grote legers, zoals Ethiopië, Marokko, Algerije en Egypte om vrijwilligers beschikbaar te stellen. Deze landen beschikken gezamenlijk over ruim 300000 man, maar al zou het mogelijk zijn om een expeditionaire macht van 30000 man (welk getal berekend is voor een succesvolle interventie in zuidelijk Afrika²²) op de been te brengen, dan nog is het de vraag of een dergelijke Panafrikaanse strijdmacht succes kan hebben. Een pluriforme OAU-strijdmacht zou zijn samengesteld uit kleine onderdelen zonder wapenstandaardisatie, zonder transportfaciliteiten, behoorlijke logistiek of bases²³ en onvoldoende uitgerust voor een aanval op de geografische en militair sterke positie van Zuid-Afrika²⁴

de blanke defensie

Uit de gegevens over de militaire sterkte van de drie blanke regeringen, die zich tegen de guerrilla in zuidelijk Afrika verdedigen, blijkt dat het zwaartepunt bij Zuid-Afrika ligt, want Portugals defensie-inspanning kan nauwelijks meer worden verhoogd en Rhodesië met zijn kleine blanke minderheid is niet in staat zelfstandig een eenmaal op gang gekomen guerrilla afdoende te bestrijden²⁵.

Portugal heeft nu naar schatting tussen de 130 000 en een kwart miljoen man onder de wapenen in Afrika. In 1967 werd 43% van de begroting voor defensie bestemd. In de eerste helft van 1968 was het defensie-uitgavenpeil gestegen tot 48% van de totale staatsuitgaven (24,5% meer dan in de eerste helft van 1967). De dienstplichtige leeftijd is verhoogd tot 45 jaar en de dienstdtijd bedraagt vier jaar, waarvan twee in Afrika. Het lijkt onwaarschijnlijk dat Portugal nog tot een verhoging van de defensie-inspanning in staat is en de aangewezen bondgenoot is in dat geval Zuid-Afrika. Zowel bij de oppositie als bij de regeringspartij in Zuid-Afrika (dat aan de Portugese aanwezigheid een belangrijke bufferfunctie toekent) bestaan geen bezwaren tegen Zuidafrikaanse steun aan de Portugese strijdkrachten²⁶. Er zijn aanwijzingen dat Portugal inderdaad militaire steun krijgt in Angola en Mozambique²⁷. Ook bij een opvoering van de guerrilla-activiteit in Rhodesië zal het

weer Zuid-Afrika moeten zijn, dat voor het leeuwendeel van de bestrijding zorgt, want nog minder dan de Portugezen zijn de 220 000 blanke Rhodesiërs daartoe zelfstandig in staat. De regering van Ian Smith kan slechts beschikken over een beroepsleger van 3400 man en een luchtmacht van 900 man²⁸. Daarbij komen territoriale troepen (voor éénderde deel blank) van 6400 man en 28 500 reservisten (waarvan driekwart uit blanken bestaat). De dienstdtijd voor blanken werd in maart 1966 verlengd van 4½ maand tot negen maanden. Het beroepsleger bestaat uit een (blank) bataljon Rhodesian Light Infantry en een bataljon Rhodesian African Rifles (waarvan de officieren blank zijn). De luchtmacht heeft de beschikking over vijf squadrons met Hunter- en Vampire straaljagers, Canberra-bommenwerpers, Provost verkenningsvliegtuigen, Dakota-transportvliegtuigen, en Alouette Mk3 helicopters.

Hoewel hij op 25 augustus 1968 het bestaan van een defensiepact ontkende, gaf Zuid-Afrika's premier B.J. Vorster op 8 september 1967 toe, dat Zuidafrikaanse politie de Rhodesische regering actief behulpzaam was in de strijd tegen de nationalistische guerrilla²⁹. De oppositie (United- en Progressive Party) verklaarde zich hier zonder aarzelen mee akkoord³⁰. De sterkte van de Zuidafrikaanse troepen in Rhodesië is gesteld op 1700 man³¹. Hoezeer de Zuidafrikaanse strijdkrachten zich bezig houden met de guerrilla, bleek ook in augustus vorig jaar toen op 110 kilometer van de Rhodesische grens bij Sibasa in Transvaal (met behulp van duizend vracht- en verkenningswagens, zeven squadrons jachtvliegtuigen, transportvliegtuigen en helicopters), de 5000 man beroepsmilitairen, dienstplichtigen en burgerwachten oefenden in de bestrijding van de guerrilleros.

Van alle drie blanke regeringen in zuidelijk Afrika, beschikt Pretoria over het grootste en best geoutilleerde militaire potentieel. De defensie-begroting, die 256 miljoen Rand (*f* 1 280 000 000) bedroeg in 1967-68, is sinds 1960 bijna zes keer zo groot geworden (18% van de regeringsuitgaven). De waarde van de defensieuitrusting bedroeg volgens de minister van defensie P.W. Botha (op 1 november 1967) *f* 10 miljard. In 1966 bedroeg de totale sterkte van de strijdkrachten nog 21 700 man, een jaar later was dit aantal gestegen tot ongeveer 37 000 man (uitsluitend blanken). De sterkte van de politie bedroeg (op 31 maart 1968) bijna 32 000 man (waarvan iets meer dan de helft blanken) met 428 overvalwagens en 80 pantserwagens. Dienst door loting is sinds juni 1967 vervangen door algemene dienstplicht van een jaar voor mannen tussen 17 en 27 jaar (voor kommandos tot 37 jaar). Ongeveer 17 000 dienstplichtigen zullen jaarlijks worden opgeroepen. In het jaar 1977 moeten ongeveer 100 000 man gemobiliseerd kunnen worden³².

De Burgerwacht- en Kommando-eenheden (aanvullende reserves) waren in 1965 circa 60 000 man sterk. Begin 1968 ontvingen ruim 32 000 man een opleiding in deze eenheden (het dubbele ongeveer van 1967) die gedurende twintig jaar mobilisabel zijn. Jongens in de leeftijd van twaalf tot twintig jaar worden krachtens de defensiewet van 1912 getraind in gewerschieten en exerceren. Er zijn ongeveer 500 kadetafdelingen met bijna 100 000 officieren en kadetten. In de loop van 1968 is ook een begin gemaakt met een semi-militaire opleiding voor meisjes. De luchtmacht bestaat uit vijfduizend man en de marine uit 2500 man. De weinige Afrikanen, Kleurlingen en Indiërs die bij de defensie betrokken zijn, hebben non-combattante functies, zoals chauffeur,

magazijnbediende e.d.³³. Vanaf 1969 zal de omvang van de strijdkrachten (totaal mobilisabele militairen, politie, burgerwachten en kadetten circa 1/4 miljoen) drastisch worden vergroot³⁴.

De uitrusting van deze Zuidafrikaanse strijdmacht is veelzijdig. De landmacht beschikt over Amerikaanse Sherman-, Britse Comet- en Centurion-tanks; Britse Ferret- en Frans Panhard-pantserwagens; Zweedse Bofor- en Zwitserse Oerlikon luchtafweergeschut en Belgische FN 7.62 automatische geweren. Op de strategische luchtmachtbases Nelspruit, Dunottar en Pietersburg (in Transvaal), Langebaan in de Kaapprovincie en Mpacha in Zuidwest-Afrika beschikt de luchtmacht over Amerikaanse Sabre Mk 6 straaljagers, Franse Mirage IIIc en IIIe gevechtsbommenwerpers met raketten; Britse Canberra B-12 lichte bommenwerpers; Britse Shackleton verkenningsvliegtuigen; Britse Buccaneer lichte bommenwerpers en helicopters (Franse Alouettes, Amerikaanse Sikorskys en Britse Wasps) en transportvliegtuigen (Amerikaanse C-47 en C-130B en Britse Viscount).

De Burgerwacht heeft de beschikking over ongeveer 150 Harvards, die elk acht fragmentatiebommen van 19 lb. kunnen meevoeren. De plaatselijke wapenindustrie is, (sinds de resolutie van de Veiligheidsraad in 1963 opgeroepen heeft tot beëindiging van de verkoop van wapens en ammunitie aan Zuid-Afrika³⁵) sterk toegenomen. De African Explosive and Chemical Industries (eigendom van de Britse Imperial Chemical Industries en De Beers) produceren in drie fabrieken ammunitie. Vorig jaar juni werd de ARMCOR (Armaments Development Corporation) opgericht met een beginkapitaal van 500 miljoen gulden. Op 17 december 1968 werd Zuid-Afrika's eerste geleide projectiel afgevuurd van de St. Luciabasis in Natal, waarvoor in 1963 de Rocket Research and Development Institute was opgezet.

Het bedrag dat op de begroting van 1968 voor de fabricage van ammunitie e.d. was uitgetrokken, bleek meer dan honderd keer zo hoog te zijn als voor dezelfde post in 1960. Op 12 maart 1968 verklaarde Botha in de senaat dat napalm was gemaakt uit plaatselijk materiaal en dat anti-tankmijnen en twee soorten (anti-personnel) granaatkartetsmijnen in Zuid-Afrika waren ontwikkeld. Ook buitenlandse wapens worden (in licentie) in Zuid-Afrika geproduceerd, zoals de Belgische FN 7.62 automatische geweren Mark RI (bij Pretoria); de Franse Panhard gevechtswapens (in Germiston); de Italiaanse straaljagers Macchi 326 onder de naam Impala (bij Johannesburg, waar deze Atlas Aircraft Corporation ook het onderhoud van de Mirages, Buccaneers en Canberras verzorgt)³⁶.

Hoezeer de Zuidafrikaanse regering het gevaar van een oorlog erkent, blijkt ook uit de maatregel om de belangrijkste industrie- en woongebieden te beschermen met een nationaal netwerk van ruim twintig meter hoge sirenes voor luchtalarm (met een bereik van tien kilometer), waarvan de eerste in Pretoria werd opgericht.

eenheidsfront

De militaire en economische macht van Zuid-Afrika blijkt de bevrijdingsbewegingen niet te ontmoedigen. Zij wijzen erop dat de geschiedenis van guerrilla-oorlogen aantoonde van hoe geringe doorslaggevend betekenis de materiële sterkte en hulpbronnen van de tegenstander zijn – hetgeen

met name in de Franse oorlog tegen het Algerijnse nationalisme en door de Amerikaanse interventie in Vietnam is gebleken³⁷.

De bevrijdingsbewegingen wijzen de 'geografische-stadia' strategie af, want hierbij zou Zuid-Afrika militair voordeel hebben. Bij concentratie van de guerrilla eerst op Mozambique, dan op Angola en tenslotte op Rhodesië en Zuid-Afrika, zou de militaire macht van het laatste land in staat zijn een voor een met de bevrijdingsbewegingen af te rekenen. Daarentegen zal een naar (en later in) Zuid-Afrika optrekkende guerrillamacht verhinderen, dat krachtige militaire steun aan de zwakkere buurlanden wordt verleend door Zuid-Afrika. Met andere woorden: door gezamenlijk op een aantal fronten tegelijk op te treden, geloven de bevrijdingsbewegingen te kunnen voorkomen, dat de Zuidafrikaanse militaire macht hen vernietigend zal kunnen verslaan.

Bovendien is het ANC van mening dat in het algemeen gesproken de politieke voorwaarden voor een gewapende strijd in Zuid-Afrika tegen de blanke regering – in een mogelijk lange oorlog – aanwezig zijn. Daarbij wordt gerekend op de volgende, voor de bevrijdingsbeweging gunstig geachte factoren:

- de afhankelijkheid op gekleurde arbeid is bij een voortdurende guerrilla een onbetrouwbare factor voor de blanke regering,
- bij een voortgezette guerrilla zal het gebrek aan geschoolde arbeidskrachten in de Zuidafrikaanse economie zich nog sterker doen voelen,
- het gebied dat door de guerrilla wordt bedreigd is kwetsbaar, omdat zich daar niet alleen de economische hulpbronnen bevinden, maar ook door het verbindingssysteem, zoals de spoorwegen met ruim 50000 km spoorlijn, die over een oppervlakte van ruim twee miljoen vierkante kilometer moeten worden verdedigd.

Daar staat tegenover dat de Zuidafrikaanse hoogvlakte topografisch geen ideaal guerrilla-terrein oplevert (ook voor wie zich niet wil baseren op een dogmatisch-theoretische benadering van de guerrilla en de klassieke voorwaarden voor haar succes). Bovendien zou het van de bevrijdingsbewegingen gevaarlijk lichtzinnig zijn, als zij rekenen op de spontane massale steun van de gekleurde bevolking³⁸. Want de huidige structuur van Zuid-Afrika met zijn migratiecontrole, groepsgebieden en politieke strafwetgeving verhindert deze steun, ook al heeft de gekleurde bevolking mogelijk wel aanzienlijke sympathie voor de motivering van de guerrilla. Maar ook al is het onwaarschijnlijk dat de guerrilla in staat zal zijn militair een verandering te forceren, opvoering van de guerrilla-activiteiten en bedreiging van Zuid-Afrika zouden op zichzelf van belangrijke invloed kunnen zijn op de economie d.m.v. de afschrikwekkende werking op de buitenlandse investeringen en de dringerder vraag om geschoolde arbeid. Heeft de bevrijdingsbeweging met zijn guerrilla-activiteiten eenmaal een basis gevonden in de steun van (althans ontbreken van actieve tegenwerking door) de plaatselijke bevolking, dan betekent dit vergrootte onbetrouwbaarheid van de gekleurde arbeid, en grotere bedreiging van kwetsbare economische hulpbronnen en de verbindingsselsels. Het is onwaarschijnlijk dat het optreden van de bevrijdingsbewegingen de blanke bevolkingsgroepen onberoerd heeft gelaten. Mocht de guerrilla instrumentaal blijken voor het bereiken van bepaalde concessies (bijv. m.b.t. de opschroeving van de kleurslagboom voor geschool-

de arbeid) dan zou dit niet alleen zelf al een proces van structurele veranderingen – hoe langzaam ook – op gang brengen, maar ook mogelijkerwijs blanke 'verkrampde' reacties oproepen, die (met een beroep op de analoog gedachte preventieve acties van Israël) militair optreden tegen Afrikaanse staten als Zambia en Tanzania (als belangrijkste bases voor de guerrilla-strijdmacht) zullen propageren. Hoe dan ook de ontwikkeling van de guerrilla moge zijn, het lijkt nauwelijks voor bestrijding vatbaar dat een terugkeer naar de periode van geweldloos protest ondenkbaar is.

klr

noten

¹ zie hierboven onder Conferenties. De *Neue Zürcher Zeitung* van 12 februari 1969 over de conferentie van Chartoem. Voor recente kritiek op de OAU: *The African Communist*, nr. 36, First Quarter 1969, pp. 7, II-18.

² Keith Irvine, *Southern Africa: The White Fortress. Current History*, februari 1968, pp. 72-77, III, 112, B. Davidson, *South Africa's Common Market, West Africa*, 21 december 1968, pp. 1512, 1513.

³ Vernon McKay; *Southern Africa and American Policy*. In *Southern Africa and the United States*, Columbia University Press, New York 1968, p. 6. Zie ook *Sechaba*, vol. 3, nr. I, januari 1969, p. 13 en *Volkskrant* 26 november 1968: interview met Janet Mondlane.

De Rhodesische minister van Law and Order, Desmond Lardner-Burke, zei bij de behandeling in het parlement van de motie voor de zeventiende drie-maandelijke verlenging van de noodtoestand op 18 januari 1969 dat zelfs als een schikking met Groot-Brittannië zou worden getroffen, de infiltraties toch waarschijnlijk door zullen gaan, omdat het doel van de guerrilla de omverwerping is van 'alle beschaafde regering in Zuidelijk Afrika'.

⁴ Op 2 juni 1967 verklaarde de Zuidafrikaanse minister van defensie P.W. Botha, in de Volksraad dat terreur en guerrilla vaak voorafgaan aan een volslagen oorlog en dat het niet langer mogelijk is om altijd duidelijk te onderscheiden tussen oorlog en vrede. Dat ook in Zuid-Afrika sporadische guerrilla-activiteiten voorkomen, blijkt uit het bericht van 7 januari 1969 dat twaalf Afrikanen in Pietermaritzburg terecht stonden op beschuldiging o.a. terroristen in Zuid-Afrika binnengebracht te hebben. Ook op 19 januari 1969 werd in de

Johannesburgse *Sunday Express* gemeld dat eenheden van de Zuidafrikaanse politie een waarschijnlijk uit Zambia afkomstige 'terrorist' hadden gearresteerd in Vandaland, bij de grens met Rhodesië. Volgens minister S.L. Muller van politie en binnenlandse zaken concentreren de guerrilleros zich op ondergrondse celvorming en indoctrinatie. Hij sprak op 25 januari in Kaapstad berichten tegen die in de tweede helft van januari 1969 in de Zuidafrikaanse pers verschenen, als zouden vele guerrilleros Zuid-Afrika zijn binnengeslopen, *AFP-Africa*, semi-weekly Interafrican News Survey, nr. 1545, pp. 37-38. Zie ook *Rand Daily Mail*, 27 januari 1969.

⁵ *Sechaba*, vol. 2, nr. 12, december 1968, p. 6.

⁶ *Sechaba*, vol. 2, nr. I, januari 1968, p. 3.

⁷ Hoofdminister Kaiser Matanzima van Transkei, die als alternatief voor de 'gescheiden ontwikkeling' (waarvan hij de belangrijkste Afrikaanse verdediger is) 'het slagveld' ziet, verklaarde: 'In the Transkei we are afraid of that alternative. If you in the towns feel you can do so, you can do so and we will witness your doing it. And if the results will be in your favour, then they will be in our favour, for we all belong to the same race'. Aangehaald door Joseph Lelyveld in zijn inleiding tot *House of Bondage* van Ernest Cole, the Penguin Press, London 1968, p. 10.

⁸ Voor de nationalistische organisaties in de Portugese gebieden, zie *Kroniek van Afrika 1968/1*: Portugals Afrikaanse oorlogen, pp. 21-25.

MPLA - *Movimento Popular de Libertação de Angola*

UPA - *Uniao dos Populacoes de Angola*

GRAE - *Governo Revolucionário de Angola no exilio*

- ZAPU - *Zimbabwe African People's Union*
 ANC - *African National Congress*
 SWAPO - *South West African People's Organisation*
 FRELIMO - *Frente de Libertação de Moçambique*
 Andere, kleinere, niet langer door de OAU erkende bewegingen zijn:
 ZANU - *Zimbabwe African National Union*
 SWANU - *South West African National Union*
 UNITA - *União Nacional para a Independência Total de Angola*
 COREMO - *Comité Revolucionário de Moçambique*
 PAC - *Pan Africanist Congress*

Om geografische redenen blijft hier onbesproken de PAIGC (*Partido Africano da Independência da Guiné e Cabo Verde*) die in Portugees-Guinee opereert. Het succes van de PAIGC heeft ongetwijfeld invloed op de bevrijdingsbewegingen in Zuidelijk Afrika, voor hun opleiding, tactiek en coördinatie.

⁹ *Sechaba*, vol. 2, nr. 12, december 1968, pp. 4 en 5. In zijn radiotoespraak op 17 november verklaarde Neto dat in negen van de vijftien districten door guerrilleros wordt geopereerd. *African Research Bulletin* 1968, p. 1249 C.

¹⁰ *Kroniek van Afrika* 1968/4, p. 263. Davidson, *op. cit.* pp. 1512, 1513.

¹¹ zie verder *Kroniek van Afrika*, jaargang 1967, 1968.

¹² Deze datum wordt algemeen aangehouden als het begin van de guerrilla, maar volgens Elton Razemba (*Nieuwe Linie* 18-1-1969) begon het eerste gewapende verzet in Zimbabwe (zoals Afrikanen Rhodesië noemen) al in 1964 terwijl ZANU op 29 april 1966 met de guerrilla begon.

¹³ Volgens Lardner-Burke was er ontspanning opgetreden in verband met het regenseizoen. *Dagbreek* van 26 november 1967.

¹⁴ *Rand Daily Mail*, 21 maart 1968.

¹⁵ Volgens O.R. Tambo is deze ANC-ZAPU alliantie de eerste in zijn soort, waarbij uit verschillende gebieden guerrillastrijders samen opereren. *Sechaba*, vol. 2, nr. 11, november 68.

¹⁶ Volgens het *Bulletin van het Afrika-Instituut* in Pretoria, deel 8, nr. 5, juni 1968, p. 147, zijn er 41 opleidingskampen in Tanzania; drie in Algerije

en Zambia elk; twee in Congo-Brazzaville en vier in Congo-Kinshasa.

¹⁷ Volgens Patrick Keatley in de *Guardian* van 15 juli 1968 beschikt de ANC-ZAPU alliantie over bijna duizend guerrilleros die buiten Afrika zijn opgeleid.

¹⁸ *Guardian*, 16 december 1968. De beschuldiging van PAC-ZANU-UNITA-COREMO dat ANC-ZAPU satellieten van Moskou zijn, lijkt dan ook overdreven. (*Joint Statement on the AAPSO-Khartoum Conference*, London, 1968, drie pp.).

¹⁹ *Sunday Times*, 20 augustus 1967.

²⁰ *Sunday Times*, 26 november 1967.

²¹ *Guardian*, 16 december 1968. Zij zouden zich het ambitieuze doel hebben gesteld om iedere negen maanden 40 000 querrilleros af te leveren. Dit zeer onwaarschijnlijker cijfer zou een jaarlijkse machtsvergroting ter sterkte van het Algerijnse leger betekenen. Desondanks is een toeneming van de guerrillamacht waarschijnlijk, zoals ook gemeend wordt door Lardner-Burke, die bij de 17e driemaandelijke verlenging van de noodtoestand op 18 januari 1969 verklaarde dat grote aantallen potentiële infiltranten in Zambia wachten.

²² W.F. Gutteridge in zijn voorwoord tot D. Wood, *The Armed Forces of African States*, Adelphi Papers, nr. 27, april 1966, Institute for Strategic Studies, Londen p. 4.

²³ McKay, *op. cit.* p. 14.

²⁴ Wood, *op. cit.* p. 4. Volgens minister Schoeman zou Zuid-Afrika's militaire macht in staat zijn 'voor de lunch gehakt te maken' van welke andere Afrikaanse staat ook (*Rand Daily Mail* 18 mei 1968).

²⁵ Ook bestaat het vermoeden, dat Portugal tracht de NAVO, meer dan voorheen, te betrekken bij haar Afrikaanse oorlogen door op de Kaapverdische eilanden (zie aldaar) een NAVO-basis te (laten) vestigen.

²⁶ Zo verklaarde dr. P. v.d. Merwe, zegsman voor buitenlandse zaken, tijdens debatten in de Volksraad op 24 en 25 april 1968, dat ook overwogen moest worden, niet alleen Rhodesië, maar ook Portugal te helpen, want de strijd daar is in wezen gericht tegen Zuid-Afrika – het blanke bastion in Zuidelijk Afrika. International Defence and Aid Fund, *Information Service Manual*, p. 146.

²⁷ President Kenneth Kaunda van Zambia verklaarde dat Zuidafrikaanse troepen in Angola en Mozambique opereren – *Rand Daily Mail* 5 februari 1968. Door de *Times* van 12 maart 1968 werd bericht dat Zuidafrikaanse helikopterbemanningen ingezet werden bij de jacht op guerrilleros in Zuidoost-Angola. Zie ook *Sechaba*, vol. 2, nr. 12, december 1968 en vol. 3, nr. I, januari 1969, p. 13.

²⁸ Gegevens over de militaire sterkte werden voornamelijk ontleend aan: D. Wood, *op. cit.*; McKay, *op. cit.*; *Survey of Race Relations; Information Service Manual, op. cit.*; *Africa Research Bulletin; Bulletin Afrika-Instituut, op. cit.*; *Portugese and Colonial Bulletin; Angola-bulletin; Irvine, op. cit.*; *Special Report I/1968, The British Embargo on Arms (Information Service Manual)* en UN-ST/PSCA/SER.A/3, A/AC. 115/L. 203-204, *Military and Police Forces in the Republic of South Africa*, New York 1967.

²⁹ *Kroniek van Afrika* 1967/4, pp. 277, 278.

³⁰ *Rand Daily Mail*, 11 september 1967.

³¹ Volgens ANC-ZAPU op 27 april 1968 in Loesaka.

³² *Cape Times* van 16 maart 1967.

³³ Alleen bij de politie zijn bepaalde aantallen Afrikanen, Kleurlingen en Indiërs aangesteld, die uiteraard een zekere 'combattante' functie hebben – zij het zonder vuurwapens. Bij de marine zijn sinds april 1965 ook Kleurling-recruten opgenomen, zoals duikers en koks (*Cape Times* 20 februari 1967). Volgens een verklaring van Botha op 22 maart 1968 in de Volksraad zijn er bij defensie in dienst: 6017 Afrikanen, 3070 Kleurlingen en één Indiër, als arbeiders, koks, headboys, bossboys, ambachtslieden en assistent-boodschappers (de laatste twee functies voor Kleurlingen alleen). In trainingskampen van de burgerwacht doen 518 Afrikanen en 149 Kleurlingen dienst en in de kadetscholen 170 Afrikanen en 106 Kleurlingen.

³⁴ Volgens *Rand Daily Mail* van 26 oktober 1967

door Botha daags tevoren bekendgemaakt.

³⁵ Resolutie S/5386 van 7 augustus 1964 werd met negen stemmen voor en twee onthoudingen (Groot-Brittannië en Frankrijk) aangenomen. Op 4 december 1963 werd een soortgelijke resolutie S/5471 met algemene stemmen aangenomen.

³⁶ Ondanks het wapenembargo omvatten de Franse wapenleveranties aan Zuid-Afrika Alouette straalhelicopters, Super Frelon SH 321, super-sonische Mirage straaljager-bommenwerpers, Mirage aanvalsjagers en verkenningsvliegtuigen. Vóór 1971 zouden worden afgeleverd drie Daphne onderzeeboten van 700 ton. Besteld zijn ook fregatten en mijnenvegers. De Frans-Zuidafrikaanse defensiecontracten belopen een bedrag dat voor de jaren, 1968, 1969, 1970 tussen de 500 miljoen en 600 miljoen gulden groot is. Volgens de *Sunday Telegraph* van 21 januari 1968 heeft het Zuidafrikaanse leger (i.p.v. de gebruikelijke tien-tons-Bedford vrachtwagens uit Groot-Brittannië) minstens 500 Amerikaanse Chevrolet-vrachtwagens aangekocht, die ter voorkoming van militaire klassificatie en embargo zonder carrosserie worden verscheept en in Zuid-Afrika worden afgebouwd.

³⁷ Deze (en volgende) argumenten zijn deels ontleend aan 'The Armed Struggle Spreads' (*Sechaba*, vol. 2, nr. 5, mei 1968, pp. 2-6) van de Zuidafrikaanse rechtsgelerde Joe Slovo, in maart 1968 ontvouwd voor de National Student Conference in Oxford. Zie ook *Sechaba*, vol. 3, nr. I, januari 1969, p. 13.

³⁸ Volgens Zuid-Afrika's minister van politie en binnenlandse zaken, S.L. Muller, hebben de guerrilleros in Zuidelijk Afrika hun tactiek gewijzigd van open militaire confrontatie tot de vorming van nieuwe ondergrondse cellen in een poging om de plaatselijke Afrikanen in de kwetsbare gebieden te indoctrineren. Kaapstad 25 januari 1969, *AFP-Africa*, *Semi-weekly Interafrican News Survey*, nr. 1545, pp. 37, 38.

Angola Dr. Agostino Neto, president van de MPLA, verklaarde op 17 november dat in negen van de vijftien districten van Angola guerrilleros opereerden en dat in Noord- en Zuidoost-Angola,

waar de MPLA gezag uitoefent, de Portugese troepen bijna uitsluitend nog door de lucht kunnen worden verplaatst. De Trustschapscommissie van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties

nam op 21 november een resolutie aan, die de onafhankelijkheid van Angola, Mozambique en Portugees Guinee eiste. De resolutie werd aangenomen met 96 stemmen voor, drie (Zuid-Afrika, Portugal en Brazilië) tegen en dertien onthoudingen (de meeste Westerse staten, evenals Malawi en Cuba). Onder de voorstemmers bevonden zich Canada, de Scandinavische landen en Griekenland. Op 29 november nam de Algemene Vergadering een soortgelijke resolutie aan (met 85 stemmen voor, drie tegen en vijftien onthoudingen). Op 27 november verklaarde premier Caetano van Portugal in de Nationale Vergadering dat er geen wijziging zal komen in de koloniale politiek, aangezien de Portugese aanwezigheid in Afrika van wezenlijk belang moet worden beschouwd voor de verdediging van West-Europa en Amerika.

Op 18 december werd door de Algemene Vergadering Portugal (evenals Zuid-Afrika) veroordeeld wegens voortdurende schending van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden, en wegens de uitdagende houding tegenover de VN en de wereldopinie.

Volgens een verklaring van de MPLA, die op 8 januari in Algiers werd afgegeven, hebben guerrilleros op 5 december in Cabinda 33 Portugezen gedood en 27 gewond in een drietal hinderlagen. Volgens Portugese oorlogscommuniqués en persberichten zijn in de periode van 29 juni tot 1 november 99 militairen en drie leden van de militia omgekomen en werden 200 militairen en zes leden van de militia gewond. Volgens Portugese militaire communiqués werden in de maand januari 160 guerrilleros gedood, 25 burgers en 23 militairen. Drie militairen en 34 burgers werden gewond. Twaalf kampen werden vernietigd. Bij een aanval door UPA-leden op een ploeg spoorwegaarbeiders bij Teixeira de Sousa werden veertien arbeiders gedood, twee vermist en 33 gewond, aldus werd op 25 januari in Loeanda gemeld.

Op 21 januari hebben Portugal en Zuid-Afrika in Lissabon een overeenkomst getekend voor de bouw van een dam in de Kunene-rievier in Gove bij Nova Lisboa in Zuid-Angola. Deze dam die 60 miljoen gulden kost, wordt voor de helft door Zuid-Afrika gefinancierd, terwijl de andere helft

gefinancierd wordt door Portugal, daartoe door middel van een lening in staat gesteld door Zuid-Afrika. Deze bijna zestig meter hoge dam zal ook ten goede komen aan de grensstreken van Zuidwest-Afrika zoals Ovamboland.

Botswana President Sir Seretse Khama heeft er bij Zuid-Afrika op aangedrongen om zijn politieke eenheden in Rhodesië terug te trekken, aangezien deze een toch al moeilijke situatie compliceerden. Volgens Sir Seretse, die bij zijn terugkeer van de Gemeenbestconferentie op 18 januari werd geïnterviewd, zal Botswana onvermijdelijk betrokken raken in de 'trouble between the security forces and guerrilla fighters'. Sir Seretse deed een beroep op staten, die diplomatieke betrekkingen met Zuid-Afrika onderhouden, om de Zuidafrikaanse regering te vragen druk uit te oefenen op Ian Smith voor beëindiging van het geschil. Volgens de president moet Rhodesië voor een afkoelingsperiode rechtstreeks bestuurd worden vanuit Londen. Aan het beginsel NIBMAR moet worden vastgehouden, terwijl de Fearless-voorstellen moeten worden verworpen. Sir Seretse verklaarde dat hij (samen met president Kenneth Kaunda van Zambia) de Gemeenbestconferentie gewaarschuwd had voor de gevaren 'inherent either in a protracted deadlock or in a settlement which was not acceptable to African opinion'. De derde zitting van de eerste National Assembly werd op 9 december door Sir Seretse geopend. In zijn toespraak zei de president ernstig te hopen dat Zuidelijk Afrika eens zal bestaan uit een staten-associatie 'committed to democracy and non-racialism', maar Botswana zou neutraal blijven en weigerde een pion in ander-mans schaakspel te worden. Tijdens het daaropvolgende debat zei K.M. Nkhwa (oppositie) dat de regering wel praat over een non-rationale staat zonder etnische wrijvingen, maar intussen was de kloof tussen de etnische groepen groter geworden, terwijl de rasdiscriminatie in particuliere en regeringskringen was toegenomen. Als een van de maatregelen hiertegen suggereerde Nkhwa 'lokalisatie'. Hij achtte het juist wanneer Groot-Britannië geweld zou gebruiken tegen de regering van Rhodesië. Met hem beschuldigde ook P.G. Matante (oppositie) de regering van marionetten van

Londen te zijn. De zitting werd op 13 december voor onbepaalde tijd verdaagd. Tijdens de tiende vergadering van het House of Chiefs, die op 25 november begon en een dag later voor onbepaalde tijd werd verdaagd, waarschuwde Sir Seretse de Chiefs ervoor zich niet onbeperkt met de politiek bezig te houden, want een erfelijke autoriteit, die een actief aandeel neemt in de politiek, wordt niet langer in zijn gemeenschap beschouwd als de onpartijdige arbiter in de aangelegenheden van zijn onderdanen. In de Kgotla van de Bakgatla in Mochudi vroeg de minister van staat, M.P.K. Nwako namens de president, om Chief Linche II af te staan als ambassadeur naar de VS en de VN (als opvolger van Prof. Z.K. Matthews).

Vice-President Q.K.T. Masire vertrok op 16 januari voor een reis door Groot-Brittannië, Zweden en Noorwegen voor het verkrijgen van meer hulp. Daarna reisde hij naar Ethiopië voor de plechtige bijeenkomst ter gelegenheid van de tiende verjaardag van de Economische Commissie voor Afrika.

Lesotho Het ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties heeft zes miljoen gulden beschikbaar gesteld als medefinanciering van een voorbeleggingskartering van het Oxbow hydro-elektrisch plan, zo werd op 14 januari in Maseroe bekend gemaakt.

De vice-premier en minister van binnenlandse zaken, Sekhonyama Maseribane, kwam op 27 januari in Taipeh aan voor een bezoek van een week, op uitnodiging van de regering van Taiwan. Daarvandaan vertrok op 30 januari een Chinees team om in Lesotho mee te helpen bij de verhoging van de agrarische productie.

Mozambique Volgens Portugese oorlogscommuniqués en persberichten zijn tussen 29 juni en 1 november 75 militairen gesneuveld. Radio Lissabon meldde op 11 november dat gedurende de maand oktober 97 guerrilleros waren gedood, terwijl de Portugese troepen wapens afkomstig uit de Sovjetunie en China hadden veroverd en 132 'subversieve kampen' hadden vernietigd. In een communiqué van 10 december maakte FRELIMO in Dar es Salaam bekend de aanvallen tegen

Portugal te verheviggen met mijnen, hinderlagen en overvallen op vijandelijke posten, vooral in de Cabo Delgado en Niassaprovincies. In de bevrijde gedeelten daarvan wordt de productie opgevoerd, worden scholen gebouwd en een bestuursapparaat gevormd. Gedurende de maand oktober waren volgens FRELIMO drie Portugese militairen gedeserteerd uit Mued en naar FRELIMO overgelopen. Twee anderen waren gevangen tijdens aanvallen op Mambude en Chai. Volgens een militaire bekendmaking in Lorenzo Marques in december hadden de Portugese strijdkrachten in november 54 guerrilleros gedood en 72 kampen vernietigd. Volgens de bekendmaking was de guerrilla in Noordelijk Mozambique minder actief dan ooit sinds 1964. Daarentegen was de guerrilla in de Tete-provincie actief (volgens deze bekendmaking) waar twee Portugezen waren gedood en enkelen gewond waren geraakt.

Op 1 januari maakte FRELIMO in Dar es Salaam bekend dat sinds september meer dan honderd Portugese militairen waren gedood in de Tete-provincie. In elf hinderlagen waren negen legervoertuigen vernield. Volgens een militair communiqué van 10 januari (uit Beira) hadden Portugese militairen recentelijk 42 guerrilleros gedood en vijftien van hun kampen vernietigd.

Volgens een verklaring van het Portugese ministerie van defensie van 10 januari bracht de Zuidafrikaanse generaal C.A. Fraser slechts een 'routine- en beleefdheidsbezoek' aan Midden- en Oostelijk Mozambique. Ontkend werd dat hier sprake was van een inspectietocht.

(Voor Portugal en VN- zie Angola).

Rhodesië De besprekingen die tussen de Britse minister George Thomson, op 2 november in Salisbury gearriveerd, en Ian Smith werden gevoerd, werden door deze laatste gekarakteriseerd als 'hard, ingehouden en voorzichtig'. De *Rhodesian Herald* wist op 6 november te melden dat de procedure van beroep op het *Judicial Committee van de Privy Council* een der hoekstenen van de Fearless-voorstellen, de voortgang der besprekingen tegen bleef houden. Minister Thomson en de parlementaire onderminister van het *Commonwealth Office*, Foley, hebben zich ook uitvoerig beraden met de

twee leiders der Afrikaanse Nationalisten, Joshua Nkomo en Rev. Ndabaningi Sithole. Zij hebben hun de Fearless-voorstellen en de Britse motieven, om deze ter tafel te brengen, uiteengezet. Zoals te verwachten was bleken deze voorstellen voor Sithole, voorzitter van de door het regime-Smith onwettig verklaarde *Zimbabwe African National Union* (ZANU) totaal onaanvaardbaar. Domine Sithole had van zijn kant minister Thomson als vertegenwoordiger van de Britse Regering gevraagd, zijn oprechtheid te bewijzen in het zoeken van een democratische oplossing door de vrijlating van hem en de andere gedetineerde Afrikaanse leiders te bewerkstelligen, opdat zij zich als vrije mannen voor de bevrijding van hun land konden doen gelden.

De derde verjaardag van de eenzijdige onafhankelijkheidsverklaring op 11 november 1965 werd bij afwezigheid van minister Thomson gevierd met de ingebruikneming van een nieuwe Rhodesische vlag (groen en wit). Het verdwijnen van de *Union Jack* uit Rhodesië verwekte in Groot-Brittannië zelf vrij grote emotie. Twee dagen later gaf premier Wilson bij het jaarlijkse banket in de Guildhall in Londen uiting van zijn vaste wil, 'de mensenrechten te handhaven in deze laatste en moeilijkste hoofdstukken van Brittannië's koloniale geschiedenis.' Op 14 november werden de besprekingen tussen minister Thomson en de heer Smith voortgezet. Twee dagen later werden de beraadslagingen plotseling opgeschort zonder dat een datum voor de hervatting ervan werd vastgesteld. De lezingen die Smith en Thomson gaven omtrent de oorzaken voor het vastlopen van het overleg, verschillen sterk. De premier van de Rhodesische rebellen-regering zag maar één moeilijkheid en wel dezelfde die ook de besprekingen in Gibraltar heeft doen stranden: het recht van de *Privy Council* in Londen om het laatste woord te spreken over alle amendementen in de constitutie van 1965, die voor de belangen der Afrikanen ongunstig zijn. 'Hier blijven zij maar aan vast houden', aldus Smith, 'en zij (de Britten) zouden op deze manier met de andere hand wegnemen wat zij ons in de vorm van onze onafhankelijkheid met één hand geven'. Minister Thomson noemde behalve het hierboven aangeduide punt nog zes andere pun-

ten, die een accoord in de weg stonden. Het eerste is dat het regime-Smith de periode waarop de uitzonderingstoestand telkens kan worden verlengd, tot 6 maanden wenst te verhogen. Ten tweede wil het regime de samenstelling van de wetgevende vergadering, zoals die in de *Fearless*-voorstellen is vervat, wijzigen, voornamelijk door het aantal gekozen Afrikanen in de senaat te verminderen. Ten derde wil het regime een reductie van de waarde van zetels van de categorie B tegenover die van categorie A. Op het ogenblik hebben de B-zetels 25% van de waarde van A-zetels, als het tot een stemming komt. Het regime Smith zou hier 10% van willen maken, wat een duidelijk verlies van mogelijkheden voor de Afrikaanse meerderheid zou betekenen, en waardoor het tot stand komen van een meerderheidsregering aanzienlijk zou worden vertraagd. Ten vierde komt er in de *Fearless*-voorstellen de zogenaamde '*delimitation-formula*' voor. Deze houdt in, dat naarmate het aantal Afrikanen op de A-rol stijgt, de kans voor Afrikanen om zetels van de categorie A te verkrijgen, daarmee evenredig zou moeten stijgen. De aanhangers van Smith willen een absolute grens voor het aantal A-zetels, dat beschikbaar is voor Afrikanen, handhaven, en weigeren dan ook die *delimitation-formula* in een accoord op te nemen. Ten vijfde wil de regering Smith een soort preventieve detentie instellen, terwijl de Britse voorstellen humaner zijn. Het zesde punt heeft betrekking op de behandeling van die Rhodesische ambtenaren en officieren, die om principiële redenen bij de uitroeping van de eenzijdige onafhankelijkheid (UDI) Rhodesië hebben verlaten, om loyaal te blijven aan de Britse kroon. De regering Smith wil hen onder geen voorwaarde weer in hun ambt terug nemen, terwijl de Britse regering op hun recht, hun plaats weer in te nemen, staat. In Rhodesië is de reactie op de hernieuwde mislukking van het overleg van sommige zijde nogal geprikkeld tegenover de regering Smith. De *Rhodesian Constitutional Association* (RCA) noemde het mislukken van de besprekingen te Gibraltar en Salisbury een tragische demonstratie van het nationale belang, dat ondergeschikt wordt gemaakt aan partijbelangen van de regering. In de verklaring van deze *Association* die nog in november met de *Centre Party* ver-

eenigd is en onder die laatste naam zal blijven bestaan, wordt het kernpunt nog eens simpel en scherp naar voren gebracht: 'Is het niet beter ons er op den duur bij neer te leggen, dat er tenslotte

een meerderheid van Afrikanen in het parlement zal zijn? Geen redelijk mens zal dit willen ontkennen'.

Rhodesië: einde van het Gemenebest?

De ingenieuze en subtiele constructies van de *Fearless*-voorstellen verbleekten min of meer toen op de tweede dag van het debat over Rhodesië op de lang uitgestelde topconferentie van het Britse Gemenebest de twee exponenten van werelden apart tegenover elkaar stonden: president Kaunda van Zambia en ministerpresident Wilson van Groot-Brittannië. Beiden hebben zorgvuldige, goed gedocumenteerde en op hun gebied overtuigende redevoeringen gehouden. President Kaunda bezwoer premier Wilson dat er geen andere mogelijkheid was voor Engeland dan troepen naar Rhodesië te zenden. Hij zei o.m.: 'Wij geloven nog altijd dat geweld nu de enige doelmatige methode is om de rebellie snel tot een einde te brengen. Wij doen dit beroep op U niet omdat wij bloedorstig zijn, maar omdat het de enige mogelijkheid is, een bloedbad in zuidelijk Afrika te vermijden. En ik ben bang dat de eerste tekenen daarvan al om ons heen te zien zijn'. Premier Wilson zag juist dit bloedbad in een toepassen van geweld tegen de blanke minderheid in Rhodesië en verwachtte ervan dat dit geweld over zou slaan naar heel zuidelijk Afrika. 'Wij hebben geen troepen aan de grond in Rhodesië, zoals in Kenia, Cyprus en Guyana. Er is geen kust waar wij onze troepen aan land kunnen zetten. Portugal zou vijandig staan tegenover pogingen, troepen door de lucht aan te voeren over Portugees gebied'. De 21 premiers en presidenten uit alle werelddelen waren door deze woorden niet overtuigd. Alleen zes regeringen, waarvan er vier blank zijn, wezen het gebruik van troepen in de Rhodesische kwestie af: Canada, Australië, Nieuw-Zeeland, Maleysië, Malta en Malawi. Nog groter was de meerderheid die kategorisch weigerde van het vroegere, standpunt van een meerderheidsregering als eis aan Rhodesië afstand te doen. Een dergelijke kloof doet ons de woorden van president Kaunda herinneren: 'Is dit het einde van het Gemenebest?'

aeb

Swaziland Alle communistische en communistisch geïnspireerde publikaties zijn door de regering verboden, aldus berichtte de *Official Gazette* op 29 januari in Mbabane. Daaronder vallen de publikaties uit Peking en Moskou, van de Wereldfederatie van Vakverenigingen, van de Wereldvrede Raad, van de Internationale Unie van studenten, van de Afro-Aziatische Internationale Organisatie van Journalisten en van het persbureau Nieuw China.

Zambia Bij de algemene verkiezingen die op 19 december zijn gehouden, heeft de regeringspartij, de *United National Independence Party* (UNIP),

81 van de 105 zetels gewonnen. De voornaamste oppositie-partij, *African National Congress* (ANC), won 23 zetels. Op 21 december werd dr. Kenneth Kaunda beëdigd als president van Zambia. Enkele van Kaunda's ministers, waaronder die van landbouw, Munu Sipalo, zijn door ANC-kandidaten verslagen. De leider van de verboden *United Party*, Mundia, was nu kandidaat voor de ANC en behaalde met een ruime meerderheid de zetel voor Libonda in de provincie Barotse. The *Times of Zambia* schreef in een terugblik op de verkiezingen dat president Kaunda enigszins verrast was over de klaarblijkelijke afwijzing van zijn partij in Barotse en het Zuiden van het land. De grootste schok

werden de resultaten van Barotse genoemd, waar enkele van de bekwaamste leden van president Kaunda's voormalige kabinet zijn verslagen. Over de toekomst van het hoofd van de verboden *United Party*, Nalumino Mundia, zei president Kaunda dat deze welkom zou zijn in het parlement, als hij belofde de vrede te bewaren. De voorzitter van de verkiezingscommissie gaf als zijn indruk dat de verkiezingen eerlijk en op een onpartijdige manier waren verlopen. Op 23 december heeft president Kaunda de vorming van een nieuw, kleiner kabinet aangekondigd. Er zijn nu nog slechts acht ministeries tegen vijftien in het vorige. Wel hebben de provinciale gouverneurs de rang van minister gekregen.

Teneinde het niveau van de *University of Zambia* gelijk te houden aan dat van andere universiteiten in de wereld, zijn 22 onafhankelijke examinatoren in Lusaka aangekomen. Zij zijn afkomstig uit Oost- en West-Afrika, Groot-Brittannië en de Verenigde Staten. In het begin van dit jaar heeft Zambia een eigen persbureau geopend. Directeur is G. Young van het departement van voorlichting in het bureau van de president.

Als gevolg van een met het begin van 1969 van kracht geworden *Trade Licensing Act* hebben tal van Aziaten hun winkels in Lusaka moeten sluiten. De regering heeft een beroep gedaan op de gevestigde zakenlieden die de Zambiaanse nationaliteit hadden, bestaande – en nu gesloten – zaken van Aziaten over te nemen, d.w.z. te kopen. De verwachte wedloop van Afrikaanse gegadigden voor de zaken en ondernemingen van de Aziaten is echter uit gebleven. Zij die geneigd zijn, van deze gelegenheid gebruik te maken om vaste voet te krijgen in een winkel, staan voor lastige problemen: De meeste Aziaten hebben buitensporig hoge huren moeten betalen voor de panden waarin zij hun zaken deden. Winkels die vroeger nog geen £ 60 per maand deden, moeten nu £ 230 opbrengen. Het percentage van de 850 winkels waar deze wet op van toepassing is en dat is gesloten zonder dat zich een nieuwe koper heeft gemeld is ongeveer 70 tot 80. Afrikaanse kopers beginnen zich te beklagen over de slechte organisatie. Om hun inkoop te doen moeten zij nu vaak verder lopen of reizen en duurder betalen dan zij gewend

waren. Ambtenaren hebben sommige Aziaten ervan beschuldigd dat zij goederen aan hun winkels onttrekken om van hun huis uit in het geheim transacties te doen. Om dergelijke uitwegen voor de betrokken Aziaten af te sluiten heeft de politie in sommige gevallen de winkels van de betrokkenen verzegeld. Inmiddels begint de ongerustheid van die winkeliers die geen Zambiaans staatsburger zijn, maar die zich in gebieden bevinden waarvoor automatisch een vergunning zou worden verstrekt, ongerust te maken. Deze vergunningen zijn nl. nog steeds niet af gekomen zodat de betrokkenen nu – juridisch gesproken – illegaal handel drijven. Het stilzwijgen van hoger hand over het antwoord op de vaak al maanden geleden verzonden aanvragen om vergunningen draagt allerm minst tot de rust bij. De voorzitter van de commissie voor ontwikkeling te Chingola, in de Copperbelt, sprak de vrees uit dat de sluiting van vreemde bedrijven er in vele gevallen toe zou kunnen leiden dat de rijke zakenlieden nog rijker worden terwijl de aspirant-winkeliers meestal niet in staat zouden blijken, de sprong naar de middenstand te doen.

In de eerste dagen na de sluiting van de Aziatische winkels waren er Afrikanen die goederen begonnen te hamsteren in de weinige Aziatische winkels die nog open waren. De minister van handel, Chima, noemde dit echter onnodig, daar de staatscoöperaties zoveel Aziatische winkels zouden kopen dat de normale distributie van goederen verzekerd zou zijn. Later, in januari, werd bekend dat de sluiting van de winkels en bedrijven der Aziaten meer dan 6000 Afrikanen werkloos had gemaakt. Deze mededeling was afkomstig van de algemeen secretaris van de *National Union of Commercial and Industrial workers*, Musonda. Deze voorzag 'mogelijke chaos' als de salarissen van deze employé's erop achteruit zouden gaan nadat de betreffende zaken in Afrikaanse handen waren overgegaan. Musonda deed een beroep op alle nieuwe eigenaren, vroegere employé's van de zaken die zij hadden overgenomen, weer aan te stellen.

Zuid-Afrika De speciale politieke commissie van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties sprak zich op 14 november uit ten gunste van veel-

omvattende en verplichte sancties tegen Zuid-Afrika. De betreffende resolutie werd in afwezigheid van Zuid-Afrika met 95 tegen 1 (Portugal) en 15 onthoudingen aangenomen. Op 2 december riep de Algemene Vergadering op tot 'dringende intensivering' van de internationale publiciteitscampagne tegen de apartheid. De Veiligheidsraad werd verzocht veelomvattende en verplichte sancties te treffen tegen Zuid-Afrika. Deze resolutie werd aangenomen met 85 stemmen voor, twee tegen (Portugal en Zuid-Afrika) en veertien onthoudingen (w.o. vs, Groot-Brittannië, Frankrijk, Italië en Nederland, die van mening zijn dat de Zuidafrikaanse situatie geen bedreiging voor de wereldvrede vormt). In de resolutie werden Zuid-Afrika's handelspartners veroordeeld en werd steun beloofd aan de bevrijdingsbewegingen. De resolutie eist dat leden van de bevrijdingsbewegingen, die gearresteerd worden, een behandeling als krijgsgevangenen krijgen. Van Zuid-Afrika wordt geëist, dat zij die ter dood veroordeeld zijn wegens hun verzet tegen de apartheidspolitiek, niet worden terechtgesteld. Op 16 december stelde de Algemene Vergadering (met 96 stemmen voor, twee tegen - Portugal en Zuid-Afrika - en zestien onthoudingen) aan de Veiligheidsraad voor, om 'all effective measures' te nemen tegen Zuid-Afrika's onwettige bestuur over Zuidwest-Afrika. Op 18 december veroordeelde de Algemene Vergadering (met 110 tegen twee stemmen en een onthouding) Zuid-Afrika en Portugal wegens hun voortdurende schending van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden; voor hun uitdagende houding tegenover de Verenigde Naties en de wereldopinie; en wegens 'het martelen en onmenselijke en vernederende behandeling' van politieke gevangenen in Zuid-Afrika voor hun verzet tegen de apartheid. Aan secretaris-generaal Thant werd (met 89 stemmen voor, vier tegen en 25 onthoudingen) gevraagd een voorlichtingsbureau van de Verenigde Naties in Zuid-Afrika te vestigen. Zonder onthoudingen (en alleen Zuid-Afrika tegen) werd met 111 stemmen vóór, een veroordeling uitgesproken van racisme, nationaal-socialisme, apartheid en dergelijke ideologiën, als grove schendingen van de

rechten van de mens, die de vrede en veiligheid in de wereld in gevaar brengen.

De Algemene Vergadering weigerde op 13 december om de resolutie formeel goed te keuren, die door de VN-conferentie voor handel en ontwikkeling in New Delhi in maart was aanvaard en waarbij Zuid-Afrika's lidmaatschap was opgezegd. Omdat 48 landen tegen stemden en 13 zich onthielden, bleken de 56 voorstemmers onvoldoende voor de vereiste twee-derde meerderheid. (Tien dagen eerder had de Economische commissie van de Algemene vergadering een desbetreffende resolutie aangenomen met 49 stemmen voor, 22 tegen, 23 onthoudingen en 32 afwezigen. De Oost-europese landen onthielden zich i.v.m. de pogingen om Oost-Duitsland tot het lidmaatschap van de VN toegelaten te krijgen, zoals de Sovjet-afgevaardigde verklaarde).

Volgens de minister van buitenlandse zaken, dr. H. Muller, hadden Botswana, Lesotho, Swaziland en Malawi met hun tegenstem duidelijk bewezen loyaal te zijn aan het beginsel van orde en grondwettelijk gedrag in de internationale organisaties. In zijn nieuwjaarstoespraak over de radio verklaarde minister-president, B.J. Vorster, dat, hoewel de indruk die Zuid-Afrika in het buitenland maakt verbeterd was, niet de fout gemaakt moest worden 'om de krachten tegen ons te onderschatten'. Hij uitte zijn bezorgdheid over de voortdurende guerrilla activiteiten in Mozambique en Angola en betreurde het feit, dat een 'eervolle en aanvaardbare oplossing voor de Rhodesische kwestie nog niet is gevonden'. De 17e ministersconferentie van het Gemenebest, die van 7 tot 16 januari in Londen werd gehouden bevestigde in het slotcommuniqué opnieuw 'the condemnation expressed at the previous meetings of apartheid... a policy totale abhorrent to world opinion'.

Twaalf Afrikanen (waaronder één vrouw) verschenen op 7 januari voor het hooggerechtshof in Pietermaritzburg op beschuldiging van terrorisme. Zij werden er o.a. van beschuldigd een geschikte plaats gezocht te hebben voor landingen met onderzeeboten. Bovendien werd hen te laste gelegd, dat zij een terroristenopleiding in het buitenland hebben gevolgd en terroristen Zuid-Afrika binnenge-

bracht hebben. (Twee van hen werden ervan beschuldigd terroristen te hebben willen opleiden in Transkei). De zitting werd verdaagd tot 12 februari. Volgens S.L. Muller, minister van politie en binnenlandse zaken, in Kaapstad op 25 januari, hebben de terroristen in Zuidelijk Afrika hun tactiek van open militaire confrontatie gewijzigd in de vorming van ondergrondse cellen voor indoctrinatie. Volgens Muller waren de recente perssuggesties als zouden vele terroristen door de politie-bewaking heen Zuid-Afrika zijn binnengekomen, onjuist. Alleen in afgelegen grensgebieden, zoals de Caprivi-strook kon dit wel gebeuren, maar daar was het de afgelopen maanden redelijk rustig geweest. Volgens Muller heeft de politie de situatie volledig onder controle.

Op 8 januari werd bekend gemaakt dat het aantal (in Pretoria uitgevoerde) executies in 1968 gestegen was tot 119. Op 13 november maakte generaal Cous van de politie bekend dat zeven studenten van het universiteitscollege Fort Hare sinds het begin van de maand werden vastgehouden wegens hun medeplichtigheid aan demonstraties, (zoals een sit-in van ongeveer 300 studenten, die werden geschorst en op 20 na weer werden toegelaten) waarbij tegen de regering gerichte leuzen waren aangebracht.

Op 1 november begon het proces tegen Laurence Gandar (hoofdredacteur), Anthony Fleisher (president-directeur) en Benjamin Pogrud (redacteur) van de *Rand Daily Mail* in het hooggerechtshof van Johannesburg. Zij worden ervan beschuldigd valse berichten over wantoestanden in gevangenis en in juni en juli 1965 gepubliceerd te hebben. Zij verklaarden zich niet schuldig. Het proces dat naar verwacht wordt een half jaar zal duren, werd op 13 december verdaagd tot februari. Op 8 november verklaarde de minister van binnenlandse zaken, L. Muller, op een vergadering van de Nationale Partij dat de regering besloten had een wetsontwerp in te dienen om het lage morele peil van de pers, zoals veroorzaakt door sensatie-journalistiek en sex, te bestrijden. De voorgenen fusie tussen de beide engelstalige nieuwsbladuitgeverijen, Argus Company en South African Associated Newspapers werd geannuleerd wegens het dreigement van de regering met een wettelijk verbod.

De campagne om Kleurlingen te registreren als kiezers eindigde op 21 december. Van de ongeveer 700 000 in aanmerking komende Kleurlingen hebben zich, volgens de *Star* van 21 december, slechts tussen de 300 000 en 350 000 laten registreren, hoewel de opkomst voor Kleurlingen (boven de 21 jaar) verplicht was.

De eerste zitting van de Tswana Territoriale Autoriteit werd op 14 december geopend door de minister van Bantoe Administratie en Ontwikkeling, M.C. Botha, die verklaarde dat de blanke regering nu nog slechts adviserend zal optreden op die gebieden, waar de Tswana verantwoordelijkheid hebben gekregen: zoals autoriteitskwesties en financiën, onderwijs en cultuur, gemeenschapskwesties, openbare werken en rechtspraak.

Op 22 november kon de grootste goudmijn ter wereld, West Driefontein, weer tot productie overgaan (zij het op een kwart van de normale capaciteit) sinds op 26 oktober de schachten waren ondergelopen. (De opening van het parlement op 31 januari wordt behandeld in de volgende verslagperiode 1 februari-1 mei).

Zuidwest-Afrika De Algemene Vergadering van de Verenigde Naties stelde op 16 december aan de Veiligheidsraad voor om 'all effective measures' te nemen tegen Zuid-Afrika's onwettige bestuur over Zuidwest-Afrika. De AV herhaalde zijn veroordeling van Zuid-Afrika wegens diens 'hardnekkige uitdaging' van het VN-gezag en wegens diens politiek en activiteiten, die erop gericht zijn om de nationale eenheid en territoriale integriteit van Namibië te vernietigen. De resolutie werd aangenomen met 96 stemmen voor, twee tegen (Portugal en Zuid-Afrika) en 16 onthoudingen (Australië, België, Botswana, Canada, Denemarken, Finland, Frankrijk, Groot-Brittannië, Italië, Luxemburg, Nederland, Nieuw-Zeeland, Noorwegen, Oostenrijk, vs en IJsland). Krachtens een resolutie van 1 december verzoekt de raad voor Namibië de vrijlating van 31 Zuidwestafrikanen, die wegens terrorisme werden veroordeeld, welk vonnis in Bloemfontein op 25 november werd bevestigd. Volgens het officiële tijdschrift van de Zuidafrikaanse strijdkrachten, *Commando*, opereren terroristen in Zuidwest-Afrika in de Caprivistroom

om een steunpunt te krijgen bij de republiek Zuid-Afrika door vreedzame infiltratie. Daarbij wordt volgens het blad waarschijnlijk gebruik gemaakt van de routes door Botswana, die ook gebruikt worden door Afrikanen, op zoek naar werk. Deze terroristen vestigen zich dan in een strook van tien bij honderd mijl, bekend als Tuli-block, juist binnen Botswana's Limpopogrens met Zuid-Afrika, aldus meldde radio Johannesburg op 2 december. Volgens radio Loesaka op 10 december hadden in de afgelopen weken ongeveer zestig personen toe-

vlucht in Botswana gezocht vanuit de Caprivistreek waar de Zuidafrikaanse politie sinds oktober de jacht op guerrilleros heeft vergroot.

In het slotcommuniqué van de ministersvergadering van het Gemenebest die van 7 tot 16 januari in Londen werd gehouden spreken de premiers zich uit over hun 'serious concern at the continued refusal of South Africa to accept its international obligations in respect of the territory of South West Africa'.

eilanden

Kaapverdische eilanden Op een persconferentie in Stockholm in december zei Amilcar Cabral, secretaris-generaal van de PAIGC, over inlichtingen te beschikken die erop wijzen dat de Portugezen van plan zijn een NATO-basis op de Kaapverdische eilanden te vestigen.

St. Helena De Britse regering heeft ingestemd met een voorstel om de belangrijkste handelsmaatschappij in de kolonie, Solomon's Ltd., over te doen aan de Zuidafrikaanse South Atlantic Trading and Investment Company, Ltd., aldus werd op 27 december bekend gemaakt. Aanleiding tot de besprekingen met de Britse regering (waaraan werd deelgenomen door gouverneur Dermot Murphy, vertegenwoordigers van de Zuidafrikaanse onderneming, ambtenaren van het ministerie van buitenlandse zaken en gemenebestzaken evenals door vier afgevaardigden van de eilandbewoners) waren de demonstraties tegen de voorgenomen transactie. De demonstranten toonden voor de residentie van de gouverneur hun bezorgdheid over het vooruitzicht via de commerciële belangen binnen de werkingssfeer van de apartheid te komen. Het merendeel van de vijfduizend eilandbewoners zijn van gemengd Britse, Afrikaanse, Spaanse, en Portugese afkomst. Volgens de *Guardian* van 9 december moet (voordat de handelsbelangen van het eiland worden verkocht)

een consultatie plaatsvinden van de bewoners, die 'may be less white than the Gibraltarians or the Falklanders. But they are no less British'. Hoewel geen details van de besprekingen in Londen werden bekendgemaakt, wordt aangenomen, dat inderdaad besloten is een referendum te houden.

Mauritius Op terugreis van de Gemenebestconferentie verbleef minister-president Sir Seewosagur Ramgoolam enkele dagen in Parijs, waar hij besprekingen voerde met president de Gaulle en minister-president Couve de Murville, naar verluidt over Frans-Mauritiaanse samenwerking, Franse investeringen op Mauritius, technische en culturele samenwerking en de mogelijkheid voor Frankrijk om emigranten uit Mauritius op te nemen. De Gaulle werd uitgenodigd om zelf te komen zien in welke mate Frankrijk in het hart van Mauritianen van welke oorsprong ook leeft. Sir Seewosagur verklaarde op 24 januari in Parijs dat zijn land het lidmaatschap van de OCAM zou aanvragen, hetgeen volgens hem niet in strijd was met het lidmaatschap van het Gemenebest, aangezien de twee instituties complementair zijn. Op 27 januari kwam Sir Seewosagur in Kinshasa aan, waar de OCAM-topconferentie begon. De behandeling van de aanvraag tot lidmaatschap werd echter van de agenda gehaald om op een later tijdstip te worden behandeld.

het economisch onderwijs aan afrikaanse universiteiten

door H. J. Duller

... Universities in Africa
must have different structures and emphases.
(Busia)

summary

Possible causal relationships between education and economic development have recently been discussed in development literature. The question may conceivably be asked whether any such relationship exists between the teaching of the economics of development and development of the economy; and what economics should accordingly be taught to students in developing countries. Modern economic theory having been evolved in response to the industrial scene of the advanced economies of Europe and the United States, its relevance to the economic realities of the third world is deemed questionable. Hence, a tendency occurs in economics programmes in a number of African universities to eliminate certain, allegedly 'Western', subjects from the curriculum, which have been branded either irrelevant to the African economic situation or unrealistic in view of the African socio-cultural framework.

Substitution of such theory is being advocated by subjects of presumably local import; analysis of economic conditions peculiar to the East or West African situation and replacement of Anglo-American by African textbooks constituting a modest alternative; and stress on agricultural economics or even the development of indigenous African theory being a more ambitious possibility.

onderwijs en economische ontwikkeling

Het vorsen, in dit en het voorgaande ontwikkelingsdecennium, door economen, sociologen en andere vakbeoefenaren naar de oorzaken van economische ontwikkeling – in de verwachting dat wat op dit terrein wordt blootgesteld, door toepassing in ontwikkelingsprogrammering kan worden aangewend ten gunste van de arme landen- heeft o.m. de faktor onderwijs geleverd.

In de springvloed van artikelen over de economische betekenis van het onderwijs vindt een beginnend lezer redding door handreiking van bijv. Denison, die 21% van de groeigrad van de Amerikaanse economie tussen 1929 en 1957 toeschrijft aan onderwijs, dat immers de arbeidsprestaties verhoogt, de technische vooruitgang in de hand werkt, de organisatie verbetert.¹

Nu laat de vraag zich stellen: welk onderwijs? Dat in het Japanse bloemenschikken of de Engelse handelskorrespondentie? Dat in de Griekse letterkunde of het dubbel boekhouden? In het alphabet (aan de ongeletterde bevolking van de derde wereld) of in de akkerbouw (aan die zelfde ondervoede bevolking)?

Economisch onderwijs en economische ontwikkeling

Het stellen van de vraag is in dit geval nog ver verwijderd van haar te beantwoorden. De opmerking ligt voor de hand dat de overdracht van landbouwtechnisch en industrieel-technisch weten

H.J. Duller is wetenschappelijk medewerker aan de Rijksuniversiteit te Leiden voor de economie van niet-westerse volken.

méér te maken zal hebben met economische groei dan menig andere kennis, die zoals de eigentijdse zegswijze het wil, 'ludiek' beoogt te zijn.

In dit artikel is het de bedoeling na te gaan of de economische ontwikkeling gebaat kan zijn met onderwijs in de economische wetenschap en vooral natuurlijk in het onderdeel ontwikkelings-economie, dat de kennis pretendeert te geven van het proces dat, als alles goed gaat, zowel docent als recipiënt straks aan een gemiddelde inkomensstijging van zeg 5% per jaar moet helpen.

Daarbij rijst de vraag in hoeverre de economische theorie die middels leerboek of college de student wordt aangeboden, werkelijk relevant is voor het maatschappelijke verschijnsel waarover het verondersteld wordt licht te laten schijnen. Men kan de vraag dan formuleren als b.v. twijfel aan de 'werkelijkheidswaarde' van de theorie of, zoals ten onzent door Wemelsfelder is gedaan, aan de operationaliteit van de gewonnen kennis.²

Iemand stelde op een conferentie (die in 1964 te Manchester werd gehouden over het probleem hoe ontwikkelingseconomie onderwezen moet worden in ontwikkelingslanden) deze vraag: 'What economist has ever been any use in an underdeveloped country?' Waarop een andere congresganger vroeg: 'What economist was any use in our own country?'³

In het algemeen wordt echter aangenomen dat de economische theorie inderdaad iets te maken heeft met het economische proces en dat een verstandig econoom die bepaalde bevoegdheden bezit over dit proces enige beheersing heeft.⁴ Zodat het probleem herleid kan worden tot de programmakeuze bij het economisch onderwijs: welke economie moet worden onderwezen om de vermoedelijke gunstige invloed op het economisch leven te maximaliseren?

Westerse economie en niet-Westerse ontwikkeling

Nu strekt het hier besproken onderwijs zich uit ver over de grenzen van de Westerse landen waar de economische theorie ontwikkeld is, zodat gezegd kan worden dat men op deze wijze het economische gedrag van volkeren tracht te beïnvloeden, waarvan de levensopvatting en levenswijze weinig gemeen hebben met die van de vlijtige ondernemers, de degelijke ambtenaren en de spaarzame consumenten van de goed geordende bourgeois maatschappij, waarover het in de Westerse theorie toch eigenlijk gaat. Het zijn niet alleen de antropologen die, zich bewust van de diversiteit van culturen, de toepasbaarheid van de Westerse economische theorie elders in de wereld als questieus hebben aangemerkt.

De economen zelf, met name de vertegenwoordigers van de historische school en het z.g. institutionele denken, hebben op dit punt destijds al twijfel uitgesproken.

Negentiende-eeuwse schrijvers als Hamilton en Carey maakten omstandig voorbehoud; List wees erop dat de geldigheid van zijn fasentheorie tot de landen in de gematigde klimaatsgebieden beperkt bleef.⁵

Deze terughoudendheid is in de laatste jaren, naarmate de hulp aan de arme landen vaker wordt besproken en de doeltreffendheid daarvan betwijfeld, bij sommigen nog toegenomen. Bekende economen als Robinson en Balogh lieten zich in deze trant uit.

Een koppig criticus is verder Seers, die zich afvraagt wat b.v. geologen zouden denken van een geologieboek dat alleen de situatie in de woonplaats van de auteur behandelde. Toch gaat Samuelson's veel gebruikte economieboek eigenlijk alleen over de industriële economieën, en zelfs voornamelijk over de Amerikaanse. De lezer wordt daardoor misleid: '(he) becomes accustomed to an economy with the abnormal features indicated above.'⁶ Abnormaal, want het merendeel van de wereldeconomie vertoont die trekken niet; het is, vanuit het standpunt van de industriële landen, onontwikkeld. Samuelson's boek zou eigenlijk moeten heten: 'The economics of the U.S. in the twentieth century'.

Maar hoe is het nu gesteld met de ontwikkelingseconomie, die zich in het bijzonder richt op de problematiek van landen, die nog niet aan industrialisatie toe zijn? Volgens Myint geldt voor deze, als ze zich al losgemaakt heeft van het uitsluitende Westerse groeimodel, een andere beperking: wát er aan niet-Westerse elementen in werd opgenomen, werd overwegend ontleend aan één niet-Westerse economie: t.w. die van India. De acute bevolkingsdruk, de beperkte buitenlandse handel in verhouding tot het nationaal inkomen en het daaruit volgende onvermogen uit eigen bronnen de groei te financieren maken India's casus belangwekkend. Er is veel over het land gepubliceerd. Daardoor is er een hoeveelheid kennis gevormd en de neiging bestaat die nu te extrapoleren. Maar het geval van India staat óók op zichzelf.⁷

Andere arme landen hebben andere economische gegevenheden en een ander institutioneel kader waarbinnen zich de ontwikkeling moet voltrekken. Uit Oost-Afrika b.v. worden geen aanzienlijke arbeidsoverschotten gemeld en evenmin tekort aan landbouwgrond.⁸

Onderwerpen voor het economisch onderwijs

Bij wie het vermoeden eenmaal postvat dat gedeelten van de economische theorie irrelevant zijn voor de ontwikkelingsproblemen, ontstaat allicht de neiging bepaalde onderwerpen in het onderwijs aan studenten in ontwikkelingslanden onaangeroerd te laten. Myrdal dringt er zelfs op aan 'to throw away large structures of meaningless, irrelevant and sometimes blatantly inadequate doctrine and theoretical approaches.'⁹

Als wegwerp-onderwerpen worden door anderen aanbevolen: de oligopolistische prijsvorming, of liefst het hele leerstuk van de onvolledige mededinging, de conjunctuurtheorie, de openbare financiën en onderdelen van de Keynesiaanse economie en zelfs van de post-Keynesiaanse groei-modellen. De argumentatie voor een verwijdering uit het leerprogramma is steeds, dat het betreffende onderdeel de studenten ophoudt, afhoudt van meer relevante problemen of zelfs in hun toekomstige beroepsbeoefening zal schaden. Seers noemt iemand met een gedegen kennis van de economie op zijn minst 'unfitted to understand, let alone solve, the problems of non-industrial societies', en elders zelfs 'particularly dangerous'.¹⁰ Robinson voorspelt 'a great deal of confusion and argument at cross-purposes.'¹¹

Maar de negatieve beslissing van het, al docerend overslaan als daad van kennisoverdracht kan niet iedere docent bevrediging schenken. De onvrede richt zich tegen de algemene theorie, waar-

van de grondveronderstellingen ver verwijderd heten te zijn van wat in ontwikkelingslanden de economische werkelijkheid is.¹² Robinson b.v. klaagt over de geringe speelruimte die de neoklassieke theorie krachtens haar vooringenomenheid met allocatie-mechanismen aan dynamische verschijnselen toelaat.¹³ Balogh schampert over de vaak gebezigde Cobb-Douglas formule, 'which even among the inapplicable static models is the least plausible'.¹⁴ Het nationale inkomen wordt hier immers uitgedrukt als het produkt van arbeid en kapitaal alsmede een residu waarin 'de menselijke faktor', kennis, vaardigheid en organisatietalent verborgen liggen. Wie van oordeel is dat het in de arme landen vooral aan die laatste elementen schort raakt weinig onder de indruk van een formule waarin ze tot restfaktor worden gereduceerd.

Irrelevante economie

Het is niet gemakkelijk in dit stadium van de discussie tot eendrachtigheid, of zelfs maar tot een inventarisatie van opvattingen te geraken. Het eenvoudigst is het nog de critici te verdelen in degenen die bezwaren hebben tegen de economische theorie in engere zin, die b.v. van oordeel zijn dat zij te weinig instrumenten biedt om de economische situatie in de arme landen te analyseren: de daar bestaande 'low-level equilibrium trap' is iets anders dan wat de theorie onder evenwicht verstaat; de verhouding waarin arbeid en kapitaal voorhanden zijn laat zich niet in de gehanteerde productiefuncties vatten; de bijzondere ondeelbaarheden en complementariteiten die in de arme landen worden aangetroffen ontsnappen aan het Westerse economische begrip.

In zekere zin kan de moderne ontwikkelingstheorie worden beschouwd als antwoord op de uitdaging van dit tekort: schaduwprizen worden ingevoerd door de econoom die inziet dat de geldende schaarsteverhoudingen en de marktprijzen te zeer afwijken van het theoretische model; het concept van de vicieuze cirkels werd opgeworpen om de volhardende evenwichtstoestand op een laag niveau te verklaren, de harmonische groeitheorie werd ontwikkeld om ondeelbaarheden het hoofd te bieden en de disharmonische om ze ten nutte te maken.

De luchthartige oplossing van Bauer: dat men om een eenvoudig economisch leven te verklaren met een simpele economie volstaan kan, wordt zoals straks zal blijken ook hier en daar in het onderwijs wel toegepast.¹⁵

Maar in het algemeen kan men toch zeggen dat de moderne ontwikkelingstheorie zich heeft beijverd om zich naar de economische situatie in de arme landen te voegen.

Irreële economie

Een tweede groep van critici heeft zich tegen de economie gekeerd omdat deze te weinig passen zou op de socio-culturele situatie in de niet-Westerse gebieden. Verre van te sparen, te investeren en aan efficiëntie en produktiviteit prioriteit te geven; verre van als homo economicus te handelen, gedragen zich de economische subjecten in de arme landen soms contrair aan de verwachtingen die de theorie daaromtrent stelt. Een theorie die menselijk handelen wil verklaren en op grond waar-

van men dit handelen zou willen beïnvloeden, biedt weinig kans op slagen als zij persoonlijke hoedanigheden van die mens zo weinig in aanmerking neemt.

Ook aan deze bezwaren wordt in de moderne ontwikkelingstheorie tegemoetgekomen: Lewis' nadruk op de 'will to economize'; Rostow's bespiegelingen omtrent 'preconditions'; McClelland's aandacht voor de prestatie-geneigdheid en Hagen's belangstelling voor het ontstaan daarvan in de persoonlijkheidsontwikkeling, zijn voor de hand liggende voorbeelden. Het gaat daarbij om een verbreding van de economische theorie aan haar sociologische basis, om daarmee ook het economische gedrag dat op andere dan op Westerse welzijnsvoorstellingen berust te kunnen verstaan.

Niet alle economen maken zich daarover zoveel zorgen. Marxistische theoretici kunnen in onbekommerd holisme aannemen dat hun socio-economische theorie van alle tijden en voor alle landen is; economen die zich geheel op de toegepaste economie hebben toegelegd, geven te kennen dat de project evaluatie, de input-output analyse en de feasibility studie voor hen voorlopig voldoende zijn. Verder wordt soms opgemerkt dat niet-Westerse volkeren die zich 'oneconomisch' gedragen, daaraan verkeerd doen en het Westerse voorbeeld maar spoedig moeten volgen, waarmee de theorie haar realiteit vanzelf realiseert.

Weer anderen houden vol dat er 'a very wide applicability' bestaat van alle economische theorie, zodat de hele vraagstelling overbodig is.¹⁶

Afrikaans Economisch Onderwijs

Een reeks gesprekken die aan Afrikaanse Universiteiten werd gevoerd leverde omtrent het daar gegeven onderwijs enige gegevens, die in het onderstaande worden weergegeven.¹⁷

LeVine wijst erop dat, als gevolg van wat hij noemt de instabiliteit van de Afrikaanse gemeenschappen, de Europese penetratie vrij diep kon gaan.¹⁸

De verschillen die de Engelse tegenover de Franse koloniale politiek in de thans onafhankelijke landen hebben opgeleverd springen duidelijk in het oog.¹⁹

Dit onderscheid is ook op de universiteiten in deze verschillende gebieden onmiskenbaar: 'The universities of Africa, whether new or old, are rooted in alien cultures'.²⁰ De universiteit te Dakar (Senegal) werd in 1950 gesticht als achttiende Franse universiteit en onderscheidt zich, met hoeveel nadruk er in het jaarboek ook wordt gesproken van de behoeften en de aspiraties der Afrikaanse volkeren, naar wijze van doceren en examineren, noch naar onderwijsprogramma van de Franse instellingen van hoger onderwijs. Het meest opvallende verschilpunt is van bouwkundige aard; de campus van Dakar is fraaier, moderner en doelmatiger dan wat de Franse universiteiten in dit opzicht te bieden hebben. De sociale afstand tussen studenten en docenten is aanzienlijk. Bij het onderwijs worden vrijwel uitsluitend Franse boeken gebruikt. In het economische onderwijs wordt aandacht geschonken aan de physiocratie, een school in het economisch denken die in het midden van de 18e eeuw in Frankrijk tot bloei geraakte. Aan de physiocratische mijmeringen van François Quesnay, lijfarts van Mme de Pompadour, (1694-1774) en de baron Anne Robert Jacques Turgot, Abbé van Brucourt, wordt bij het onderwijs van de Senegalese studenten tijd besteed op

grond van de overweging dat deze personen leefden in een periode waarin de Franse economie nog de meeste overeenkomst vertoonde met de Afrikaanse nu. De physiocratische geschriften handelen over een economie waarin de landbouw overweegt en de dienstensector enigermate ontwikkeld maar de industrie nog onbetekenend is. De waarneming die deze, voor het sociale en economische gebeuren bij uitstek ontvankelijk veronderstelde tijdgenoten hebben gedaan zullen, naar wordt aangenomen, het inzicht in de problematiek van het huidige Afrika verdiepen.²¹

De beide universiteiten in Kongo en die in Liberia werden niet in het onderzoek betrokken maar op gezag van Busia kan worden gemeld dat de eerstgenoemde het Belgische voorbeeld trouw bleef en de laatste het Amerikaanse, zodat daar 'freshmen' en 'sophomores' aan een 'broad foundation of general education' worden blootgesteld.²² De bezochte instellingen van hoger onderwijs bevonden zich overigens vrijwel alle in voormalige Engelse gebieden; de inrichting van de studie droeg daarvan de duidelijke sporen: studieduur en verleende graad (B.A., B.A.hon.) volgden overwegend het Britse patroon, zodat hieromtrent geen nadere uiteenzetting zal worden gegeven.

Onderwijs in onderschikking

Een in 1945 ingestelde Commission on Higher Education in the Colonies heeft voor de toenmalige Engelse koloniën aanbevolen dat er voldoende universiteiten zouden worden gesticht om de potentiële intellectuele reserve in elke streek te kunnen aanspreken. Deze instellingen zouden autonoom moeten zijn, 'like those in Britain' en ook organisatorisch en educatief worden ingericht volgens het Britse voorbeeld. Voorts werd de jonge universiteiten aanbevolen zich in onderschikking te begeven jegens London University, zodat b.v. examenvragen werden gemaakt en de antwoorden gecorrigeerd in Londen.

Universiteiten in Ghana, Nigeria, Uganda en Rhodesia hebben deze aanbeveling opgevolgd. Fourah Bay College te Sierra Leone heeft zijn oude contacten met de University of Durham gehandhaafd en is dus verantwoording verschuldigd aan laatstgenoemde.

Een andere vorm van onderschikking, in de hand gewerkt door het Anglo-Amerikaanse stelsel van Colleges als onderdelen van een universiteit, is vervolgens tot stand gekomen binnen de Afrikaanse landen, waarin een instelling van hoger onderwijs die jonger was en een geringere wetenschappelijke status genoot de supervisie aanvaardde van een andere, meer eerbiedwaardige: zo is Cape Coast University in Ghana onderworpen aan Legon dat ook op de examens toeziet. De instellingen te Kampala, Dar-es-Salaam en Nairobi zijn verenigd in de University of East Africa en kunnen daarvan direktieven tegemoetzien. Het is waarschijnlijk dat de eerdergenoemde commissie de Engelse onderschikkingen heeft aanbevolen om b.v. door middel van het toezicht op examens het peil van het onderwijs te handhaven en mogelijk nepotisme te vermijden. Van de verschillende Colleges van de University of East-Africa is het eerder de bedoeling dat zij tot een zekere arbeidsverdeling geraken en duplicatie van b.v. instituten tegengaan. Beide vormen van onderschikking zijn echter niet bijzonder duurzaam gebleken: de genoemde Universiteiten hebben

zich of al losgemaakt uit hun bindingen met de Britse instelling, of zijn daarmee druk doende. In Fourah Bay College valt tegenzin te beluisteren in de bemoeiingen van Durham; in Cape Coast in die van Legon; in Kampala, Nairobi en Dar-es-Salaam werken de krachten al evenmin centripetaal.

De Wetenschappelijke staf

De bezoeker aan sommige Afrikaanse universiteiten wordt getroffen door de elitesfeer die daar gecultiveerd wordt. Een enkele campus is ook in landschappelijk opzicht zo doeltreffend geïsoleerd dat men zich er gemakkelijk langere tijd kan ophouden zonder méér van Afrika te merken dan dat de zon wat warmer schijnt en er zich donker gekleurde personen in de bibliotheek bevinden. Er zijn dan ook Amerikaanse en Europese stafleden aan deze universiteiten verbonden, wier levenswijs en wetenschappelijke overtuiging van hun verblijf in tropische streken bijna niet geleden hebben. Aan research wordt soms betrekkelijk weinig gedaan, als onder weinig mag worden verstaan dat een aantal van de in West-Afrika bezochte universiteiten géén, of slechts zeer bescheiden, economische onderzoeksprojecten in uitvoering hadden. Afgezien van gebrek aan eigen fondsen waardoor de vervulling van elk researchprogramma afhankelijk wordt van buitenlandse goedertierenheid, weerspiegelt deze situatie het tekort aan permanente staf. Immers het merendeel van de stafleden van de Afrikaanse universiteiten is nog niet-Afrikaans.

De jongere, recent aangestelde docenten genieten soms verlof van universiteiten in Europa en Amerika; zij zien hun werkzaamheid in Afrika mede als een interessante toeristische ervaring en hebben niet steeds lust onderzoeksplannen te gaan opstellen die pas na hun vertrek aan uitvoering toe zijn. De oudere Europeanen en de Aziaten die aan de Afrikaanse universiteiten verbonden zijn verkeren evenmin steeds in een positie die tot rusteloze wetenschappelijk arbeid aanzet. De Afrikanen hebben het begrijpelijke oogmerk de staven zo spoedig mogelijk te Afrikaniseren; met enige overdrijving kan men zeggen dat naarmate een dergelijk staflid zich meer inspant om door gedegen onderwijs en de gelegenheid tot research ervaring de studenten tot volwaardige wetenschapsbeoefenaren te vormen, hij daarmee het ogenblik van zijn ontslag zoveel te eerder naderbij brengt. Vooral voor Aziatische medewerkers die het aan alternatief emplooi in eigen land soms ontbreekt, betekent de Afrikanisatie een bedreiging.

Aan de andere kant vertonen Afrikaanse stafleden die vaak spoedig na hun afstuderen werden aangesteld, grote belangstelling voor beurzen en toelagen die in staat stellen zich in Europa of Amerika verder te bekwamen en wellicht de doctorsgraad te behalen. Intussen wordt hun post aan de eigen universiteit waargenomen door jonge Amerikanen of Europeanen, waaronder weinig Nederlanders omdat de Nederlandse Regering, in afwijking van andere, in deze vorm van kennisoverdracht in arme landen klaarblijkelijk geen ontwikkelingshulp ziet en derhalve financiering veelal weigert. (Docenten van andere nationaliteit genieten een z.g. 'topping-up': een door hun eigen land verstrekte toeslag op het (lage) lokale salaris waardoor aanvaarding van een post aan een Afrikaanse universiteit aantrekkelijker wordt.)

Indien nu jonge buitenlanders kunnen worden aangeworven en deze hebben eventueel in hun

eigen land fondsen verkregen voor research, dan ligt het voor de hand dat het onderzoek zich vooral zal richten op de bevrediging van hun eigen wetenschappelijke belangstelling, of die van de financierende instelling. Zo hoort men met regelmaat de klacht dat de ingestelde onderzoeken zo weinig dienstbaar zijn aan het Afrikaans belang en dat het verband met de ontwikkeling moeilijk is te vinden. De oplossing daarvoor lijken de overheden in landen als Kenya en Tanzania gevonden te hebben: daar worden de economische onderzoeksafdelingen van de universiteit regelmatig met opdrachten belast die uit beleidsproblemen zijn voortgekomen.

Een aangename, zij het speculatieve overweging is tenslotte dat, als de Afrikaanse universiteiten eenmaal volledig zijn geafrikaniseerd, als een eigen wetenschappelijke staf het wetenschappelijke werk zal voortzetten, het probleem van het Westerse ethocentrisme op de achtergrond geraakt. Dan zullen Afrikaanse economen de Afrikaanse economieën bestuderen, zoals het volgens Seers behoort: 'economics is the study of economies'.²³

De studenten

De staf van een Afrikaanse universiteit, hoe dan ook samengesteld en gestemd, ziet zich geplaatst tegenover studenten die sterker nog dan zij verschillen van het Europese model. Busia, die zowel in Europa als in Afrika gedoceerd heeft vindt dat de gemiddelde Afrikaanse student bij het middelbare onderwijs onvoldoende wordt voorbereid op zijn universitaire studie. De universiteit mag in een dergelijk geval weinig algemene vorming veronderstellen; men moet voorzichtig zijn met het terstond losbreken in vakspecialismen. Docenten in de economische faculteit kunnen evenmin de diffuse achtergrondkennis van economische aangelegenheden veronderstellen, waarover de aan 'media' blootgestelde Europese student desnoods zijn ondanks veelal beschikt. Toch trekt de studie in de economie relatief veel studenten aan. Dit wordt wel verklaard door de 'high prestige value' die het vak geniet, maar ook de plaatsingskans die de economische graad biedt zal aan deze keus niet vreemd zijn.²⁴

De Afrikanisatie van overheidsorganen biedt aan economen werkgelegenheid; handel en industrie daarentegen weinig, niet alleen omdat de activiteiten in deze sfeer beperkt zijn maar ook omdat, als er voorafgaand aan grote industriële investeringen, of bij de begeleiding daarvan economische vakarbeid verricht moet worden, de buitenlandse deskundigen daarvoor vaak vanwege de betreffende onderneming of de financierende organisatie naar het ontwikkelingsland gezonden worden. De plaats is derhalve al vervuld op het ogenblik dat zij ontstaan is. Intussen is de Afrikanisatie bijna voltooid en slinkt de arbeidsmarkt die daarmee verband hield. Het onderwijs en de buitenlandse dienst dienen zich aan als tweede keus en naarmate de industrialisatie voortschrijdt ontstaat er ook werkgelegenheid in de ondernemingen. Deze laatste vragen vooral om vaardigheden waarvan het nut onmiddellijk duidelijk is. Van het dubbel boekhouden is dit b.v. duidelijker dan van de periodeanalyse en hier en daar heeft men voor het eerstgenoemde vak dan ook meer plaats ingeruimd.

Eigen taakvervulling

Uit de hier genoemde eigenaardigheden van het Afrikaanse hoger onderwijs kan al de wenselijkheid worden afgeleid dit onderwijs op andere wijze in te richten dan in de Europese landen gebruikelijk is. De noodzaak daartoe wordt nog duidelijker wanneer de 'extra-mural' activiteit in aanmerking wordt genomen. Overeenkomstig de aanbevelingen van de eerder genoemde Commission on Higher Education hebben de universiteiten daartoe bijzondere instellingen gesticht waar onderricht gegeven wordt aan onderwijzers, vakverenigingsleiders en ambtenaren. Velen zijn in de Afrikaanse landen geplaatst op posten waartoe zij intellectueel onvoldoende zijn toegerust. Door deze vorm van onderwijs ter hand te nemen kan de Afrikaanse universiteit bovendien de elitepositie waarin zij in de algemene situatie van ongeletterdheid verkeert, enigszins doorbreken. Ook hier speelt de economie een rol van enige betekenis en wederom vragen de docenten zich af welke economie zij op welke wijze moeten geven.

Afstemming op de eigen problematiek lijkt zowel bij de bijzondere als de gewone cursussen aangewezen, maar is in zekere zin niet minder kortzichtig dan het ongeremd doceren van Westerse economische theorie: in beide gevallen beperkt men het programma arbitrair tot (geografisch) bepaalde onderdelen. En afgezien nog van de vraag die in het begin van dit artikel werd aangesneden of er wel een Afrikaanse economie bestaat resp. kan worden ontwikkeld, is verzet – ook van Afrikaanse zijde – denkbaar tegen een dergelijk programma, dat immers de concurrentiepositie van afgestudeerden op de internationale markt afbreuk doet.

'The employment prospect of economists depend upon their rating by the standards evolved by the western economics'.²⁵

Zelfs als bekend zou zijn hoe men een jong econoom moet opleiden om hem maximale kundigheid mee te geven voor de ontwikkeling van zijn land, dan nog miste deze opleiding doel als de arbituriënt juist omdat hij haar genoten had niet plaatsbaar bleek. Tenslotte ware deze benadering kortzichtig omdat zij de toekomst verwaarloost.

De bijzondere ontwikkelingseconomie voor bepaalde gebieden van de wereld wordt gevoed uit de algemene theorie. Laat men de algemene scholing van de nieuwe generatie van economen achterwege dan valt niet in te zien hoe daaruit de enkelingen moeten voortkomen die aan de uitbouw van die theorie zullen werken. Beschouwt men de huidige ontwikkelingstheorie dan valt op hoezeer die een voortzetting is van de algemene economie.

De eerder genoemde discussie rond de harmonische versus disharmonische ontwikkeling (meer bekend onder de aanduiding 'balanced' en 'unbalanced' development) is ondenkbaar zonder aan de algemene theorie ontleende begrippen als complementariteit, ondeelbaarheid en elasticiteit. Hetzelfde geldt voor Hirschman's 'linkage' theorie en het economische begrip van de 'external economies' uit de statische analyse. Een goed begrip van die discussies is zonder economische kennis niet te vormen.

Reeds wordt de klacht vernomen dat studenten met wiskundige begaafdheid zodanig geobsedeerd

geraken door mathematische problemen dat zij voorbij gaan aan de economische problematiek die daaraan primordiaal is. Er is zelfs iets voor te zeggen de economie uitvoerig te onderwijzen om daarmee het economisch bewustzijn aan te kweken waarin de Afrikanen niet steeds excelleren: de voortdurende confrontatie met kostenoverwegingen, alternatieven en opbrengstbepalingen zal allicht een zekere 'propensity to economize' bevorderen die door Lewis reeds tot ontwikkelingsvoorwaarde werd verheven.

Huidige programma's

Maar behalve de afweging van deze wenselijkheden van het economisch onderwijs in Afrikaanse ontwikkelingslanden, lijkt het nuttig de feitelijkheden eens te raadplegen: hoe gaat men op dit ogenblik in Afrika te werk? Ook als men in aanmerking neemt dat de programma's soms slechts een afspiegeling vormen van de staf die men in een bepaald cursusjaar heeft kunnen aantrekken, zodat sommige onderdelen van de economie jaren achtereen niet in het curriculum paraïseren, geven de bestaande opleidingen toch enige indicatie van wat men thans in Afrika voor nuttig houdt. In het algemeen blijkt dan dat dezelfde vakken worden gedoceerd als in de Westerse landen, waarbij de Afrikaanse relevantie voornamelijk in de literatuurlijsten wordt gezocht. Een typische boekenlijst omvat de gebruikelijke werken als die van Samuelson, Hicks, en Cairncross voor de inleiding in de economie, maar daar wordt veelal aan toegevoegd een inleidend boek over ontwikkelingseconomie als dat van Bhagwati²⁶. Aan het Makerere College te Kampala gebruikt men bovendien de gestencilde uitgave van 'An introduction to East-African economics' van de hand van een Engels econoom die daar doceert, t.w. Livingstone.²⁷ Intussen is het werk in druk verschenen en aan de economische faculteiten elders is men voornemens het op de literatuurlijsten te plaatsen.

Er is enige enthousiasme over het ter beschikking komen van een 'eigen' boek, hoewel die eigenheid maar betrekkelijk is. Het gaat hier om een uiteenzetting van de economische theorie op het niveau van een eenvoudige inleiding. De aanduiding 'East-Africa' in de titel wordt o.m. gerechtvaardigd doordat de voorbeelden die de redenering schragen steeds aan Oost-Afrikaanse landen zijn ontleend. De arbeidsverdeling wordt niet toegelicht aan de hand van de speldenfabriek van Adam Smith waarop het Westerse economieboek al generaties lang teruggrijpt, maar van de schoenfabriek in Kenya, wat de economische werkelijkheid ongetwijfeld naderbij brengt – een voordeel dat in dit geval zelfs geldt voor Europese studenten, die meer te maken hebben met schoenen dan met spelden. Elders in dit boek wordt overigens ernstig geprobeerd Oost-Afrikaanse problemen met het economisch instrumentarium te ontleden en deze inleiding is zeker een stap vooruit bij de gebruikelijke Samuelson-Hicks-Cairncross receptuur. Toch kan men zich voorstellen dat sommigen deze laatste als inleiding in de algemene theorie gunstiger beoordelen – met name waar het Samuelson betreft. In elk geval zal niemand willen beweren dat hier nu een eigen, Oost-Afrikaanse, economie geschreven is; de bedoeling heeft slechts voorgezeten de stof voor Afrikanen wat toegankelijker te maken.²⁸

De tekst waarom op de conferentie te Manchester werd gevraagd, 'a text covering what is and

will be for several years, the typical case in economics, the unindustrialized economy' is hiermee niet geschreven.²⁹

In dit gebrek tracht men te voorzien door de studenten van overheidsinstanties verkregen rapporten te verschaffen; behalve de lokale overheden worden daartoe instellingen als de Economic Commission for Africa benaderd.

Het studierooster vermeldt dan colleges of werkgroepen waar deze gegevens ter sprake worden gebracht. Daar worden b.v. behandeld: 'Composition and character of East-African industrial output'; 'Location of industry of East-Africa'; 'The African labour market'. Tenslotte wordt de uitgereikte syllabus veelal op Afrikaanse problemen afgestemd.

Voor een vak als de economische geschiedenis wordt, naast de bekende Engelse en Amerikaanse werken, het boek van Allen over Japan en dat van Dobb over de Sovjet-Unie voorgeschreven. Verder is thans ter perse een 'Economic history of Africa' van Ghai en Brett, dat ongetwijfeld spoedig de literatuurlijsten zal sieren. Voor het onderwijs in de ontwikkelingseconomie vervalt het bezwaar dat over problemen wordt gesproken buiten de belangstellings- of toepassingsfeer van de studenten.³⁰ Maximale toespitsing op de Afrikaanse problematiek wordt verkregen door de studenten Afrikaanse ontwikkelingsplannen voor te leggen.

Voor de geldtheorie en de leer van de openbare financiën worden weer overwegend Westerse werken gebruikt, al zijn er laatstelijk publicaties verschenen die de bijzondere ontwikkelingsproblematiek behandelen, zoals het boek van Ghai 'Taxation for development'.³¹

Ook voor de studie van de internationale betrekkingen staan publicaties ten dienste die, zo al niet de bijzondere positie van de Afrikaanse landen, dan toch die van de derde wereld in het algemeen behandelen.

Voor industriële economie, macro-economie en kwantitatieve economie vermelden de lijsten weer de vertrouwde Anglo-Amerikaanse boeken, maar het valt ook moeilijk in te zien hoe dit anders kan. In verband hiermee is het, zoals gezegd, opmerkelijk dat aan de wiskunde en de statistiek een bijzonder ruime plaats wordt toebedeeld in de onderwijsprogramma's voor economen. De ook in dit opzicht weinig volkomen middelbare opleiding maakt het nodig de aankomende studenten in ruime mate aan de wiskunde bloot te stellen, wil men in een later stadium met enige kans op geslaagde kennisoverdracht tot de econometrie doen ingaan. Ondanks de gebrekkige vooropleiding, of mogelijk dank zij de uitvoerige wiskundige scholing in het eerste jaar, of misschien ook op grond van een cultureel bepaalde voorkeur, werpt de Afrikaanse economie-student zich met kracht op de mathematiek. Een enkel maal is, zoals al werd gemeld, aan de kwantitatieve methodieken zoveel aandacht geschonken dat er voor de economie nauwelijks meer tijd overbleef. De vector en de matrix theorie, de lineaire programmering, de simplex methode en de modellenbouw eisten dan van de student een zo grote inspanning dat het overige studieprogramma erbij inschoot. Aan het Makerere College te Kampala is men het keerpunt gepasseerd en werd het wiskundige onderwijs onlangs ingekrompen.

Wat de onderwijsmethode aangaat, geldt, dat er, naast de hoorcolleges, waarde wordt gehecht aan de z.g. 'tutorials', in feite werkcolleges voor kleine groepen van omstreeks tien studenten. Excursies

worden zelden ondernomen; de studenten doen vrijwel geen zelfstandig onderzoek. Het schrijven van opstellen wordt aangemoedigd en ook de examens worden schriftelijk afgenomen.

Oordelen over huidige programma's

Onder de wetenschappelijke staf van deze universiteiten bestaat verschil van opvatting over de doelmatigheid van deze studieprogramma's.

Wel is men het erover eens dat de economie anders en in andere vorm aan de Afrikaanse studenten moet worden onderwezen.

Op zijn minst zou men bepaalde gedeelten van de economische theorieën willen laten vallen. Over welke gedeelten dat zouden moeten zijn, bestaat al minder consensus. De theorie van de onvolledige mededinging uit de 30er jaren wordt door menigeen warm voor schrappen aanbevolen. Maar anderen betogen dat juist deze kennis het inzicht geeft in de gecompliceerde marktsituatie die men in Afrikaanse landen aantreft en waarbij grote prijsverschillen op deelmarkten worden aangetroffen.³² Het Harrod-Domar model werd destijds te Manchester genoemd als een verwerpelijke benadering van de economische ontwikkeling van arme landen. De aanwending van dit model op belastingproblemen door Chelliah wordt anderzijds buitengewoon verhelderend bevonden.³³ Oost-Europese stafleden vertonen de neiging de Marxistische economie als bij uitstek de geëigende te beschouwen. 'Such countries are not wholly unlike what the economies of Western Europe were in the middle of the nineteenth century'.³⁴

Voorts wordt opgemerkt dat de verbinding van het sociale met het economische hier juist de omvattendheid verschaft die de 'burgerlijke' theorie ontbeert. Anderzijds wordt de Marxistische economie daarentegen afgedaan als 'based largely on the industrial society... unrelated to the problems of the pre-industrial society' en het Marxistische schema van sociale verandering als simplistisch aangemerkt.³⁵

Wordt door sommigen de wiskundige economie als de meest doelmatige benadering van de ontwikkelingsproblemen gezien, anderen achten verfijnde methodieken niet toepasbaar in de Afrikaanse landen en wijzen erop dat kwantitatieve gegevens, indien al voorhanden, weinig betrouwbaar zijn.

Minder onenigheid bestaat er over de plaats die de landbouweconomie zal moeten toevallen in een voor de Afrikaanse landen passende leergang. Weliswaar is menig econoom geneigd de aandrijvende kracht voor economische ontwikkeling eerder te zoeken in de industrie dan in de landbouw, maar vooralsnog is de Afrikaanse economie overwegend een landbouweconomie, staat de landbouw de Afrikaanse student nader dan de industriële onderneming (al rekent hij zich dit zelf niet steeds tot voorrecht), zodat Walker al in 1959 kon bepleiten dat de economie voor de ontwikkelingslanden zich vooral met het boerenbedrijf zou moeten bezighouden, in plaats van de discussie voort te zetten over 'the behaviour of the English one-man business'.³⁶

In feite is de laatste jaren de landbouweconomie b.v. aan het Makerere College verheven van een bijvak van 20 uur per jaar tot een hoofdvak waaraan 50 uur college wordt besteed en waarvoor

een schriftelijk werkstuk wordt geëist. Dergelijke aspiraties bestaan ook aan andere universiteiten, al is het de vraag of men over de bevoegde docenten kan beschikken.

Daarnaast worden vaak losse onderwerpen genoemd die men graag behandeld zou zien: inflatie; investeringscriteria; theorie omtrent de minimale (i.p.v. de optimale) omvang van de onderneming; de contraire aanbodscurve en de 'vent-for-surplus' theorie van de internationale handel.

Wie de bestaande programma's overziet en beluistert wat bij docenten en studenten aan voorkeur leeft kan, bij alle divergenties van leergangen en de evaluatie daarvan, toch wel een indicatie geven welk economisch onderwijs het nagestreefde doel vermoedelijk het beste doet benaderen. Dit doel is, in de benarde economische situatie waarin de beschouwde landen nu eenmaal verkeren: economen op te leiden die zich zo goed en spoedig mogelijk dienstbaar kunnen maken aan de economische ontwikkeling. Daartoe moeten zij in elk geval beschikken over een aantal technische vaardigheden. Zonder te vervallen in een, klaarblijkelijk gevreesde, mathematisch-statistische l'art pour l'art, moeten toch tenminste de bekwaamheden worden bijgebracht die voor de verwerking en beoordeling van voorhanden kwantitatieve gegevens onmisbaar zijn. Om die techniek niet los te maken uit de gedachtengang waaruit zij is voortgekomen, moet natuurlijk de economische theorie worden onderwezen, maar toch vooral de ontwikkelingstheorie, die zich het best voegt naar de Afrikaanse situatie, eerder de belangstelling van de studenten wekt en bovendien wat minder getroffen wordt door de tegenwerping van ethnocentrisme. Deze laatste eigenschap kan nog worden expliciet gemaakt door de economische theorie, waar mogelijk, aan Afrikaanse sociologische gegevens te toetsen en de voorlopige, interdisciplinaire uitkomsten van de nieuwere theorie aan de studenten voor te leggen.

Voor uitvoerige bespiegeling lijken tijd en middelen op dit ogenblik te beperkt: er is alle aanleiding het onderwijs vooral te richten op de concrete problemen van de landbouw, de industrialisatie en de economische planning, waartoe het materiaal aan de documentatie van Afrikaanse overheids- en planbureaus kan worden ontleend.

Uit het vorenstaande overzicht blijkt wel dat er nog geenszins overeenstemming bestaat over het onderwijsprogramma dat het best geschikt is om de jonge Afrikaanse economen voor hun taak gereed te maken. Pragmatisch ingestelden zijn weliswaar geneigd van die taakvervulling uit te gaan en de studenten de kennis te verschaffen die zij in hun vermoedelijke maatschappelijke posities kunnen gebruiken. Maar het ideaal van de homo universalis is niet prijsgegeven.

Het wordt met bescheidenheid beleden door degenen die eraan herinneren dat de universiteit toch in de eerste plaats 'critisch moet leren denken'.

Maar een enkeling spreekt met nadruk van de 'broad courses of study' die de Afrikaanse jeugd zouden moeten vormen.³⁷

Op de aangekondigde, nieuwe conferentie over het economisch onderwijs, waar de leerstof weer eens zal worden afgestoft en die voorjaar 1969 in Nairobi wordt gehouden, heeft men in elk geval geen gebrek aan stof om over te praten.

noten

¹ E.F. Denison, *The sources of Economic growth in the United States and the alternatives before us*; N.Y. '62.

² J. Wemelsfelder; *Onaardige economie*; Amsterdam '64.

³ K. Martin and J. Knapp (ed.), *The teaching of development economics*; London '67 p. 159.

⁴ Dan is nog twijfel mogelijk of men daartoe in de eerste plaats econoom moet zijn, ofwel alleen verstandig. Op de genoemde conferentie zei iemand staande te willen houden, dat verstandige mensen 'although they may be suffering from the handicap of having had a traditional education in economics, are nevertheless able to give good advice in developing countries'. Martin and Knapp: a.w. p. 183.

⁵ Zie L. H. Haney, *History of economic thought*; N.Y. '49 p. 415:

'The countries of the torrid zone, ... had not the gifts which fitted them ever to become manufacturing nations. Nature had failed to bestow upon the people of the tropics the requisite energy'.

⁶ D. Seers, *The limitations of the special case*; in: Martin and Knapp, a.w. p. 14.

⁷ H. Myint, *Economic theory and the underdeveloped countries*; in: Martin and Knapp, a.w. p. 48.

⁸ D. Walker, *Economics in East Africa*, *Makerere Journal* no. 2, '59 p. 22.

⁹ G. Myrdal, *Economic theory and the underdeveloped Regions*; London, '57, p. 101.

¹⁰ D. Seers, a.w. p. 5 (noot) en p. 10.

¹¹ J. Robinson, *Exercises in economic analysis*; London '59, p. xvii.

¹² Zoals kan blijken uit het volgende citaat: 'Models often rest on basic, but probably unstated, assumptions like a closed economy, perfect competition, constant tastes, constant income distribution and mobile factors of production, assumptions which are quite artificial even for industrial societies'. D. Seers: a.w. p. 22.

¹³ J. Robinson, *The State of knowledge; opening remarks*; in: Martin and Knapp, p. 149.

¹⁴ T. Balogh; *The economics of educational planning: sense and nonsense*; in: Martin and Knapp: a.w. p. 85.

¹⁵ P.T. Bauer, *Economics as a form of technical assistance*; *Manchester School*, May '67.

Zie ook van dezelfde schrijver: *The study of underdeveloped economies*; in: *Economica* Nov. '63.

¹⁶ P.T. Bauer, *Economic analysis and policy in underdeveloped countries*; London '59, p. 15.

¹⁷ De gesprekken werden gevoerd met stafleden en studenten van universitaire instellingen te Dakar (Senegal); Freetown (Sierra Leone); Accra en Cape Coast (Ghana); Kampala (Uganda); Nairobi (Kenya); Dar-es-Salaam (Tanzania) en Addis Abeba (Ethiopië).

¹⁸ R.A. LeVine, *Dreams and deeds; Achievement motivations in Nigeria*, Chicago '66, p. 3.

¹⁹ Zie hiervoor ook: G. Hunter, *The New Societies in tropical Africa*, London '62.

²⁰ K.A. Busia, *Purposeful education for Africa*; The Hague '68.

²¹ De gedachtengang wordt ook elders gevolgd. Het historisch-economisch overzicht van Brenner is vanuit een dergelijk gezichtspunt geschreven en de eerder aangehaalde opvatting van Bauer, dat bij de bestudering van eenvoudige economieën met een eenvoudige economie kan worden volstaan, komt op hetzelfde neer. Sedert de gesprekken te Dakar werden gevoerd, waarvan de hier gegeven schets het resultaat is, heeft president Senghor, (naar de *Christian Science Monitor* van 10 augustus 1968 meldt) een werkgroep ingesteld die, onder leiding van de minister van onderwijs Assane Seck, de Universiteit moet hervormen. De Universiteit van Dakar werd een symbool genoemd van het Franse koloniale verleden. Doel van de aktie is ook de Franse invloed te keren. Opmerkelijk is overigens dat Frankrijk gevraagd zal worden de Senegalese graden niet meer te erkennen. Daarmee hoopt men de 'brain drain' van het Senegalese intellect tegen te gaan.

S. Brenner, *Theories of economic development and growth*, London '66.

²² K.A. Busia, a.w. p. 82.

²³ D. Seers, a.w. p. 27.

²⁴ P. Streeten, *The use and abuse of models in development planning*; in: Martin and Knapp a.w., p. 65.

²⁵ P. Streeten, a.w. p. 66.

²⁶ P.A. Samuelson, *Economics*; London '61.

J.R. Hicks, *The social Framework*, Oxford'60.

A. Cairncross, *An introduction to Economics*, London '59.

J. Bhagwati, *The economics of underdeveloped countries*, London' 66

²⁷ J. Livingstone and H.W. Ord, *An introduction to East African Economics*, London '68.

²⁸ Een publikatie van dezelfde schrijver over West-Afrika is in voorbereiding.

²⁹ D. Seers in: Martin and Knapp; a.w. p. 25.

³⁰ Of het zou moeten zijn dat de eerder geciteerde Myint gelijk heeft en de verhandelingen in wezen allemaal over India gaan.

³¹ D. Ghai, *Taxation for development*, Nairobi '67.

³² Mondelinge mededeling van Mr. Dixon-Fyle, hoofd van de onderzoeksafdeling van de Bank van Sierra Leone.

Zie verder M.R. Solomon: The structure of the market in underdeveloped countries; *Quarterly Journal of Economics*, August, '48.

³³ Mondelinge mededeling van Mr. Kyesimira van Makerere College. Bedoeld wordt: R. Chellish: 'Fiscal policy in underdeveloped countries', London '60.

³⁴ D. Seers in Martin and Knapp, a.w. p. 18.

³⁵ Opmerking van P. Streeten, aangehaald door D. Seers in Martin and Knapp; a.w. p. 18.

³⁶ D. Walker, a.w. p. 23.

³⁷ Busia, a.w. p. 86.

the party supreme

H. U. E. Thoden van Velzen and J. J. Sterkenburg

1 Introduction

During the July session of the Tanzanian National Assembly in 1968 a motion was passed criticizing the Government's decision to award gratuities to Ministers, Regional and Area Commissioners. It has been suggested¹ that this success strengthened the position of the Parliament vis-à-vis the Government and the Party. However, since then the situation in the national arena has changed considerably. While some of the Members of Parliament (M.P.) have continued to express displeasure on the subject of Zanzibar and the relation between Party and Parliament, the Government and the Party have started a counter-offensive. On a national level this took place in the National Assembly and at the meeting of the National Executive Committee² of Tanu. This chief executive organ of the Party expelled seven M.P.'s, a detainee (Mr. Anangisyé) and 'a discredited person in self-imposed exile' (Mr. Kambona, qualification of 'The Nationalist'). But also on a regional level – in West Lake – the Party made its power felt. It was to this region that the Party sent a commission of enquiry to probe into the political discord between the Regional Commissioner (R.C.) and two M.P.'s.

We will first direct our attention to the national scene.

2 Comments and exchanges in the National Assembly

Restricting ourselves here to the parliamentary sessions of July and October 1968, the main fields of criticism and opposition were: Zanzibar, the powerful position of the R.C.'s and the relation between Parliament and the Party.

2.1 Zanzibar

For some time M.P.'s have been criticizing the lack of democracy on the island and the lack of control of the Parliament of the United Republic over Zanzibar affairs. They have been asking for elected M.P.'s from Zanzibar and the merging of the Tanu and Afro-Shirazi parties; furthermore they have requested that more matters should come under the Union Government. The following quotations may serve as examples of their comments: Mr. Chogga: 'He called for Zanzibar to be divided into constituencies and for a democratic General Election to be held as soon as possible' '...Zanzibaris should elect who they wanted to lead them' (*The Standard*, 23-7-1968).

Mr. Kaombwe demanded that more important changes should be made like unifying Tanu and Afro-Shirazi parties' to make our Union a 100 per cent Union' (*The Standard*, 23-7-1968).

Mr. Kibuga: '...the Union was that of the President and the First Vice-President and not of the public'. He pointed out 'that M.P.'s from Zanzibar were not free to speak what they wanted in Parliament because they feared to be detained when they went back to Zanzibar' (*The Standard*, 24-7-1968, *the Nationalist*, 23-7-1968). Mrs. Ng'winawila: '...expressed her surprise at seeing new faces from Zanzibar every time the National Assembly sat, and the House had not been in-

formed where the old ones had gone. She pointed out that it was not good to keep silent while people in Zanzibar continued to suffer' (*The Standard*, 24-7-1968).

The Second Vice-President, Mr. Kawawa and the Minister of State in the First Vice-President's Office, Mr. Jumbe defended Government policy. Mr. Jumbe said: '...it looked as if Zanzibar had been brought before a law court for trial... since the Union in 1964 more and more matters were being put under the Union Government' (*The Standard*, 23-7-1968). It became clear, though, from Mr. Kawawa's specification of these matters how little real progress had been made. He stated that '...since 1965 amendments had been made through mutual understanding to bring various essential things under Union matters. These included the monetary system, higher education and the census. Now the Government was seeking to bring mineral oil resources under Union matters' (*The Nationalist*, 23-7-1968).

During the October session Zanzibar was criticized again by several M.P.'s, mainly because it had not yet organized democratic general elections. A few days later the First Vice-President, Mr. Karume, the highest political authority of Zanzibar, gave his views on elections: '...although there was full democracy in Tanzania, there was absolutely no connection between democracy and general elections. Elections were introduced by colonialists to perpetuate their rule. They are the ladder of neo-colonialism' (*Sunday News*, 6-10-1968).

The Government made it equally clear that it did not want the M.P.'s interference in Zanzibar's affairs.

2.2 The position of Regional Commissioners in the National Assembly

The extensive powers of the R.C. are a thorn in the flesh of many M.P.'s. His pivotal position at regional level will be clarified on p. 71. It suffices here to point out that the R.C. also plays an important role at the national level. He is an ex-officio Member of Parliament, a member of the National Executive Committee and a delegate to the Annual Conference of the Party.³

This ex-officio membership of Parliament has been severely criticized. Some M.P.'s demanded that R.C.'s should cease to be members of the House altogether, others only contested the right of R.C.'s to vote as this would assure the Government of a majority of the nominated over the elected members. Mr. Kibuga, for one, requested that R.C.'s should cease to be M.P.'s and should remain in their regions; '...bringing them to the House was a clever Government manoeuvre to multiply its voting power. But they are wasting people's money, they just come and sit here doing nothing at all' (*The Standard*, 24-7-1968).

Mr. Chogga stated that R.C.'s were in fact executive officers of the Government. 'To have a proper democracy in Tanzania these people should not have the right to vote in the House as provided in the Interim Constitution' (*The Standard*, 23-7-1968).

Mr. Nyamubi said that he did not see why Regional Commissioners should be M.P.'s. 'They left more important jobs in their respective regions and idly sat in the House' (*The Standard*, 23-7-1968).

No Government answers to these statements were quoted by Tanzanian newspapers, but some

advantages of having R.C.'s in the National Assembly were pointed out by some M.P.'s. Mrs. Ng'winawila said that 'they helped to clear misconceptions' (*The Nationalist*, 23-7-1968), while Mr. Chogga stated: 'As a link between the Government and the people, they should be in the House to advise it but not to vote' (*The Standard*, 23-7-1968).

2.3 Party and Parliament

The position of the Party vis-à-vis Parliament was the most crucial issue raised by M.P.'s during the July and October sessions. Mr. Chogga's motion tabled during the July session⁴ caused a sharp reaction of the Second Vice-President, who said that the Tanu and Afro-Shirazi parties were supreme; those members who opposed their policies had to quit. Mr. Kawawa also wondered why Mr. Chogga had not raised his motion at the Mwanza conference (a meeting of the Party). 'There were members who hid themselves in the House' (*The Standard*, 23-7-1968).

The issue again provoked discussion in the October session of Parliament. The National Assembly (Alteration of the Number of Constituency Members) Bill 1968, which seeks to increase the number of constituencies – and thus the number of elected members – from 107 to 120, actuated Mr. Chogga to state his views again. He suggested that Parliament should have a majority of elected members, elections should be held both on the mainland and Zanzibar, three quarters of the President's power should be vested in Parliament, Tanzania should be a multi party state, and that there should be more than two candidates for the presidency. He clearly stated his opinion that it was Parliament and not Tanu that was supreme (*The Standard*, 2-10-1968).

Mr. Mwakitwange was less outspoken in his criticism, but he came with a proposal which, if accepted, would not have been without danger for the superior position of the Party. Mr. Mwakitwange called on the Government to set up a *parliamentary* commission to study and recommend on necessary changes in the Interim Constitution; he specifically requested clarification as to 'whether it was Tanu which was leading the Government or vice versa' (*The Standard*, 2-10-1968). Mr. Masha's attack on the Party was also indirect. He launched a sharp attack on the Party's publicity media Radio Tanzania and 'The Nationalist', which were being used to vilify members of Parliament. He accused the newspaper of describing M.P.'s as subversive and Radio Tanzania of carrying out a campaign to discredit members. He condemned an editorial in the Party newspaper and expressed his fears about signs of misunderstanding between M.P.'s and the Government (*The Standard/The Nationalist*, 2-10-1968).

The replies by the Second Vice-President and his Junior Minister, Mr. Wambura, left no doubt about the Government's view on this matter. Mr. Kawawa first acknowledged that the question of the role of Parliament and that of an M.P. after the Arusha Declaration had not been discussed. This, however, was not a question to be dealt with in the National Assembly, but to be raised through the proper channels of the Party. Then he clearly stated the Governments' view regarding the position of Party vis-à-vis Parliament, which may be illustrated by the following quotations from his speech:

'...The Party was supreme and constituted a vanguard for the Revolution. This must be under-

stood once for all. The history of Tanu from the very inception of the struggle against foreign domination was a testimony to the supremacy of the Party. ... only people who clung on to the colonial mentality regarded the Government to be superior to the Party. We now need a revolution to wipe out this colonial mentality. In any socialist country the Party is supreme and in Tanzania where the people have chosen the socialist path of development Tanu and Afro-Shirazi are supreme to the Government.' Mr. Wambura added 'that the Party's role was to act as a guide of the Government and a supervisory and disciplinary instrument for members'. (*The Standard/The Nationalist*, 2-10-1968).

3 Show-down in West Lake Region⁵

At the regional level a power struggle between the Party and M.P.'s took place in West Lake region. The issue which lay at the root of the conflict between the R.C. of that region and two of its M.P.'s was the way in which the socialist villages' policy was implemented.

3.1 Accusations and Counter-accusations

The political rift between the R.C. of West Lake, Mr. P.C. Walwa, and some of the M.P.'s in his area was brought to light in April 1968 during the Development Budget session of the National Assembly. It was then that the R.C. took the floor to complain about M.P.'s who were carrying out activities contrary to the policies of the Party and the Government. In July 1968 two of the M.P.'s of West Lake, Mr. J. Bakampenja of Ihangiro constituency and Mr. G.R. Kaneno of Karagwe, retaliated with a violent attack on the R.C. In the National Assembly they expressed their feelings towards the R.C. with vituperations such as 'thief' and 'dictator'.

Their accusations can be summarized under the following four points:

- a* the R.C. pursued a policy aimed at isolating the M.P.'s from their constituents, for example, by prohibiting them to call meetings;
- b* the R.C. had misused public funds collected for the building of the new *Ujamaa* (socialist) villages;
- c* the R.C. had used force to get this programme started; the M.P.'s alleged that some people had been tied like goats and were thus brought to the villages;
- d* no proper measures had been taken to make life bearable for the new settlers.

It appeared that at least one group of West Lake citizens, a group of elders, had sent a petition to the Presidential Board of Enquiry supporting the accusations of the M.P.'s.⁶

3.2 The hearings

On July 21, Tanu's Central Committee which is concerned with the day-to-day administration of the Party, presided over by President Nyerere, appointed a four-man team to inquire into the political discord in West-Lake. The commission visited the region in August 1968. After 'seeing different groups of people and visiting different places in the socialist villages'⁷ it staged what

were going to be decisive hearings in the *Regional Executive Committee*, the highest Party committee at regional level.⁸

The tone was set early in the morning of August 15 by demonstrations supporting the R.C. outside the building where the meeting of the Regional Executive Committee was convened. Placards which read: 'Parliament is a tool for Tanzania, individualism is an enemy to the nation', 'We refute statements by Kaneno and Bakampenja, we must be transferred to the new villages', 'The Declaration is the poor man's weapon, well done Walwa, a staunch leader', were carried around. Petitions were offered to the commission and accepted notwithstanding the protests of the M.P.'s who alleged that Tanu leaders had prepared them long before. These petitions which were coming from youth, women and businessmen denounced individualism and supported the socialist villages policy.

After this the M.P.'s knew that they were playing a losing game. Particularly Mr. Bakampenja struck a desperate note in a speech which betrayed his sense of isolation: 'My only help in this duel is God and the angels. I don't think there is any human being who will help me'.

The other M.P.'s of West Lake on the whole kept to a neutral position, while the Area Commissioners and Tanu personnel lined up with the R.C. The speech of the R.C., who clearly had nothing to fear, reflected confidence. He made himself quite plain on the subject of the socialist villages 'I have been charged in Parliament. I am not a dictator. I do not give orders from my own head. I protect the country's constitution. I fulfil government orders. The orders given are not mine, but those of the state. I protect Tanu constitution and party orders.'

Though he denied the use of force it became evident from his statements that the threat of force as an instrument for coercion had been used: 'It is true that at a certain meeting I pointed them out to the police but that is something normal to leaders'. With 'them' he probably meant people who refused to join the new villages. It should be mentioned here that President Nyerere has repeatedly instructed Government and Tanu leaders that socialist villages should be built by and settled with volunteers.

Mr. Kaneno accused the R.C. of bribing people to take part in the demonstrations and to testify against the M.P.'s: 'Many people have now been bought, some by only one beer while some through getting a lift in a Mercedes Benz'. This was denied at a later stage of the meeting by a Tanu functionary who emphasized that the R.C. had not bribed any people. The same person produced a paper drafted by Mr. Bakampenja which appeared to be a confession and self-accusation. It stated that the old men who had sent a petition to the Presidential Board of Enquiry 'were not worried' but that the petition represented the views of the M.P.'s Kaneno and Bakampenja. The draft further stated that the R.C. was a hard working man who should not be transferred, a peculiar change of opinion for a man who only a few months earlier had strongly criticized the R.C. The commission restricted itself to asking some further questions and added some cheerful remarks at the end: the sessions in the National Assembly had become lively thanks to the use of Swahili: 'when the assembly was using English there were not many opposers'.

The Regional Executive Committee passed the following resolutions. It refuted the allegations of the M.P.'s and regretted what it called 'the interference with leadership in West Lake'. It expressed the hope that the accusations of the M.P.'s would not discourage leaders in other areas from implementing a socialist policy in rural areas. It stressed that West Lake had not sent the M.P.'s to the National Assembly in order to attack the R.C..

Mr. Rupia, chairman of the commission of enquiry, needed little time to reach a conclusion. He told the Regional Executive Committee during the same meeting that the statements of the M.P.'s were a disgrace to the country as a whole. The commission ended its report, which was cleared for publication by newspapers in October 1968, with the following condemnation: 'The resolution of the meeting shows that the two M.P.'s Mr. Kaneno and Mr. Bakampenja, are far from Tanu and their aim was to disrupt the policy of Tanu. The Commission therefore considers that the two M.P.'s showed no interest in Tanu leadership, and the step which has been taken is to dismiss them from leadership'.

The commission denounced the M.P.'s as public enemies, defenders of vested interests, and as obstacles in the path towards the socialist society. It was suggested that the M.P.'s were trying to preserve the traditional class structure of West Lake society; and as a result of their opposition social injustice would remain, with the poor serving the rich.

At the end of August 1968 President Nyerere toured the area. He emphasized the importance of the socialist villages programme for raising the standard of living of the people and stated that any leader who would not help Tanu to realise this aim would lose his position. He mentioned the case of the M.P. Kaneno and remarked: 'A leader who disagrees with the policy of Tanu and destroys people's unity, cannot be our friend; he is our enemy and we must take necessary steps' (*The Standard*, 29-8-1968).

The report of the commission was discussed in the October session of Tanu's National Executive Committee. The result of the deliberations was that both M.P.'s were ousted from the Party and therefore, automatically, lost their seat in Parliament.

3.3 Power Drama

The newly independent African states are in a process of adapting the administrations they inherited from the colonial powers to their own needs. In many cases this has led to a struggle between parliament and the ruling party. The side gaining the upper hand in such a conflict may use various means to consolidate and emphasize its dominant position. One of the ways to do this is the power drama.

The West Lake investigation is important both as an extra-legal inquiry and as a power drama. A *power drama* may be defined as *a.* a purposeful and elaborate demonstration of strength by one of the parties in a political arena; *b.* an occasion for the restatement or creation of norms governing the exchanges between the participants and for restricting the future freedom of manoeuvring of the weaker party or parties; and *c.* its proceedings follow a 'scenario' drawn up beforehand by the strongest of two or more contestants. The purpose of such a power drama is to offer guidelines

for future actions and to give warnings to potential opponents in similar arenas. Power dramas can only be performed when the arena is dominated at a particular time by one of the contesting parties.

a A demonstration of strength

The two opponents in this conflict situation were on the one hand some of the elected M.P.'s of West Lake – at least two but there are indications in the hearings that they received covert support from some of their colleagues – and on the other hand Tanu. Although the R.C. is not a member of the elected Tanu hierarchy but an appointee of the President, he certainly is a crucial element in the Party's structure. At the regional level political appointees and the Tanu and Government hierarchies are interwoven to such a degree that they form, in fact, one establishment dominated by the R.C.

Furthermore, the R.C. is an ex-officio Tanu regional secretary and consequently is the chief executive officer of the Party in the region. He is responsible for the day-to-day administration of the affairs of the Party to the Regional Executive Committee in which he also holds the post of secretary. The West Lake enquiry provided the opportunity for a patent demonstration of strength by Tanu. This became evident when it was announced that the Central Committee was to appoint, a special *ad hoc* commission to conduct the investigations. This implied that the President was not going to call on the Permanent Commission of Enquiry, a body which enjoys wide powers and is allowed to enquire into the official conduct of Party functionaries, local authorities and many other categories of officials.⁹ Neither did the President take recourse to a parliamentary commission. Two of the four members recruited for the commission were long time members of the Central Committee. Its terms of reference were given by Mr. Pius Msekwa, the secretary of the National Executive Committee. As mentioned before, the main hearings were staged in the Regional Executive Committee, a body of which the R.C. is the secretary, and which is largely composed of the Area Commissioners, his direct subordinates, and of the Tanu personnel at district and regional level. The Area Commissioners have no power to vote in this committee but, as became clear from the hearings, at such decisive encounters they throw their weight behind their superior. As regards the relation between elected Tanu personnel and the R.C. one can make the observation that the R.C. is the chairman of the Regional Development Committee which allocates important development funds. Moreover, in his capacity of 'Proper Officer' he supervises the District Councils; the chairman of Tanu in the district is ex-officio the chairman of the District Council. The West Lake enquiry demonstrates that his strategic position in the center of a network of Party and Governmental committees enables the R.C. to mobilize the lower echelons of the Party quite effectively.

Another point which demonstrated Tanu's strength is the fact that the commission dictated the subject of the enquiry. Although it dealt at some length with the allegations of the two M.P.'s, the main focus of its investigations was the relations between the Party and the M.P.'s.

The commission espoused all recommendations of the Regional Executive Committee. From the

verbatim report of the hearings one does not get the impression that the committee stopped to ponder over the evidence; the chairman, mr. Rupia, immediately took sides with the R.C. in condemning the M.P.'s.

b Restatement or creation of norms

The following norms were indicated by the commission as authoritative for the relation between M.P.'s and Tanu.

M.P.'s should not 'interfere with leadership', a formula vague enough to condemn any future opposition by an M.P. to the R.C. or other Tanu functionaries.

The M.P.'s were told that they should have settled the case in the proper Tanu manner: 'Instead of sitting down and discuss, the MP's went to the Assembly and kindled the fire'. The R.C., however, was not criticized for bringing the dispute in the House in April 1968. This norm implies a severe restriction of manoeuvring for an M.P. No matter how grave his misunderstandings with a R.C. or Tanu chairman, he should not bring the matter before the National Assembly. It entails, furthermore, that a conflict between an M.P. and a R.C. is to be submitted to a Tanu committee, which is dominated by the R.C. The latter can then easily get his supporters to condemn the M.P. or, even more simple, deny the M.P. the opportunity to air his grievances.

The R.C. indicated that at a certain time he judged it right to deprive mr. Kaneno of his authority to call meetings. The R.C. was not upbraided by the commission for this decision.

The M.P.'s were reprimanded for causing a 'division of views'. In a village not far from the place where mr. Bakampenja lived the commission found some evidence for the alleged subversive activities of one of the M.P.'s. The commission wrote: 'Perhaps mr. Bakampenja has told the villagers certain words'. This implies a threat to an M.P.'s freedom of political action; it is in fact just another formula to condemn any view an M.P. may hold which is not in accordance with the policy of the R.C.

Mr. Kaneno walked out of a Tanu meeting which was held some time before the commission started its work. This was considered a clear proof of his disrespect for the Party. The commission specifically asked the Central Committee to intervene and safeguard the respect for Tanu meetings: '...so that they might not be played with by people as these had done'.

c The scenario

The impact of the West Lake enquiry may be partly ascribed to the way its scenario had been arranged. This indicated how many acts there would be and their sequence: 1. visits to the socialist villages, 2. demonstrations and petitions, 3. the hearings, and 4. an epilogue in the form of the meeting of the National Executive Committee at Tanga.

We are not certain about the time of the visit to the villages. It is possible that the commission inspected the villages after the hearings, but this is of little importance as it had already made up its mind at the end of the Regional Executive Committee meeting. What is of crucial importance

is the sequence of 2 and 3 and the fact that there was to be a stage 'demonstrations and petitions' at all. It was during the latter phase that events took a turn for the worse for the M.P.'s.

The commission allowed people to demonstrate outside the building where the Regional Executive Committee was convened and decided to receive the petitions. It will be remembered that both demonstrations and petitions were unequivocally in support of the R.C. The commission then mentioned this as evidence supporting the R.C. thus strengthening the position of one of the adversaries to the detriment of the other. The scenario also provided that the decisive confrontations would take place in the Regional Executive Committee, an important decision as we have argued before.

For the participants the denouement at the end of the hearings did not come as a surprise.

4 The reaction of the Party: expulsion of nine members

In the second half of October the National Executive Committee of Tanu met at Tanga; here it was decided to expel nine members from the Party. They were: Mr. O. Kambona, former Cabinet Minister, former M.P. for Morogoro East and now in exile; Mr. E. Anangisye, former Secretary General of the Tanu Youth League, former M.P. for Rungwe North and now under detention; Mr. G.R. Kaneno, M.P. for Karagwe; Mr. J. Bakampenja, M.P. for Ihangiro; Mr. J. Kasella-Bantu, M.P. for Nzega East; Mr. F.K. Chogga, M.P. for Iringa South; Mr. F.L. Masha, M.P. for Geita East; Mr. W. Mwakitwange, M.P. (National); Mr. S. Kibuga, M.P. for Mufindi.

Little information was given about the reasons for the expulsion. A Tanu spokesman merely stated that the National Executive Committee had spent a great deal of its deliberations on making a critical examination of the conduct of the expelled members after which it came to the conclusion that the nine had 'grossly violated the Party creed both in their actions and attitude all of which sum up to a very clear opposition to the Party and its policies' (*The Nationalist*, 9-10-1968). It was added that the constitution of Tanu empowered the National Executive Committee to take these steps. More light is thrown on the reasons of this expulsion by the editorial in 'The Nationalist' of 21-10.¹⁰ It mentioned different reasons for the expulsion of the seven M.P.'s and Kambona and Anangisye. As for the latter two it stated: 'Two of those expelled tried to subvert the Tanu Government. Tanu members cannot be loyal when they engage in activities which are deliberately designed to subvert a Tanu Government. These two members had to be expelled because clearly they did not believe in Tanu nor in its socialist ideology.' Thereupon, after remarking that the seven M.P.'s were 'extremely vocal and remarkably outspoken', the Party newspaper gave the reason for their expulsion¹¹: 'But they were not expelled from the Party and leadership because they were vocal and outspoken. They were expelled because they were and are opposed to Tanu'. Other M.P.'s 'criticise and correct while professing a fundamental faith in the principles, aims and objects which the Party has set out and which the Government is implementing. We believe in the concepts of criticism... But we have nothing to do with the concept of Opposition.'

Where does the Party draw the line between criticism and opposition? This becomes clear from the same editorial, when it accuses the M.P.'s:

- of being contemptuous of Party principles and Party ideology;
- of speaking with cynicism about Tanzania's socialist goals;
- of questioning whether Tanu should have any authority over them;
- while 'one even went so far as to suggest that we allow the formation of another Party'.

5 Conclusion

The Party has always been supreme. The success of the M.P.'s in July and their critical posture in July and October 1968 resulted merely in a temporary swing in favour of Parliament.

The relationship between the Party and Parliament was dealt with in the *Report of the Presidential Commission on the Establishment of a Democratic one Party State*. This Commission envisaged essentially different roles for the two institutions. The National Executive Committee, as the chief executive organ of the Party, should formulate the broad lines of policy, while the National Assembly should 'a. give effect to Government policy through appropriate legislative measures and b. exercise vigilant control over all aspects of Government expenditure.'¹² The task of questioning and debating the basic assumptions of Government policy was allocated to the National Executive Committee only. This implied an important restriction on the activities of the National Assembly.

In several addresses to the National Assembly the Second Vice-President did little more than restate principles to which the Party had long since committed itself. Mr. Kawawa warned the House that those M.P.'s who continued to contend the principle of Party supremacy and to oppose Party policy would be dismissed. He threatened the National Assembly to instruct the National Executive Committee 'to look into some members and screen them where possible' (*The Standard*, 23-7-1968). The Government received support from certain M.P.'s for taking a firm line with the rebellious members; Mrs. Baraka, for one, suggested that if the Government had no confidence in an M.P., it should sack him, and Mr. Migeyo 'called upon the Party to wipe out counter-revolutionary elements' (*The Nationalist*, 2-10-1968).

Mr. Chogga possibly anticipating the steps to be taken by the Party stated his reason for requesting the Government to establish a multi party state: '...his reasons for this was that the National Executive of Tanu was given the power to expel members from the party or to bar anyone from leadership of the party, If there was only one party in the country and a member was expelled from it where was he expected to go to practise his political beliefs...?' (*The Standard*, 23-7-1968). Though seven M.P.'s were expelled the Party did not oust a number of M.P.'s who were also on record as outspoken critics of the Governments' policy. But it must have been obvious to these and other members that the Government intended this act of expulsion to be a warning. The editorial in the Party newspaper illustrates this: 'Let these expulsions serve as a reminder to other Tanu members that membership imposes obligations' (*The Nationalist*, 21-10-1968). The request to the President by the National Executive Committee 'to cleanse the entire leadership of the Party and its affiliated bodies' can only be interpreted as yet another warning shot.

The West Lake investigation will affect the future relation between the R.C. and elected M.P.'s in

all of Tanzania's regions. The M.P.'s will think twice before bringing their misgivings about R.C.'s to the National Assembly. The Party has made it abundantly clear that it would not tolerate any challenge to its supremacy.

notes

¹ Thoden van Velzen, H.U.E. and J.J. Sterkenburg: 'Stirrings in the Tanzanian National Assembly', *Kroniek van Afrika*, 1968, nr. 4, pp. 298-305.

² For the composition of this committee see Appendix A.

³ Information derived from 'Government in Tanzania'. An Adult Education Course by Radio for Listening Groups, Programme VI: The Role of Tanu and its Structure; mimeo.

⁴ Thoden van Velzen, H.U.E. and J.J. Sterkenburg: pp. 299-300.

⁵ For the report of the West Lake commission of inquiry see Appendix B.

⁶ One gathers that this *Presidential Board of Enquiry* is in fact the same as the *Permanent Commission of Enquiry*.

⁷ See Appendix B. All quotations reproduced without acknowledgment are taken from *Full Findings of West Lake Inquiry* (Appendix B).

⁸ For its composition see Appendix A.

⁹ William Tordoff, *Government and Politics in Tanzania*, p. 134. (EAPH, Political Studies, 1967).

¹⁰ It should be pointed out that the editorial may be considered as representing the official Government and Party view. Mr. R. Wambura, Junior

Minister in the Second Vice-President's Office stated in the National Assembly on October 1st, 1968: 'the Party has the duty to correct any leader in the country through various committees and its own newspaper' and '...the comments of The Nationalist belonged to the Party' (*The Nationalist*, 2-10-1968).

¹¹ Mr. Kasella-Bantu certainly has been a long time critic of the Government. In september 1968 nine people were killed in Nzega area in incidents connected with cattle thefts. Mr. Kasella-Bantu was taken to court by the police together with 61 persons alleged to have been involved with the murder but the M.P. was freed by the District Magistrate. Thereupon President Nyerere ordered the detention of Kasella-Bantu. So, although Kasella-Bantu is on record as a critic of Government and Party policy, the reason for his expulsion from the Party is not completely clear since the situation is complicated by his alleged share in the Nzega murder case, of which his detention was a direct result.

¹² *Report of the Presidential Commission on the Establishment of a Democratic one Party State*, Government Printer, Dar es Salaam, 1965, p. 16.

Appendix A

The composition of the *National Executive Committee* is as follows:

a The President, the Vice-President, the Secretary-General and the National Treasurer of T.A.N.U.;

b Members of the Central Committee of T.A.N.U. appointed by the President;

c Seventeen delegates elected by the National Conference;

d The Secretary-General of the National Union of Tanganyika Workers;

e The Secretary-General of the Co-operative Union of Tanganyika;

f All Regional Chairmen of T.A.N.U.;

g All Regional Secretaries of T.A.N.U.;

h A delegate from each of the affiliated organizations;

i Two delegates from the T.A.N.U. Youth League;

j The Principal Secretary of the President of the United Republic provided he is a member of T.A.N.U.;

k The Attorney-General or the Solicitor-General provided he is a member of T.A.N.U.

The composition of the *Regional Executive Committee* is as follows:

a The Regional Chairman;

b The Regional Secretary;

c All members of the National Executive Committee resident in the Region;

d Members of the Regional Working Committee appointed by the Regional Chairman;

e All District Chairmen in the Region;

f All District Secretaries in the Region;

g All Members of Parliament representing Constituencies in the Region;

h One delegate from each District elected by the Regional Conference;

i One delegate from each of the affiliated-organizations;

j One representative from each of the following sections:

Women's Section,

T.A.N.U. Youth League,

Elders Section.

Information on the composition of the National and Regional Executive Committee derived from: 'Government in Tanzania', An Adult Education Course by Radio for Listening Groups, Programme VI: The Role of Tanu and its Structure; mimeo.

Appendix B

Full Findings of West Lake Inquiry

Introductory Notes

On October 13th 1968 the 'Sunday News' published the report of the commission which had been sent to West Lake Region to probe into the political discord between the Regional Commissioner and two of its M.P.'s. The text was announced as 'Full Findings of West Lake Inquiry'. This report has been reprinted in the first section of this Appendix.

'The Standard' of October 14th and 15th published the verbatim report of the hearings in the Regional Executive Committee of West Lake. It has been reprinted in the last section of this Appendix.

The following notes will facilitate the reading of this document:

West Lake Region is situated between Lake Victoria in the east and Rwanda and Burundi on the western side. Administratively it is divided into four districts: Bukoba, Karagwe, Ngara and Biharamulo. Ihangiro is one of the three constituencies of Bukoba district.

Nyarubanja: a system of relationships between landlords and tenants which has on several occasions been denounced as 'feudalistic' by Tanzanian authorities.

Ujamaa villages: socialist villages

'*Socialism for Rural Development*' is a paper by President Nyerere outlining his programme for a socialist agrarian society.

Baraza: court.

V.E.O. : Village Executive Officer

D.E.O. : Divisional Executive Officer

A.C. : Area Commissioner

D.D.C. : District Development Committee

R.D.C. : Regional Development Committee

R.W.C. : Regional Working Committee; this is the organ concerned with the supervision of the day-to-day administration of the affairs of the Party in the regions.

N.E. OR N.E.C. : National Executive Committee

C.C. : Central Committee

SHAMBAS: fields; farm

PANGA: machete

1 The Report

In its findings, the inquiry committee said: Long ago before the birth of Tanu, the attitude in Bukoba was based on tribalism. Because of this, the people of Bukoba have been living in three different classes which were:

1 Walangira (chief or rulers)

2 Watwazi (master) and

3 Watwarwa (slaves).

Concerning land occupancy and holding in Bukoba, the Walangira were the people with wealth and good living. In general, these people were those of a high class in their living. They had the right to occupy land and servants under them.

The Watwazi came second. These were a little inferior in birth than the Walangira but had a better life than the Watwarwa. This class too used to have wealth and were also regarded as the rich. They also had the right to employ people.

The two classes which could be likened to kingship and masters in the coastal areas were the ones that developed and preserved the land occupancy system of Nyarubanja.

The third class was that of Watwarwa (slaves or labourers). This class was of low people, poor and humiliated. Their main duties were to serve the Walangira and the Watwazi. In the Haya practice, the Watwarwa were never expected to improve but to remain as servants to others. But as is usual the case, they were more in number than the Walangira and the Watwazi.

For the reason that the Watwarwa did accept to serve the others since long back in history they themselves never think that they were equal to others and for many years, the Watwarwa have accepted that they had no right to occupy land like the Walangira or the Watwazi.

In these circumstances, or the chances that gave the Watwarwa the opportunity to advance seemed to have been opposed by the two other groups and even the Watwarwa themselves because of the fear of 'trustworthiness' they had before the Walangira and the Watwazi. The opposition by the Walangira and the Watwazi to the Watwarwa getting the 'humanity' can be well understood for the advancement of the Watwarwa in humanity actually meant the decrease and also abolish a big pool of labourers who could be used for the benefit of the Walangira and the Watwazi.

On other hand, the progress of the Watwarwa could bring uneasiness to them as a result of their belief on the respect they enjoyed from their tradition and the Watwarwa's weakness. Therefore the Commission found that the opposition

that existed in the starting of socialist villages was founded on lines as stated here.

The new villages were aimed at providing good life to people living in low conditions. That the villagers might have a better life later on. Therefore, the commissions asks Tanu to look into the situation and correct it.

After considering the circumstances and after seeing different groups of people and visiting different places in the socialist villages as shown on the map illustrated in this report, the Commission says: The accusations that resulted in the appointment of the Commission to visit the West Lake Region were as follows:

First: It had been alleged by some MPs from the region that the Regional Commissioner of the region used force in the implementation of the policies of the establishment of such villages in the region.

Second: It was alleged by some MPs from the region that the Regional Commissioner had misused the funds that had been collected for the start of the villages.

Third: It was said that no proper plans had been carried out before moving the people to the villages.

As a result of these words which had been said in the National Assembly on July 9 and 12, 1968 it was clear that there were misunderstandings between the M.P.s and the Regional Commissioner, the Central Committee therefore appointed the Commission to see the whole truth on the matter.

The following are the Commission's views and recommendation in whole.

1 The Commission has thoroughly considered all the speeches made by the M.P.s from Ihangiro and Kazragwe Mr. Bakampenja and Mr. Kaneno in the Assembly which sat in the month of July, 1968.

2 Equally, the Commission has read the book called 'Plans for the Implementation of the Arusha Declaration in the West Lake Region', together with 'Socialism for Rural Development'.

3 Regarding all the accusations, the Commission has found out that there was no concrete evidence

to show that they were true of the following reasons:

1 First, regarding the accusation by Mr. Bakampenja and Mr. Kaneno that the Regional Commissioner used force to get people into the new villages. Evidence given before the Commission that the following steps were followed when implementing the scheme by the Regional Commissioner;

a Between the month of April, 1968 and earlier, there was a meeting of the Regional Development Committee to look into plans that were connected with the implementation of the Arusha Declaration including the establishment of the villages. Both the M.P.s were present at the meeting.

b After the meeting had agreed on the programme, all leaders went back to their places and in villages and explain it to villagers.

c After the explanations, steps were taken to look for people to move to the villages as explained on page 15 of the book on the region.

d Steps were taken to build temporary shelters for the people; and assistance in food was done and some funds were collected from people that were able to contribute.

e After explaining to the people of the resolutions by the region regarding the new villages, experts made tours to shambas of people who could and those unable so as to make sure about those included in the regional resolutions and those not.

f After knowing those that were included in the regional resolutions then the divisional authorities were given powers to inform them in written that they should move to the new villages.

g The Commission received evidence that even those that received letters to move to the villages, some of them did not move. After their failure, they were asked to go to the Baraza to explain their cases.

4 There was only unproved evidence that said that there had been some people arrested and tied by ropes and taken to the villages, but according to evidence given to the Commission, there had been no such incidents.

The Commission saw that although the MP.s had

uttered such words in the Assembly, they had never done so in the villages concerned, but it had evidence from the Tukutuku village near the house of Mr. Bakampenja, that in that village, the Commission found signs of division of views. Perhaps Mr. Bakampenja had told the villagers certain words. They had agreed to them. On this section, the Commission found that people had joined the villages voluntary. Those that had changed their minds and returned to their original areas, the regional or district officials did nothing to force them to stay.

Regarding difficulties to the people living in the new villages, the Commission found them living in local dwellings. The Commission did not see any ordinary houses. And pointed out that at a new settlement, it was difficult to have permanent houses in a period of three months.

With regard to food, in other parts, the Commission heard complaints that food was not enough. Although the villagers told us that they received assistance from local people and the Government, but food was still not sufficient.

The Commission had complaints about water and it proved that there was water shortage. Plans were there that would bring water in abundance to the village.

In the Rushure Village, water schemes were progressing well. Same as in the Kimilile Village. There were also complaints on clothing and medical facilities. The commission found that there was needed a hospital and school and this situation had been brought about because of:

a FIRST: Speeches made by the Regional Chairman and the Member for the National Executive. Their words brought the crisis.

b SECOND: The hatred between the Regional Commissioner and Mr. Kaneno and Mr. Bakampenja. Instead of sitting down and discuss, the MP.s went to the Assembly and kindled the fire. Mr. Kaneno in particular was not willing to cooperate with the Regional Tanu office and he even walked out of a Tanu meeting on August 8, 1968. It had been found the R.C. never acted contrary to Tanu procedure. He followed Tanu in all acts.

c THIRD: The speech made by Mr. Bakampenja and Mr. Kaneno in the Assembly have sparked off

a fire in the villages and it was a result of the speeches that made people break villages and vacate them.

Allegations that the R.C. misused funds were without evidence. And those that collected the funds issued receipts to show that they had been used legally. The Commission also found that the allegations that the R.C. was bringing hatred between youths and elders were also false.

The people told the Commission wherever it went that the present R.C. should remain so that the projects he had started should go ahead. The Commission also found that no one had been eaten by lions as alleged by the M.P.s. This was proved false by the village people themselves.

In all, the Commission found that even though there had been some minor mistakes, when starting the villages, but they could be corrected in a Tanu manner. It had been found clear that the M.P.s had spoiled Tanu policies in the region regarding the socialist villages. As signs were shown in this division, especially as some people have left the villages as soon as they had heard speeches by Mr. Bakampenja and Mr. Kaneno spoken in the National Assembly that going to and residing in villages was voluntary.

Therefore, the Commission had found that it was true that there had been some opposition to Tanu policies in the Region and not opposition to the Regional Commissioner alone.

Actions and disrespect shown by the two M.P.s in Tanu meetings like the one, Mr. Kaneno left on August 8 and Mr. Bakampenja wanting to get out of same meeting was evidence enough that their respect to Tanu needed correction.

The Commission was satisfied that there was opposition to Tanu by Mr. Bakampenja and Mr. Kaneno and the two M.P.s, knowing or unknowing, but the result of their opposition was to make the poor continue serving the rich. The example of this thing had been shown from the action by Mr. Bakampenja as the village of Tukutuku was near his shamba which he intends to expand and the continued existence of the village was a hindrance to the expansion of his shamba.

a Therefore, the Commission recommends that to succeed in the implementation of the socialist in

villages in the West Lake Region, the Central Committee should do all that it can in order to check the actions of these M.P.s so that they may no longer spoil Tanu's policies in the region.

b For the success of the implementation of the Arusha Declaration, the Central Committee should give assistance to safeguard the respect of Tanu meetings from the bottom to the highest in the region, so that they might not be played with by people as these had done.

2 The Hearings

The following are the proceedings of the Regional Executive Committee which met on August 15, 1968 (The meeting started at 2 p.m.).

Meeting of the Regional Executive Committee August 15, 1968.

The meeting started at 2 p.m.

Mr. Nyamubi M.P.: 'A Regional Executive Committee meeting decided to set out plans for the implementation of the Arusha Declaration and wrote a booklet for this purpose. Among the items agreed upon at the meeting was new settlements (page 15 of the booklet). The MP said that in Ngara there was no problem in starting the new Ujamaa villages'.

Mr. Kasano MP: 'I am not concerned in this dispute. As far as I know I co-operate with my fellow leaders.'

Mr. Kibogoyo, MP (Kianja Bukara): 'If I had anything to say in Parliament I would have put things right. Concerning the new villages it is they who agreed. First their proposal was to start National Service camps. And they agreed to find the money for that purpose. Therefore to say that Walwa started fund-raising was not his (Walwa's) proposal. It was the proposal of leaders and the money was raised by the leaders. Businessmen have confirmed this matter. The proposal was endorsed at the annual meeting.

'The proposal to start villages was agreed upon at the annual meeting. And 16,670 people were found to have nowhere to work. Agricultural experts found very convenient places to settle. A call was made for all people to enroll with the Assistant Divisional Executive Officer that they

were willing to settle in any village which they liked.

'Many people agreed on this matter and many are going on with the development of the villages. And he sees to it that settlers in those villages pledge not to go back to loiter in the town. Mr. Kaneno's allegation that I don't go on well with Mr. Walwa are not true.

'If the blame is about the villages then the blame is on all of us in regional authority'.

Answering a question he said that he had no grudge against Mr. Walwa. 'Mr. Walwa does not interfere with my work.'

Mr. Migeyo MP: 'He does not discuss with the Regional Commissioner because they are not on good terms with Mr. Walwa. We were told that we had no power to consider this matter and that it had already been taken to higher authorities. And since returning from Dar es Salaam, Nyarubanja is back as well'.

In reply to a question he said that he did not get on well with the R.C. and A.C. because every time he went to them with a problem 'they told me that that was not my duty'.

Mr. Bakampenja MP: 'Rupia has got a house here. Mzee Diwani is not new to Bukoba and the secretary has found the place nice.

'The duty of an MP, in the President's words, is as a link between the people and their Government: To send proposals to Parliament and from Parliament to the villages.

'An MP is not a parrot. And an MP has to correct the Government. But arising from their jealousy, people say that we oppose the Government.

'An MP's duty has got its problems. There is no human country which has no conflicts. I am a full member of Tanu.

'An MP's duty is to pass on people's problems to the Government. Few traitors have misunderstood us. This dispute would have been over a long time ago. But because of prolonged misunderstanding it has not been settled.

'These problems would have ended here. But the RC did not want them to end here. My quarrel with the RC started on April 16, 1968 when a meeting was held here. The RC did not invite me

but I came to that meeting. At that meeting there were discussions on how to start new villages. He said that on April 22, 1968 some 16 000 youths should be sent. How can you send 16 000 youths in one day?

'At that meeting he refused questions asked by politicians. In my statement in the National Assembly I did not oppose new villages. But I oppose the manner of implementation of the new villages. But people are being just pushed and questions touched by the RC emphasised that even Hitler pushed people around.

'Villages will go on without Walwa, this is what I said in Parliament. It is true that me and Walwa don't like each other nor do we greet each other.

'This RC said that the new villages were not a joke and at the meeting he ordered the RPC and resident magistrate to stand up and they did so. All this he did at a public rally.

'After this was done at the meeting at Birabo it was said that I also was at the meeting of April 16, 1968 which agreed upon Ujamaa villages. This is what I said in Parliament. I am not an opposer. I don't oppose the Declaration. I oppose the method of sending people to Ujamaa villages. Now some things have happened and if they will go on like this perhaps some of us will shift. I have gone to a new village. It does not matter that I did not agree with the way of sending people there, but I went there to encourage them.

'There were 106 youths, five pangas and three hoes. That was the village of Tukutuku. I found that the RC had written in the visitors' book that the youths should go to their families and find tools for digging. When he was asked what they would eat, the RC replied that they should find the food there and nobody should return to Bukoba town looking for food and that he would himself look for food in town. In Parliament I presented the problems of the people. What sin did I do? This country has no important person. And if you elders did not know me I would have been far away. And it was because I spoke in Parliament that this Commission was sent here. But when we were attacked in Parliament all was well.

'First in Parliament we wanted to meet the Second

Vice-President. But I was told that our message did not reach him, though I know it did. It was regional problems which accounted for the setting up of the Commission. I know the Commission will find out the truth. But that truth has already been misguided. For instance, today in all the petition there was nothing good said about me. If I don't get votes in 1970, even my wife won't give me a vote.

'The petitions read today were prepared by Tanu leaders a long time ago. And if this is so we should have been told so that we could prepare ourselves. All of them and many among them are jealous towards us. My only help in this duel is God and the angels. I don't think there is any human being who will help me.

'I am not competing with Walwa. But only with his actions and if he can put them right then we will cope. The orders he gave allowing people to collect food and what followed he does not know. When the RC was asked what would happen if it rained he said tents should be sent down. Whether there are tents sufficient for 16 000 people I leave that for the Commission to consider.

'The statement that those who run away would be considered otherwise shows that the language used in the statement was not good. For this implies using force. I have been with the President for five years. I was Area Commissioner of Ngara. If the Commission has not got the name of an ex-prisoner, I will go to tell the President the name of that person. I won't mention that name to the Commission. I have a letter calling for a meeting which states: 'All people should be notified that on... a leader will come to explain about settlements. Anyone who does not attend will have action taken against him.' This letter was signed by an important person. My duty is to speak for the people. I ask the Commission to go to Muleba village. There Mr. Walwa has told the youths that the Commission will visit the place and they should say that we are against the Declaration. The people have been threatened far too much.

'As I said in Parliament I am sure that it will help other things. I am not accustomed to speaking lies on others. About money, Indians today have

come with receipts. This shows that a great job has been done. Some will think that we have failed. But time will pass. We have said what deserves to be said.

'If the Commission wants evidence, on February 2, 1968 a meeting was called by the Divisional Executive Officer in Rwanishenye. They spoke about the character of the leader of Ihangiro. A copy of the minutes of the meeting is in Rwanishenye. I request that you find that copy. It is entitled 'Opinions of the MP on Ujamaa villages'.. (he read it).

'In my speech in Parliament I explained. In Parliament nobody is allowed to write and if one is angry he may say anything. The Regional Commissioner started with his village of Ihangiro. Presently prisoners are being used to work in the village. That shows us how work can be started and its results.

'Now I am concluding. In looking for food there were problems. Ihangiro residents queued while sending food to the youths. A letter was written requesting them to come to queue for food. The letter was an invitation.

'On my part I have been successful. Youths who previously had five hoes today have many of them. Those who had no food, now they have it. Therefore I have succeeded. If you go there today you will feel happy because the youths are high-spirited. I have a good sleep since the youths now have implements. You will find new pangas. What we want is that youths should be strong.

'The villagers don't know what is happening at the top, but I know. Therefore if the youths misunderstand me I don't blame them. I know those youths have been sent to say such words. There are people who would like others to be in difficulties. I have not told youths of that village any mischievous things.

'The Commission should go to Muleba baraza to remove doubts on those youths. It is said that I want to confuse the youths there and I request the Commission to correct this.

'This country will be developed without jealousy among people. But threats are common here. In today's demonstration many were women. Where do they farm? The leader must build himself

up. This is his daily bread. I ask the Commission's chairman to excuse me. This morning I was angry. The Commission should go to the villages to meet the people. These leaders have been bought. They organised meetings in every place and in all of them they criticised MPs.

'The Commission should know that things have been messed up. Mischief is being employed in order that they may succeed. Our problem is in finding ways to implement these jobs. Now I have explained at length. Our country has got a good target and I support the Arusha Declaration. There is no human being who does not err. Today's petitions have said that the RC has made no mistake. This is not true. We must safeguard our independence. Our Tanu offices have been used wrongly.

'If people have been intimidated and not allowed to speak out this is a bad thing. Where are we going to speak out? If one speaks in Parliament, the result is the formation of a Commission. Now where are we going to speak out?'

'I think we should not use Tanu for solving mischiefs. Only the police and such organs should be used for such things. If Tanu will be used to misguide the truth, I don't think I will live to see that day. Tanu is a place to look for the truth. I can do something wrong and not only the less important people.

'I have defended myself enough. to look for the truth. I can do something wrong and not only the less important people.

'I have defended myself enough. I can make other mistakes but not on Tanu, I have quarrelled with my colleagues, but now I feel that I have succeeded. But I don't support the idea of sending people first and then sending help afterwards. I have been defeated by the RC in my implementation. To end with I should like to say that nothing has gone wrong in the country. These things can be corrected after the truth has been known.

'Tanu has given us a fortune. Tanu must be respected. I believe that the truth will be found and even if I am alone I will stand for the truth.

Answering a question he said: 'All the papers I

have mentioned are the following as evidence; *a* From the Muleba baraza on August 6 1968 Form V.V1. *b* a letter from the v.e.o. *c* meeting for the discussion of relationship etc, etc. *d* Introduction of the executive officers meeting on February 12, 1968 at 10 o'clock.

Mr. Kaneno M.P.: 'I can't say anything before the RC speaks since he started accusing me to the National Executive.

Chairman: 'Today's agenda is for MPs to speak.'

Mr. Kaneno: 'Now I will speak and whoever will answer me must reply all my questions. If he will answer other things I should be given a chance to speak again. An MP's duty is to put forward the people's problems. If they are not considered I shall go on speaking, but not today. I will press on even if I die. But I am not afraid of speaking. I won't start from a long time ago. I will start with the day with which the Commission is concerned.

'Our quarrel is not political. We agreed on starting villages. But differences were on the implementation. The villages were not started properly. People were taken away by force. This being so, the people complained and the matter was taken to Karagwe District Development Committee, We decided that the use of force should stop and people should settle voluntarily.

'The aim was to find a way of not settling people by force. In Kashozi people were taken away by force, including old men of 50 years. Some were crying and I told them to stop crying. A telegram then arrived.

The Regional Chairman came and I told him what I was opposing – the taking away of people as if they were goats. The RC said since I was opposing he would report me to the President. I agreed to be taken to the President. In April I said in Parliament that the way villages were being started at our place was not proper. I said this in Parliament because I didn't get a chance of speaking here.

'While replying in Parliament the RC mentioned my name personally and attacked me. When the confusion developed in Dar es Salaam we were reconciled and we were willing to reconcile. But this was not so. Before this I wanted to discuss the matter about villages in RWC but the RC refused saying that there was no need for dis-

curring the matter in the district or the region since it had been taken to the RC.

'After that the RC ordered that people should shift and I was refused permission to hold a meeting. I rushed to Dar es Salaam to see the Minister for Home Affairs who gave me permission to hold a meeting. Then I was called to the CC where I explained that I opposed the way people were being shifted without any help. My aim was that I should be called and the matter be solved internally. But the RC came to Karagwe before then and said that I was no longer an MP'. In answer to a question he said: 'He spoke those words in Parliament and told the people that I was not an MP.'

Mr. Kaneno: 'This was not the way for leaders to correct each other. Therefore I also went to reply in Parliament. I was angry. On my part I have succeeded. It is the result of my yelling that the people of Nyashozi have now got bread. Go there you will see for yourself. I have now succeeded. I am informed that all is well. This help was given after my complaining and not before. When people were being whisked away there was no help. In the first instance, people were forced out without food.

'I ask you to investigate two things: *a* were the people sent by force or did they go voluntarily? *b* When was the help sent? Much untruth has been said about me. I have been told that I am against the Arusha Declaration. My Tanu card is number 75. I love the nation. Therefore members who have joined Tanu recently can't tell me that I am against Tanu.

'Many people have now been bought, some by only one beer while some through getting a lift in a Mercedes Benz. The Commission should stamp out fear in the people. The Commission should meet with various people to find out the truth'.

Answering a question: 'People are being bought. Those are my words. The Commission should follow the truth. If that is not so, I have said it is all right'.

M.P. Biharamulo: 'I have no criticism of the Regional Commissioner and I have no questions

on the recent statements in the National Assembly. My queries lie with Tanu activities in the region. I remember there was a question on the Karagwe M.P. and Tanu there. We wanted to discuss the Karagwe M.P. in the working committee. But the Regional Secretary informed us that the question had gone further. The words which erupted in the National Assembly showed us that a proper law was missing. The aim of taking the conflict to the Second Vice-President in Dar es Salaam was to solve it. The villages in my district are different from other districts. The fact that we failed to solve the conflict ourselves was our mistake'.

Chairman: 'Mr. Kaneno's dispute is finished and it ended in the C.C. according to a statement of the National Executive Committee THQ/C/T 10/4/5 of March 24, 1968 Min. 29/68'.

Mr. Nyamubi: 'The Central Committee's decision as it is in the THQ/T 10/4/5 Min. 29/68 discloses a mistake that this matter should have been discussed here before being sent any further'.

Mr. Diwani: 'It has been decided that this matter should be brought back to the region and you should start afresh in discussing it. The strength of the matter lies with you and the people'.

R.C.: 'I shall not take a long time in replying to the MPs statements. On the suggestion that there should have been a meeting between Bukoba MPs and the Second Vice-President, I did not get such information. It is true that I did not ask Mr. Kaneno's dispute be discussed here because it had already been forwarded to the Central Committee. The difference between me and Mr. Kaneno lies in our words.

'Mr. Kaneno says that there should be willingness in starting village settlements. Therefore it is this question of willingness that we have sent forward. At the time Mr. Kaneno went to Dar es Salaam he was informed on the Central Committee's opinions on his activities. Mr. Kaneno was not opposing village settlements, but the question of willingness. 'On the meetings which he said were hurried, they were not. I did not say that Mr. Kaneno had been sacked from Parliament. On Mr. Ali Migeyo's words it is true. Mr. Migeyo is an old Tanu member. I have been on good terms with him for a long

time. My confusion with him was sending the dispute direct to the people. I told him that he had to follow the proper procedure.

'When he refused to follow the proper procedure, it was then that he stopped coming to me. The cause of a dispute comes from two things. First through hatred which leads to a quarrel. People who have hatred do not want to meet each other. The second is making mistakes, and that is correcting someone who had committed an offence. If I cannot correct him, he goes to seek assistance where such an offence can be corrected. The only dispute that cannot end is that of hatred.

'The MP's allegations against me are based on hatred. It is not that I have made a mistake. All the actions that I did were according to law. Mr. Kaneno has hatred towards me. I do not know about Mr. Bakampenja's hatred towards me. Mr. Kaneno has been hating me since 1965.

Kaneno at that time quarrelled with Kafanabo and I did all I could to remedy the situation. Kaneno has been fierce since Kafanabo left. He started threatening Karagwe people that if anybody opposed him, he would go just as Kafanabo did. His opposition to collective farming increased until I decided that the only place to discuss Kaneno's conflict, was at the Tanu meeting in Karagwe in 1966. At that meeting, Mr. Kaneno admitted that he had done a mistake.

Another opposition from Mr. Kaneno started in 1968 after the Arusha Declaration. It was the time we had decided to start ujamaa villages as agreed in the regional Tanu meeting. It was not my mistake if Kaneno was not present at the district meetings which I held because whenever I receive information from a district I acknowledge the Area Commissioner, and he in turn informs the people. When I explained the ujamaa village programme, Mr. Kaneno agreed to it.

On the orders that I give in implementing the programme being poor, it is upon the leader to bring his suggestions before other leaders so that they could be corrected. It is not upon the leader to reject others and despise the whole project before the people. It is hard to implement the project. In many cases those who are to implement the project have to work hard. When Mr. Bakampenja

was here, as a district executive secretary, he did a nice job in urging the people to do the work.

In his own words, Bakampenja told me that he did not believe in ujamaa villages which I told him as we were all working for Tanu, it was our duty to fulfil all things passed by Tanu. I have been charged in Parliament. I am not a dictator. I do not give orders from my own head. I protect the country's constitution. I fulfil government orders. The orders given are not mine, but those of the state. I protect Tanu constitution and party orders.

'All that I have done has been within the constitution. Probably I like seeing that all resolutions passed are carried out. I fulfil the policies passed in the legal Tanu and Government councils. I am told that I do not co-operate with my colleagues. I agree to the people's call and agree to nation building ideas. I reject those which are not wanted by Government and Tanu. I have not sent anybody by force. I have not completed even half of the programme of the development plan. Our great aim is success.

'Every time we failed to carry out the programme, we followed the procedure. Our task now is to implement the Arusha Declaration. I shall urge the people to implement the declaration. The policy of Ujamaa villages will go on. It is true that at a certain meeting I pointed them out to the police but that is something normal to leaders.

'On the statement that they won their seats, these two MPs have no thanks. The success that they claim they have acquired comes from 1 000 000/- given by the President to each region to assist the projects. Now these leaders are going to the people telling them that the money was obtained because of their shouts. Even before this money was given out, we had obtained 10 000/- from donations so as to help the people of the new village settlements. That was only what we had, and we would not have been able to get more. It was not the MPs who said that the regions should be given, 1 000 000/- but the President's own wise ideas.

'In 1965 we agreed in the RWC that Tanu should

buy its own house. We bought a house for 65 000/- from the money we had. Then there came a problem of assisting the children who had completed their education. We started a settlement for them. We started a regional village for the youths. The youths came from all districts and the Kaboya settlement is going on well.

'Mr. Bakampenja says that prisoners help Kaboya, but prisoners assist in much Government work such as building roads. On finance, it is true that I said I should be left responsible for collecting cash from the towns. That is true because I wanted to have good methods of collecting the money. I have got no regional funds. The treasurers are different people.

'The other allegation is that I like old people. My duty is to consolidate the councils of the old people as required in the Tanu constitution, because that is my work as a Tanu secretary. As a secretary, I need the Tanu co-operation from those concerned, and Tanu elders are among them. The elders are responsible for this nation and it is up to Tanu to respect these elders and to consolidate other councils affiliated to Tanu. Therefore the MP's allegation against me is not true'.

Replying to a question: 'It was, rejected that Kaneno's dispute be discussed at RWC before a delegation met the Second Vice-President'.

Replying to a question: 'He gave 20/- to 106 youths at the village settlement. It is true that money for the DDC programme must be agreed by RDC.'

Chairman and the people of Bukoba Rural: 'What frightened us was the statement of these MPs in the National Assembly that the Regional Commissioner was taking people by force to the village settlements. The second thing was that the RC was hindering progress of this region and that he must be removed immediately otherwise the region would sink. There was no meeting on that issue and it is not true. The third thing is that I have a quarrel with Bakampenja. On what he said that people have been bought is not true. Bakampenja claims that people were taken to the new village settlements after six days.

'At a meeting on April 16, 1968, we agreed on everything. On April 17, Bakampenja met 500-600

people in ward five and told them that village settlements had been agreed on April 16 and that work must start on April 22.

'The last thing is on Tanu leaders. As I know, there is no Tanu leader who blames the R.C. and who is not on good terms with him. There is evidence that the R.C. sacked a council employee. The evidence of the TANU Regional Chairman Karagwe, Mr. Mujungu was that: 'The dispute which arose from the implementation of socialism in the villages came recently. I remember that before implementing socialism in villages as stated in the regional book, the Regional Committee came to Karagwe to explain their recommendations for the region concerning the plan. During the Karagwe meeting there was a rumour that young girls and old people of Nyaishozi would be repatriated. From Nyaishozi I heard that the work of sending people to village settlements had stopped. The order for stopping the operation came from Kaneno.

'I personally went to Nyaishozi where I confirmed that no one was sent to villages by force. I held three meetings. I inquired everywhere and I was told that no one was sent to the villages by force. At the Karagwe meeting the need of villages settlements as stated in Regional Book page 15 (2) was explained clearly.

'In order to confirm the smooth running of work, every division was placed under a committee for supervision. I then heard that Kaneno had held a meeting in the night in Nyabiyonza village in protest to the new village settlements. It was not known then from whom or where the instructions that the villagers in Nyaishozi were to be repatriated by force came from. I saw the same instruction in RWC meeting, but it was in the form of allegations. It was a surprise to me when I heard over the radio some of the regional leaders were in disagreement with the RC, but those leaders were unknown. Maybe those leaders are MP's – but they are also unknown. I, on my side as a Tanu Regional Chairman, I live in the RWC., I agree with the RC. I don't know whether there are some leaders who are against the RC.

'I also confirm that the RC did not say that Kaneno was not the MP for Karagwe.

'The RC said as MP Kaneno was disrupting the plans for the implementation of the Arusha Declaration he therefore deprived him of the authority to call meetings. The implementation of TANU policy does not mean that every leader must attend a meeting which passes resolutions. That is why members nowadays implement the policy of the party as passed by the N.E. or the Central Committee. This is the procedure.

'There was no reason for MP Kaneno in disagreeing with the implementation of resolutions as passed by the party and the Tanu Central Committee. His meetings were not in favour with the Tanu district office. If at all the meetings were in favour with the district office, I would have known. I don't know the words which he said he spoke on behalf of the people of Karagwe. If they had been TANU meetings, TANU would have been informed'.

A.C Karagwe: 'The name of the regional leadership has been spoilt without reason. The existing allegations have nothing to do with the leadership in the West Lake as a region. The country must be informed that the dispute is between MP Kaneno, Bakampenja and the Tanu Regional Chairman. The policy of socialism and self-reliance had already been explained to the people. The allegations are not for the region'.

RWC Member Sospeter Zahoro: 'Nobody was bought. I would like to confirm this statement. RC Walwa did not buy people in this region'. He produced a paper which was drafted by the MP for Ihangiro, Mr. Bakampenja, which read: 'We people are not corrupt. The old men were not worried in their petition to the Presidential Board of Enquiry. The views were not by Wahaya. The views represented the whole region. They were the views of MP's Kaneno and Bakampenja. RC Walwa is a hard working man in this region. We want Walwa to remain, we did not ask for his removal.'

Mr. Fernand Wamala: 'The introduction of Ujamaa villages in Karagwe was unorganised. In the beginning the A.C. called the D.E.O.'s and their assistants to assist and encourage the people

to go to the new villages. MP Kaneno went to Nyaishozi to cool down the people that they should never leave by force. This was the decision of the D.D.C. I brought the allegations to the RWC that people were sent to the new villages by force on February 22 this year, but the allegations were ignored.

'The dispute could never reach this stage if there were Tanu meetings. If there were Tanu meetings the district would have been told of the dispute'.

Answering a question: 'I agree with the book on the plans of the West Lake Region. I agree with everything in the book. I also agree the paragraph which says 'the mentioned members will be forced'.

Mr. Kayamba: 'The dispute was because the elections were near. The allegation by Bakampenja were aimed at boosting his name for the 1970 elections! The place where the Ujamaa village is situated is near his farm, he is therefore greedy or jealous.

'Another point is that a man was attacked near Bakampenja's village. Bakampenja assisted the man who attacked the other. The man died. He arranged that donations be paid to the killer. He also mentioned about 'tribe' in his letter. It is very dangerous for a leader to get mixed with tribalism. Whom doesn't he care for?

'The few people who aimed at greediness and personal affairs cannot break our freedom. Our progress does not depend upon one man. Before they were born or come here with banana plants, coffee trees, beans, maize, rye... We respect our leaders because of the country's constitution.

'He did not mention about the misuse of cash by the RC Kaneno. On August 10 this year I went with a letter from the 2nd VP concerning refugees.

'Kaneno was ignorant of the plans, but I informed him. At the same time he said going to new settlements was not very important. He therefore violated the order of the 2nd VP. I could not correct him in the meeting because it rained.

'It was Kaneno who disrupted the plans for block farming. I informed the Tanu District Office, and he was called to be corrected. He has not corrected himself up to this date.

'Now Kaneno is campaigning for the Nyaishozi

seat. There are two sides in this conflict. One is between Kaneno and Bakampenja, and the other between regional leaders. The people in Nyaishozi say the reason for Mr. Kambona's exile is that he did not agree with Ujamaa villages because they were a waste of time. Therefore Kaneno's words agree with Kambona's statement. The reason for introducing the police officer is an ordinary way of introducing other leaders to the meeting. It was also for strengthening the existing relationship'.
Chairman (Bukoba Rural): 'If anything went wrong with the transfer of people to Ujamaa Villages it is the Tanu Regional Committee. To accept the new village settlements is not the responsibility of the RC alone'.

Mama Mariamu Faraji: 'Where there is truth there is no place for lies. Kaneno's allegations at Karagwe were brought before the Regional Working Committee.

'Kaneno refused to co-operate with the other colleagues. Bakampenja joined him.'

Replying to a question: 'The theft was mentioned in the agenda but it was not for Bakampenja to speak about the theft'.

Mr. Salumu Juma, Co-operatives: 'It seems the work is over and the MP's concerned have accepted that their efforts have brought prosperity to the villagers. They have won. I can't see the reason why the dispute still exists. Bakampenja is not against farming. He is against sending people by force to the villages.

The idea of sending the people to the villages was not started today, but long ago. I want to know whether people will co-operate or not'.

Mr. Tosiri: 'The success of a village is a success of the whole country, and the region. Bakampenja and Kaneno are people who cannot change their habits. They are people full of obstacles since long ago. Maybe they will be asked to co-operate in this meeting'.

Mzee Diwani: 'Parliament nowadays is full of humour. This is because Tanu has authorised the use of Swahili. When the assembly was using English, there were not many opposers. It is vital for members to realise that they are to speak on behalf of their people not for themselves.

'The work of the Commission is to find the truth, it would be a very good idea if the Commission was to visit the villages to confirm the situation'.

RESOLUTION: A special meeting by the Regional Executive Committee which met on August 15 to hear the proposals by MP's for Ihangiro and Karagwe: After a long discussion the meeting passed the following resolutions:

1 The meeting has been disappointed by the interference in leadership in West Lake Region without a reason.

2 The meeting to consider blame and allegations presented by the MP's for Ihangiro and Karagwe did not agree with what was said in the assembly by the two MP's.

3 In presenting the case to the Commission, the meeting insisted that although the Commission will get different views from the villagers, the blame did not concern the Tanu policy in the region.

4 The meeting would like the people in the country to know that the allegation by the MP's for Ihangiro and Karagwe will not disappoint leaders in the country and the people in implementing socialism in the villages.

5 Also that West Lake Region and districts did not send a Member of Parliament to attack the West Lake Regional Commissioner Mr. P.C. Walwa. It is considered that his leadership is no different from other people in implementing the policy of the country.

Mr. Rupia asked the members to abide by the Tanu leadership for the progress and development of the country will arise from its leadership. The work of guarding our country must lie in the hands of the people who can be trusted.

The statements made the two members were a disgrace to the country as a whole.

'We have many enemies. They would love to see confusion in our country. Therefore in order to develop and progress, our country we must get rid of the enemy first. Our country is an asset for future generations.

Closing the meeting the Regional Chairman thanked the members. He reminded them that he would never be worried in confronting the people when explaining the policy of the country.

The meeting was closed at 12.30 p.m.

The resolution of the meeting shows that the two MP's mr. Kaneno and Bakampenja, are far from TANU and their aim was to disrupt the policy of TANU. The Commission therefore considers that the two MP's showed no interest in TANU leader-

ship, and the step which has been taken is to dismiss them from leadership.

(The text of this report was reprinted as it appeared in the '*Sunday News*' of October 13th 1968 and in the '*Standard*' of October 14th and 15th.)

landen van Afrika

staat	opp. in km ²	inwonertal	onafhankelijk sinds	regeringsleider/ staatsvoofd
noordelijk Afrika				
Algerije	2 381 741	12 000 000	4- 7-1962	Haouri Boumedienne
Ifni	1 920	53 000	Spaans	
Libië	1 759 540	1 600 000	24-12-1951	Idris el Mahdi es Senussi
Marokko	443 680	11 625 000	2- 3-1956	Hassan II
Mauretanië	1 085 805	1 100 000	28-11-1960	Moktar Ould Daddah
Soedan	2 505 823	12 800 000	1- 1-1956	Ismael el Azhari
Spaanse Sahara	262 920	19 000	Spaans	
Tunesië	164 000	4 458 000	20- 3-1956	Habib Bourguiba
VAR (Egypte)	1 000 000	30 800 000	28- 2-1922	Gamal Abdel Nasser
westelijk Afrika				
Boven-Volta	275 000	4 550 000	5- 8-1960	Sangoulé Lamizana
Dahomey	115 762	2 300 000	1- 8-1960	Emile Derlin Zinsou
Gambia	10 369	326 000	18-12-1965	Sir Dawda Jawara
Ghana	237 873	7 945 000	6- 3-1957	J.A. Ankrah
Guinee	245 857	3 700 000	2-10-1958	Sékou Touré
Guinee (Port.)	36 125	608 000	Portugees	
Ivoorkust	322 463	3 700 000	7- 8-1960	Félix Houphouet-Boigny
Liberië	111 370	1 100 000	26- 7-1847	William V.S. Tubman
Mali	1 204 021	4 307 000	20- 6-1960	Moussa Traoré
Niger	1 188 794	3 100 000	3- 8-1960	Diori Hamani
Nigerië	923 317	55 653 000	1-10-1960	Yakubu Gowon
Senegal	197 161	3 400 000	20- 6-1960	Léopold Sédar Senghor
Sierra Leone	73 326	2 800 000	27- 4-1961	Siaka P. Stevens
Togo	57 000	1 600 000	27- 4-1960	Etienne Eyadema
midden-Afrika				
Centraalafrikaanse Rep.	617 000	1 140 000	13- 8-1960	Jean Bedel Bokassa
Congo (Brazzaville)	342 000	900 000	15- 8-1960	Alfred Raoul
Congo (Kinshasa)	2 344 932	15 400 000	30- 6-1960	Joseph Mobutu
Gaboen	267 000	600 000	17- 8-1960	Bernard-Albert Bongo
Guinee (Equatoriaal)	28 000	270 000	12-10-1968	Francisco Macias Nguem
Kameroen	475 000	5 150 000	1-10-1961	Ahmadou Ahidjo
Tsjaad	1 284 000	2 750 000	11- 8-1960	François Tombalbaye

